

Sufinancira
Europska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinancira i provodi
Vijeće Europe

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo pravosuđa, uprave i
digitalne transformacije

Gradimo Europu
za djecu i s djecom

Zajednički projekt Europske unije i Vijeća Europe

„Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj”

ANALIZA PRAVNOG, STRATEŠKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA ZAŠTITE DJECE I POSTUPANJA U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD DJECOM, UKLJUČUJUĆI I SEKSUALNO NASILJE U HRVATSKOJ

Autorica:

Ivana Celio Cega, neovisna stručnjakinja

Stručni doprinos i recenzija:

dr. sc. Lana Petö Kujundžić, sutkinja Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske

Helena Pirnat Dragičević, pravobraniteljica za djecu Republike Hrvatske

Kristina Knežević Červar, sutkinja za mladež Općinskog suda u Puli-Pola

Projekt sufinancira Europska unija iz Instrumenta za tehničku potporu, a sufinancira ga i provodi Vijeće Europe u suradnji s Europskom komisijom i Glavnom upravom za potporu strukturnim reformama (DG REFORM).

Rujan 2024.

Izjava o odricanju odgovornosti

Ova studija izrađena je uz pomoć sredstava zajedničkog programa Europske unije i Vijeća Europe. Njezin sadržaj isključiva je odgovornost autora. Stavovi izraženi ovdje ni na koji se način ne mogu smatrati službenim mišljenjem Europske unije ili Vijeća Europe.

Autorica zahvaljuje članovima Stručnog tima koji je osnovan za izradu ove Pravne analize, točnije, dr. sc. Lani Petö Kujundžić, sutkinji Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, gđi Helenci Pirnat Dragičević, pravobraniteljici za djecu Republike Hrvatske, gđi Kristini Knežević Červar, sutkinji za mladež Općinskog suda u Puli-Pola na stručnom vodstvu, motivaciji i podršci. Pravna analiza imala je neizmjernu korist od njihova stručnog znanja i iskustva stečenog predanim radom na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, kao i do sada uložених pojedinačnih napora da se Barnahus model uspostavi u Hrvatskoj. Autorica također želi zahvaliti kolegama iz Odjela Vijeća Europe za prava djece na njihovoj stručnoj i tehničkoj podršci, dostupnosti i savjetima koji su pomogli u usmjeravanju Projekta u skladu s predviđenim ciljevima usmjerenim na osiguranje zaštite najboljih interesa djeteta kroz Barnahus model u Hrvatskoj.

Sadržaj

SAŽETAK	5
1. UVOD	7
2. METODOLOGIJA.....	11
3. MEĐUNARODNI STANDARDI ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA KOJI SE PRIMJENJUJU U HRVATSKOJ.....	20
4. STRATEŠKI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA U HRVATSKOJ	23
4. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA U HRVATSKOJ	26
5. INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA U HRVATSKOJ	36
6. PREGLED DJETETOVOG PUTA KROZ KAZNENI POSTUPAK U SLUČAJU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA.....	40
7. PRIMJERI DOBRE PRAKSE I USLUGA BARNAHUS TIPRA ZA USPOSTAVLJANJE BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ.....	60
8. IZAZOVI U USPOSTAVLJANJU BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ	64
9. OSIGURAVANJE SUDJELOVANJA DJECE U USPOSTAVLJANJU BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ.....	79
10. PREPORUKE ZA USPOSTAVLJANJE BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ	91

Skraćenice

Budimpeštanska konvencija	Konvencija Vijeća Europe o kibernetičkom kriminalu
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EU	Europska unija
Direktiva EU-a o seksualnom zlostavljanju djece	Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije
Direktiva EU-a o trgovanju ljudima	Direktiva 2011/36/EU od 5. travnja 2011. o sprječavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava
Direktiva EU-a o pravima žrtava	Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela
Stručni suradnici	Stručni suradnici nadležni za ispitivanje djece u kaznenom postupku
Visoki kazneni sud	Visoki kazneni sud Republike Hrvatske
Istanbulska konvencija	Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
Odbor Lanzarote	Odbor potpisnica Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja
Lanzarote Konvencija	Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja
Pravna analiza	Analiza pravnog, strateškog i institucionalnog okvira zaštite djece i postupanja u slučajevima nasilja nad djecom, uključujući i seksualno nasilje u Hrvatskoj
MDIA pristup	Multidisciplinarni i međuagencijski pristup
NHRI	Nacionalna institucija za ljudska prava
NICHD protokol	Protokol Nacionalnog instituta za zdravlje djece i ljudski razvoj
Vrhovni sud	Vrhovni sud Republike Hrvatske
UN	Ujedinjeni narodi

SAŽETAK

Ova Pravna analiza ocjenjuje hrvatski zakonodavni, strateški i institucionalni okvir koji se odnosi na zaštitu djece od nasilja, posebice seksualnog nasilja. Usredotočuje se na uspostavljanje Barnahus modela, multidisciplinarnog pristupa prilagođenog djeci, osmišljenog za koordinaciju kriminalističkih istraga i istraga o dobrobiti djece. Barnahus model, prvobitno razvijen na Islandu i prihvaćen diljem Europe, ima za cilj u najvećoj mogućoj mjeri smanjiti traumu koju djeca žrtve doživljavaju tijekom sudskih postupaka okupljanjem svih relevantnih stručnjaka pod jednim krovom.

Pravni, institucionalni i strateški okvir

Hrvatska je postigla značajan napredak u usklađivanju svog pravnog sustava s međunarodnim standardima Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske unije. Naglašava se da je Hrvatska već izradila strateški dokument usmjeren na osiguravanje sveobuhvatne zaštite žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, uključujući djecu, koji, između ostalog, pruža pravnu osnovu za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj. Osim toga, čini se da postoji visoka razina spremnosti hrvatskog pravnog i institucionalnog okvira za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj. Što se tiče zakonodavnog okvira, Hrvatska je predvidjela tri ključna zakona kojima se regulira postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, a to su važeći Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku i Zakon o sudovima za mladež. Ti zakoni propisuju kaznena djela koja uključuju slučajeve spolnog zlostavljanja djeteta, uspostavljanje sudaca za mladež specijaliziranih za vođenje predmetnih kaznenih postupaka, potrebu provođenja individualne procjene djeteta te širok katalog prava djece žrtava uključujući pravo na podršku i pomoć tijekom cijelog postupka, pravo na prisutnost osobe od povjerenja i pravo na odbijanje svjedočenja. Nadalje, predviđaju način obavljanja forenzičkog intervjua s djetetom, pomoć stručnih suradnika kao važnog mosta između djeteta i suca te korištenje audio i video opreme. Nekoliko podzakonskih akata propisuje obvezne kodekse ponašanja za stručnjake koji rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, kao što su policija, državni odvjetnici, suci, socijalni/zdravstveni/obrazovni djelatnici kako bi se osigurao multidisciplinarni i međuagencijski (MDIA) pristup. Također je važno napomenuti da od 2002. godine najviši sudovi u Hrvatskoj razvijaju i jačaju važnost ispitivanja djece audio-video vezom pridajući osobitu pozornost djeci s posebnim potrebama.

Postojanje usluga Barnahus tipa

Hrvatska predstavlja primjer dobre prakse kada je u pitanju njezino opredjeljenje da svoje politike i zakonodavstvo uskladi s globalno reguliranim okvirom koji se odnosi na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja. U važeći zakonski okvir uvedena je specijalizacija stručnjaka za rad na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, mogućnost razgovora s djecom putem audio-video veze, stručnu pomoć stručnih suradnika koji vode intervju s djetetom. Relevantni podzakonski akti predviđaju postupke suradnje između relevantnih dionika koji zahtijevaju jačanje sinergije i detaljno propisuju tijek postupanja za svakog stručnjaka uključenog u postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece.

Provedbeni izazovi

Unatoč čvrstoj zakonodavnoj, strateškoj i institucionalnoj osnovi, nekoliko izazova koči učinkovito uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj:

- **Teritorijalne nejednakosti:** Postoji značajan jaz u dostupnosti usluga zaštite djece između urbanih središta poput Zagreba i ruralnih područja. Uspostavljanje Barnahus modela na nacionalnoj razini nužno je kako bi se osiguralo da sva djeca dobiju istu razinu zaštite.
- **Međuagencijska koordinacija:** Iako protokoli postoje, često nedostaje praktična koordinacija između pravosuđa, socijalnih službi, pružatelja zdravstvenih usluga i obrazovnih institucija. Zakonsku obvezu suradnje agencija, u skladu s Barnahus modelom, potrebno je strože provoditi.

- **Specijalizirana obuka:** Potrebna je specijalizirana obuka stručnjaka koji se bave zaštitom djece, uključujući suce, državne odvjetnike, policiju, voditelje intervjua s djecom, socijalne radnike i medicinsko osoblje. To uključuje obuku o tehnikama forenzičkog intervjuiranja i sudskim praksama prilagođenima djeci.
- **Prava specijalizacija sudaca za mladež:** Nedostaju jasno utvrđeni kriteriji za imenovanje sudaca za mladež koji bi se trebali ispitati u skladu s relevantnim međunarodnim standardima zaštite djece, a tu je i činjenica da im se dodjeljuju i drugi kazneni predmeti pored onih koji se odnose na djecu.
- **Manjak osoblja:** Na nacionalnoj i regionalnoj razini uočen je opći manjak raspoloživih stručnjaka koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, uključujući suce za mladež, policijske službenike za mladež, socijalne radnike, dječje ginekologe, pedijatre, dječje psihologe i dječje psihijatre.
- **Prikupljanje i analiza podataka:** Trenutačni je sustav prikupljanja statističkih podataka o seksualnom zlostavljanju djece fragmentiran. Kako bi se poboljšala točnost podataka i podržao strateški razvoj i raspodjela resursa, potrebna je centralizirana, sigurna baza podataka.

Preporuke

Za rješavanje tih izazova ova analiza predviđa nekoliko preporuka:

- **Izmjene zakona:** Potrebno je uskladiti relevantne postojeće zakone i protokole s praktičnim zahtjevima Barnahus modela, odnosno donošenjem posebnog primarnog zakonodavstva kojim se regulira Barnahus u Hrvatskoj.
- **Obvezni forenzički intervjui:** Svoj bi djeci mlađoj od 18 godina trebalo omogućiti forenzičke intervjue koji se provode pomoću audio-videoopreme kako bi se spriječilo ponovno traumatiziranje.
- **Restrukturiranje pravosuđa:** Potrebno je osigurati stvarnu specijalizaciju sudaca za mladež i procijeniti mogućnost smanjenja broja sudova za mladež u Hrvatskoj.
- **Međuagencijska suradnja:** Uvođenje zakonske obveze agencijama za suradnju prema Barnahus modelu od suštinske je važnosti. Uvođenje te zakonske obveze trebalo bi podržati jasnim protokolima i redovitim obukama kako bi se osigurala dosljedna i učinkovita suradnja.
- **Sudjelovanje djeteta:** Glasovi djece moraju biti integrirani u proces uspostavljanja Barnahus modela. To se može postići njihovim uključivanjem u izradu nacionalnih dokumenata koji se odnose na zaštitu djece i osiguravanjem da se njihovo sudjelovanje u pravnim postupcima odvija na podržavajući način koji nije traumatičan.
- **Dodjela resursa:** Za širenje Barnahus modela diljem Hrvatske moraju se osigurati odgovarajuća financijska sredstva. To uključuje uspostavu Barnahus centara u ključnim regijama i opremanje potrebnim resursima, uključujući specijalizirano osoblje i objekte prilagođene djeci.
- **Prikupljanje i analiza podataka:** Uspostava namjenskog tijela za prikupljanje i analizu podataka o slučajevima seksualnog zlostavljanja djece od velike je važnosti kako bi se osiguralo praćenje prevalencije tih slučajeva i izrada nacrtu zakona utemeljena na dokazima.

Zaključak

Uspješno uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj ovisi o premošćivanju jaza između politike i prakse. Jačanjem međuagencijske koordinacije, osiguravanjem nacionalnog pristupa službama za zaštitu djece i uključivanjem djece u proces, Hrvatska može bolje zaštititi svoju djecu od seksualnog nasilja i pružiti veću potporu i učinkovitiji pravosudni odgovor na ta kaznena djela. Kontinuirana predanost pravnoj reformi, izgradnji kapaciteta i raspodjeli resursa biti će ključna za postizanje tih ciljeva.

1. UVOD

Uvodne informacije vezane za projekt, uključujući njegovu pozadinu, svrhu i korisnike, navedene su u nastavku, dok su dodatne informacije dostupne na službenoj mrežnoj stranici Odjela Vijeća Europe za prava djece ([poveznica](#)).

1.1. Pozadina

- Odjel Vijeća Europe za prava djece u bliskoj suradnji s hrvatskim Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije i Glavnom upravom za potporu strukturnim reformama Europske komisije (EC/DG REFORM) provodi zajednički projekt Europske unije i Vijeća Europe „*Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj*”. Razdoblje provedbe započelo je 1. rujna 2023., a završava 28. veljače 2026.
- Barnahus („Dječja kuća”) je multidisciplinarni i međuagencijski model prilagođen djeci za koordinaciju kriminalističkih istraga i istraga o dobrobiti djece u slučajevima nasilja nad djecom, a posebice seksualnog zlostavljanja djece. Pod jednim krovom okuplja sve relevantne stručnjake (suće, državne odvjetnike, policiju, socijalne radnike i medicinske stručnjake kao što su psiholozi, ginekolozi, pedijatri, sudski liječnici) u sigurnom okruženju za djecu. Njegova je svrha pružiti koordiniran i učinkovit odgovor i spriječiti ponovnu traumatizaciju tijekom istrage i sudskog postupka. Barnahus model stavlja najbolji interes djeteta u središte istražnih postupaka, uzimajući u obzir da je otkrivanje informacija od strane djeteta ključno za identifikaciju i istraživanje zlostavljanja djeteta u kaznene svrhe, a i u svrhe zaštite i terapijske svrhe.
- Model je izvorno razvio Nacionalni centar za zastupanje djece u Sjedinjenim Američkim Državama, a 1998. uveden je i prilagođen europskom kontekstu na Islandu. Odbor Lanzarote prepoznao je 2015. ovaj model kao obećavajuću praksu.
- S ciljem potpore uspostavljanju Barnahus modela u Europi, Vijeće Europe objavilo je „[Studiju o mapiranju multidisciplinarnih i međuresornih modela prilagođenih djeci u odgovoru na nasilje nad djecom u državama članicama Vijeća Europe](#)” u rujnu 2023. Studiju je izradio Odjel Vijeća Europe za prava djece u svrhu procjene prisutnosti i područja primjene Barnahusa, usluga Barnahus tipa i drugih multidisciplinarnih i međuagencijskih usluga u Europi. Studija je otkrila napredak unutar država članica i u regiji i identificirala stalnu potrebu za jačanjem pravosuđa po mjeri djeteta u skladu s relevantnim dokumentima Vijeća Europe kao što su Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci i osiguravanjem zaštite djece od svih oblika nasilja u cijeloj regiji. Zapravo, jedan je od ciljeva [Strategije Vijeća Europe za prava djeteta \(2022. – 2027.\)](#) nastaviti promicati Barnahus model, uključujući projekte suradnje s državama članicama, na njihov zahtjev, te u partnerstvu s drugim organizacijama.
- Barnahus model već je repliciran u Švedskoj, Norveškoj i Finskoj, a u procesu je prilagodbe u više od desetak drugih europskih zemalja. Osim ovog projekta u Hrvatskoj, Odjel Vijeća Europe za prava djece podržao je Republiku Sloveniju u uspostavljanju i vođenju prvog Barnahusa, a trenutačno provodi projekte u Irskoj i Španjolskoj. Vijeće Europe također je podržalo Ukrajinu, Moldaviju i Gruziju u uspostavljanju usluga Barnahus tipa.
- Prije provedbe aktivnosti ovog projekta u Hrvatskoj je provedena tromjesečna početna faza. U tom je razdoblju 7. rujna 2023. održan uvodni sastanak. Na tom tripartitnom sastanku o operativnim aspektima okupili su se predstavnici Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije Republike Hrvatske, EC/DG REFORM i Odjela Vijeća Europe za dječja prava. U okviru drugog dijela početne faze, Vijeće Europe promotriло je početnu točku projekta, uključujući pregled relevantnih dokumenata i organiziralo je konzultacije s ključnim dionicima

kako bi se prepoznale konkretne potrebe i preliminarne preporuke. Rezultat tih konzultacija i istraživanja konsolidiran je u Početnom izvješću koje je odobrila Savjetodavna skupina projekta u prosincu 2023., a predstavljeno je 30. siječnja 2024. u Zagrebu tijekom konferencije o pokretanju projekta. Početno izvješće dostupno je na internetu na [engleskom](#) i [hrvatskom jeziku](#), a dodatne informacije o konferenciji o pokretanju projekta dostupne su [ovdje](#).

- Glavne potrebe i preporuke identificirane u Početnom izvješću koje se odnose na pravni i strateški okvir, međuagencijsku koordinaciju i sudjelovanje djece odnose se na razinu nacionalne primjene europskih Barnahus standarda kvalitete koji pružaju okvir za postavljanje ciljeva za osnovne operativne prakse za Barnahus usluge. Korištene su kao polazna točka za izradu Pravne analize i detaljno su istražene kako bi se utvrdile postojeće nacionalne prakse usmjerene na sprječavanje ponovne traumatizacije djece uz MDIA pristup, pružanje podrške i pomoći djeci i članovima njihovih obitelji te osiguravanje valjanih svjedočenja u kaznenom postupku na način prilagođen djeci. Sažete su u nastavku.

ZAKONODAVNI ZAHTEJEVI	
✘	smanjiti razlike između postojećih zakona i protokola (koji su ocijenjeni kao dobri) i njihove praktične primjene (konkretno, izvan Zagreba)
✘	revizija relevantnog zakonodavstva i protokola kako bi se uspostavio Barnahus model
✘	pojašnjenje uloga stručnih suradnika u kaznenim postupcima i zahtjevi za njihovu obuku
RESTRUKTURIRANJE PRAVOSUĐA	
✘	smanjenje broja sudova za mladež s 15 na 4 do 5 radi jačanja specijalizacije sudaca za mladež i odvjetnika
✘	pažljivo ispitivanje vještina i sposobnosti sudaca za mladež kada ih imenuje Vrhovni sud
✘	osiguravanje dostatnih sredstava za jačanje kapaciteta manjih sudova i osiguravanje nacionalne provedbe Barnahusa
POSTUPOVNE POTREBE	
✘	smanjenje odgoda između kaznenih prijava, saslušanja djeteta i izricanja presude
✘	revizija kazni za počinitelje (često su ograničene na uvjetnu kaznu bez ikakvih jamstava za zaštitu djece)
✘	osiguravanje bolje koordinacije parničnih i kaznenih postupaka u slučajevima sumnje na seksualno nasilje u postupcima razvoda braka
✘	sustavna primjena sigurnosnih mjera
FORENZIČKI INTERVJU	
✘	izbjegavanje višestrukih intervjuova prije suđenja
✘	jasno reguliran način vođenja drugog intervjuova od strane suca
✘	obvezan intervju putem videokonferencijske veze za svu djecu žrtve ili svjedoke mlađe od 18 godina
✘	korištenje policijskih razgovora kao dokaza pred sudom
✘	obvezno održavanje intervjuova s djecom žrtvama/svjedocima u Barnahusu
✘	osiguravanje posebnih prostorija za intervjuiranje unutar/izvan sudova prije uspostave Barnahusa
MEĐUAGENCIJSKA KOORDINACIJA	
✘	usvajanje sustavnog i redovnog MDIA pristupa i koordinacije na nacionalnoj razini
✘	uvođenje zakonske obveze agencijama za suradnju prema Barnahus modelu
✘	poboljšanje procesa razmjene informacija u praksi
✘	razvoj centralizirane sigurne baze podataka o seksualnom zlostavljanju djece
✘	uspostavljanje usluga zaštite u cijeloj zemlji, a ne samo u Zagrebu
✘	razvoj Barnahusa u cijeloj zemlji (Zagreb, Osijek, Rijeka, Split)
✘	izdvajanje potrebnih sredstava za uspostavljanje Barnahusa u cijeloj zemlji
DOSTUPNOST USLUGA	
✘	pružanje medicinskih usluga izvan zdravstvenih ustanova putem multiagencijskih sporazuma
✘	smanjenje teritorijalnog jaza u pogledu dostupnosti i učinkovitosti službi za zaštitu djece kao i stručnih suradnika
✘	pružanje odgovarajuće psihijatrijske i psihološke podrške djeci tijekom kaznenog postupka
✘	jasno definirani korisnici Barnahusa
SUDJELOVANJE DJECE	
✘	sustavno uključivanje djece u izradu nacionalnih dokumenata koji se odnose na djecu
✘	podizanje svijesti o sudjelovanju djece na nacionalnoj razini
STATISTIČKI PODATCI	
✘	razvoj preciznih statistika
ZAŠTITA PODATAKA	
✘	usklađivanje zakonodavstva o zaštiti osobnih podataka i povezanih praksi s Općom uredbom o zaštiti podataka (GDPR-om) i pritom uzeti u obzir najbolje interese djeteta

1.2. Svrha Projekta

Projektom se nastoje postići sljedeća tri cilja.

■ Podržavanje održivog rada Barnahus modela u Hrvatskoj

Projekt će podržati analizu postojećeg zakonskog, institucionalnog i strateškog okvira za zaštitu djece na nacionalnoj razini, ulogu i odgovornosti ključnih aktera, međuagencijsku razmjenu informacija te procijeniti sudjelovanje i uključivanje djece u te procese. Tom će se analizom doći do niza preporuka za poboljšanje i plana za uspostavu Barnahus modela u Hrvatskoj.

Projekt će također doprinijeti razvoju postupaka i protokola za potporu međuagencijske suradnje, posebice potpisivanju međuagencijskog sporazuma između nadležnih ministarstava i drugih dionika. Konačno, u konzultacijama s ključnim dionicima izradit će se nacrt poslovnog plana i smjernica za organizacijsku i prostornu koordinaciju kako bi se osiguralo učinkovito uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj.

Pravna analiza jedan je od ishoda tog cilja.

■ Unaprjeđenje znanja i sposobnosti stručnjaka koji rade u Barnahusu

Kako bi se osiguralo da su pravni i nepravni stručnjaci koji rade s djecom i za djecu u Barnahusu dobro opremljeni za ispunjavanje svojih uloga, projekt će razviti analizu nedostataka u obuci kako bi se identificirali postojeći nedostatci koje bi trebalo riješiti. Preporuke dobivene tom analizom potom će služiti kao smjernice za razvoj odgovarajućih materijala za obuku i organizaciju radionica za obuku voditelja obuke kako bi se stvorila skupina nacionalnih voditelja obuke za prioritetne teme.

Organizirat će se studijski posjet hrvatskih stručnjaka drugoj zemlji u kojoj je Barnahus model već uspostavljen kako bi se upoznali s izazovima i prilikama koje su se pojavile u kontekstu uspostavljanja Barnahus modela.

■ Jačanje svijesti stručne i šire javnosti o seksualnom zlostavljanju djece

U sklopu projekta izradit će se izvješće o istraživanju percepcija seksualnog zlostavljanja djece u Hrvatskoj, a posebno o kvaliteti i prilagođenosti pravosudnih usluga djeci žrtvama i svjedocima nasilja. Organizirat će se okrugli stolovi i radionice za podizanje svijesti među donositeljima odluka.

Naposljetku, kako bi se osigurala uspješna provedba Barnahus modela, relevantni standardi Vijeća Europe i drugi materijali bit će prilagođeni hrvatskom kontekstu prije nego što budu distribuirani i promovirani različitim kanalima diljem zemlje.

1.3. Korisnici

- Projekt je usmjeren na relevantna tijela te pravne i nepravne stručnjake koji su u kontaktu s djecom i/ili koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Oni će imati izravnu korist od projekta kroz izvješća, analize i alate o tome kako uspostaviti Barnahus model u Hrvatskoj, kao i aktivnosti izgradnje kapaciteta.
- Krajnji korisnici projekta djeca su u riziku, žrtve i/ili svjedoci bilo koje vrste nasilja, a posebice fizičkog i seksualnog zlostavljanja. Djeca će u konačnici imati koristi od poboljšanog pristupa pravosuđu, učinkovitijeg odgovora države i praksi usmjerenih na djecu i prilagođenih djeci tijekom obrade i rješavanja nasilja nad djecom, uključujući slučajeve seksualnog i fizičkog zlostavljanja djece.
- Od projekta će u konačnici profitirati hrvatsko društvo u cjelini, a aktivnostima podizanja svijesti i promidžbe doprjet će do šire javnosti.

- U tom kontekstu, a na inicijativu Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, projekt je uspostavio Savjetodavnu skupinu sa zadatkom davanja smjernica i koordinacije projekta. Savjetodavna skupina dugoročno će biti usredotočena na konkretnu provedbu Barnahus modela u Hrvatskoj. Savjetodavnu skupinu čine predstavnici sljedećih državnih agencija:

- ✧ sudstvo (Vrhovni sud, Visoki kazneni sud, Državno odvjetništvo u Zagrebu, Županijski sud u Zagrebu)
- ✧ nadležna ministarstva (Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih)
- ✧ pravobraniteljica za djecu
- ✧ Pravosudna akademija
- ✧ Hrvatska odvjetnička komora
- ✧ Hrvatska psihološka komora
- ✧ Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Organizacije civilnog društva također će biti uključene u rad koji se provodi u okviru projekta razmjenom mišljenja i konzultacijama.

2. METODOLOGIJA

Stručni tim osmislio je metodologiju za potporu izradi Pravne analize uspostavljanjem metode prikupljanja i usporedbe podataka iz relevantnih izvora kako bi se osiguralo da su preporuke izrađene u skladu s ciljevima projekta i prilagođene potrebama hrvatskog pravnog sustava. Metodologija se temeljila na smjernicama prilagođenim djeci predviđenim projektom kako bi se osigurala zaštita najboljeg interesa djeteta provedbom Barnahus modela u Hrvatskoj.

2.1. Smjernice za pripremu metodologije

- Metodologija je pripremljena na temelju sljedećih smjernica za provedbu Barnahus modela koje proizlaze iz ključnih međunarodnih standarda za zaštitu djece od zlostavljanja.

Uz relevantne međunarodne dokumente koji se primjenjuju u Hrvatskoj, a koji su navedeni u 3. poglavlju u nastavku, kao izvori inspiracije korištene su i sljedeće međunarodne inicijative vezane za zaštitu djece, kao i relevantni standardi ESLJP-a.

■ Inicijative Vijeća Europe

- ✧ [Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci](#) (koje je usvojio Odbor ministara Vijeća Europe 17. studenoga 2010.) uspostavljaju osnovna pravila kojih se europske države trebaju pridržavati kada prilagođavaju svoje pravosudne sustave specifičnim potrebama djece. Primjenjuju se na sve okolnosti u kojima je vjerojatno da će djeca, po bilo kojoj osnovi i u bilo kojem svojstvu, biti u kontaktu s kaznenim, građanskim ili upravnim pravosuđem. Smjernice su praktičan alat temeljen na postojećim međunarodnim i europskim standardima. Vlade se potiču da ih koriste kao osnovu za reformu zakona u području pravosuđa prilagođenog djeci. Smjernice promiču načela najboljeg interesa djeteta, brige i poštovanja, sudjelovanja, jednakog postupanja i vladavine prava. Također potiču razvoj multidisciplinarnih pristupa i obuke te zahtijevaju od država da osiguraju zaštitne mjere u svim fazama postupka.

- ✧ [Strategiju Vijeća Europe za prava djeteta \(2022. – 2027.\)](#) usvojio je Odbor ministara Vijeća Europe 23. veljače 2022. Njezini su ciljevi unaprjeđenje zaštite i promicanje prava djeteta diljem Europe, u okviru programa „Gradimo Europu za djecu i s djecom” koji se provodi od 2006. Kao dio dugogodišnje predanosti Vijeća Europe stavljanju djeteta u središte svog rada, Strategija je razvijena uz veliki konzultativni proces koji je uključivao nacionalne vlade, međunarodne organizacije, organizacije civilnog društva i, posljednje, ali ne manje važno, 220 djece iz 10 država članica. Strategijom se utvrđuje šest strateških ciljeva koji se djelomično oslanjaju na prethodna prioritetna područja koja ostaju relevantna („kontinuirana provedba”), a s druge strane uključuju nove aktivnosti kao odgovor na nova područja od interesa („zajednička inovacija”). Strategija će usmjeravati države članice tijekom razdoblja od šest godina u rješavanju sljedećih strateških ciljeva za zaštitu i promicanje prava djeteta: (i) sloboda od nasilja za svu djecu; (ii) jednake mogućnosti i socijalna uključenost za svu djecu; (iii) pristup i sigurno korištenje tehnologija za svu djecu; (iv) pravosuđe prilagođeno djeci za svu djecu; (v) davanje glasa svakom djetetu; (vi) prava djece u kriznim i izvanrednim situacijama.
- ✧ U svibnju 2024. Vijeće Europe objavilo je [Smjernice za donositelje politika o radu sa žrtvama i osobama koje su preživjele seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece](#). Riječ je o konzultativnom dokumentu čija je svrha donositeljima politika (vladama, parlamentima, tijelima lokalne i regionalne samouprave, zdravstvenim djelatnicima i djelatnicima socijalne skrbi i drugim relevantnim dionicima) ukazati na potrebu uključivanja žrtava i osoba koje su preživjele takvu vrstu nasilja u kreiranje političkog i zakonodavnog okvira te druge javne akcije usmjerene na suzbijanje seksualnog nasilja nad djecom. Iako se Smjernice odnose na odrasle žrtve i preživjele, uzete su u obzir zbog dalekosežnog utjecaja uključivanja žrtava i preživjelih na poboljšanje postojećih nacionalnih pravnih okvira i postupanja te osiguravanje boljeg odgovora nadležnih tijela na seksualno nasilje nad djecom. Pojedine države članice Vijeća Europe prepoznale su važnost uključivanja ove skupine žrtava i preživjelih u kreiranje svojih pravnih okvira i praksi jer žrtve i preživjeli na temelju svojih iskustava mogu ukazati na nedostatke i izazove te dati preporuke za poboljšanje. U tom kontekstu, u Francuskoj je osnovano Neovisno povjerenstvo za incest i seksualno nasilje nad djecom, a u Njemačkoj Ured neovisnog povjerenika za seksualno zlostavljanje djece.

■ Sudska praksa ESLJP-a

Europski sud za ljudska prava, kao kontrolni mehanizam provedbe Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, svojom je opsežnom sudskom praksom uspostavio standarde i načela za zaštitu djece po pojedinim konvencijskim pravima. Njegova sudska praksa pokazuje da ESLJP općenito razmatra slučajeve nasilja nad djecom, uključujući seksualno nasilje i nasilje u obitelji, u kontekstu povrede prava na život (članak 2. Konvencije), prava na učinkovitu istragu (postupovni aspekt članka 3. Konvencije) i prava na zaštitu obiteljskog života (članak 8. Konvencije).

Osnovni standardi i načela koja su države članice obvezne provoditi kako bi osigurale pozitivnu obvezu zaštite djece žrtava od nasilja u kontekstu Konvencije mogu se sažeti na sljedeći način: (i) uspostavljanje odgovarajućeg zakonodavnog okvira koji osigurava zaštitu od nasilja; (ii) poduzimanje svih operativnih i razumnih mjera za obeshrabrivanje stvarnog i neposrednog rizika od ponavljanja nasilja kojeg su nadležna tijela svjesna ili bi ga trebala biti svjesna; (iii) provođenje učinkovite istrage koja uključuje obvezu nadležnih tijela da pravodobno istraže sve dostupne informacije, poduzmu mjere za zaštitu žrtve i osiguravanje dokaza; (iv) omogućiti djeci da u sudskim i drugim postupcima izraze svoje mišljenje o njihovim pravima, a koja su nadležna tijela dužna uzeti u obzir u skladu s dobi i zrelošću djeteta; (v) osiguravanje sveobuhvatnog odgovora nadležnih tijela koji uključuje uzimanje u obzir svih mogućih oblika nasilja i međusektorski pristup.¹

¹ vidi presude *X protiv Bugarske*, Veliko vijeće (zahtjev br. 22457/16, presuda od 2. veljače 2021.), *Kurt protiv Austrije*, Veliko vijeće (zahtjev br. 62903/15, presuda od 15. lipnja 2021.)

U nastavku je pregled najznačajnijih presuda i odluka koje je ESLJP donio protiv Hrvatske u kontekstu zaštite prava djece od seksualnog i obiteljskog nasilja.

✧ [M. i M. protiv Hrvatske, zahtjev br. 10161/13, presuda od 3. rujna 2015.](#)

Predmet M. i M. odnosi se na neučinkovitu istragu navoda o zlostavljanju djeteta od strane djetetova oca (postupovni aspekt članka 3. Konvencije), točnije: (i) propust tužiteljstva da podigne optužnicu za odgovarajuće kazneno djelo koje pokriva sve navodne situacije zlostavljanja, a ne samo jedan incident; (ii) nemogućnost kaznenog suda da ispita dijete putem video-veze zbog nepostojanja video uređaja, što je posljedično doprinijelo dugotrajnosti postupka; (iii) prekomjerno trajanje kaznenog postupka u razdoblju od četiri godine.

Tijekom nadzora nad izvršenjem navedene presude, Odbor ministara Vijeća Europe razmatrao je sljedeće opće mjere izvršenja kojima se mogu spriječiti slične povrede: (i) donošenje Nacionalne strategije za zaštitu djece za razdoblje 2014. – 2020. kao krovnog strateškog dokumente s fokusom na osiguravanje prava djeteta na pristup sudu, sprječavanje svih oblika nasilja nad djecom i sudjelovanje djece; (ii) donošenje Protokola o postupanju u slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja djece, koji također pokriva seksualno zlostavljanje i predviđa međusektorsku suradnju nadležnih tijela uz propisane postupke za svako od njih, kao što je obveza tužiteljstva da procijeni mogućnost izražavanja mišljenja djeteta i da ispita dijete okružje prilagođenom djeci; (iii) provedba projekta „Zaštita djece u kaznenom postupku” u suradnji s ministarstvom nadležnim za pravosuđe i UNICEF-om, kojim je omogućeno da svi sudovi u Hrvatskoj budu opremljeni video uređajem za ispitivanje djeteta; (iv) digitalizacija sudova koja je omogućila praćenje trajanja postupaka i njihovo ubrzanje.

✧ [A. i B. protiv Hrvatske, zahtjev br. 7144/15, presuda od 20. lipnja 2019.](#)

ESLJP je ispitao učinkovitost mehanizma nacionalnog kaznenog pravosuđa koji se primjenjuje na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece, uključujući primjerenost zakonodavnog okvira i postupanje nadležnih tijela u svjetlu obveze provođenja učinkovite istrage (postupovni aspekt članka 3. Konvencija) i zaštite prava na privatni život (članak 8. Konvencije). Iako je riječ o presudi u kojoj je ESLJP utvrdio da nije došlo do povrede navedenih konvencijskih prava te da je mjerodavni kaznenopravni mehanizam, u načelu, u skladu s pozitivnim obvezama utvrđenim Konvencijom, ova je presuda relevantna iz dvaju razloga. Prvo, ESLJP je dao opsežan pregled standarda i načela utvrđenih u relevantnim dokumentima UN-a, Vijeća Europe i EU-a o obvezi zaštite djece od seksualnog nasilja, kao i mjerodavnog nacionalnog prava koje bi Hrvatska trebala primjenjivati u takvim slučajevima. Navedeni dokumenti i mjerodavno pravo također su obuhvaćeni u ovoj Pravnoj analizi. Drugo, ESLJP je ukazao na određene propuste nadležnih tijela ukazujući na izazove u postojećem nacionalnom kaznenopravnom mehanizmu za zaštitu djece od seksualnog nasilja, naime: (i) obvezu policije da po službenoj dužnosti zahtijeva ispitivanje djeteta u što kraćem roku, bez čekanja na inicijativu roditelja; (ii) obvezu zdravstvenih djelatnika da promptno, bez odgode obave ginekološki pregled djeteta radi osiguravanja dokaza u kaznenom postupku.

✧ [Slučajevi nasilja u obitelji, uključujući nasilje nad djecom](#)

Uz predmete u kojima je ESLJP ispitivao kršenje Konvencije u kontekstu fizičkog i seksualnog nasilja nad djecom, ESLJP je u nekoliko predmeta identificirao i problematiku nasilja u obitelji u Hrvatskoj. Iako je riječ o predmetima² u kojima je ESLJP općenito utvrdio povrede prava na poštovanje obiteljskog života (članak 8. Konvencije), treba istaknuti da je iz činjenica tih predmeta vidljivo da su djeca identificirana kao žrtve ili svjedoci nasilja u obitelji.

ESLJP je u tim predmetima utvrdio niz propusta policije da pravodobno istraži nasilje te propuste nadležnih tijela da poduzmu odgovarajuće policijske i sudske radnje protiv osumnjičenika kako bi se spriječilo ponavljanje nasilja. Tijekom nadzora nad izvršenjem tih presuda, Odbor ministara Vijeća Europe utvrdio je da su opće mjere koje je Hrvatska poduzela za sprječavanje sličnih povreda učinkovite, a posebice: (i) ratifikacija Istanbulske konvencije kao vodećeg europskog dokumenta protiv nasilja u obitelji, uključujući i prema djeci, uz odgovarajuće izdvajanje sredstava za edukaciju potrebnih stručnjaka; (ii) donošenje strateških dokumenata za osiguranje cjelovitog odgovora na nasilje u obitelji (Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u obitelji); (iii) sklapanje sporazuma o suradnji u borbi protiv

² vidi predmete *A. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 55164/08, presuda od 14. listopada 2010.; *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2009., *Bljakaj protiv Hrvatske*, zahtjev br. 74448/12, presuda od 18. rujna 2014.

nasilja u obitelji kojim se predviđa multidisciplinarni odgovor na nasilje u obitelji te osnivanje nacionalnih i regionalnih timova čiji su članovi predstavnici tijela nadležnih za postupanje u slučajevima nasilja u obitelji; (iv) osnivanje povjerenstva za nadzor nasilja u obitelji kao središnjeg tijela za prikupljanje statističkih podataka i praćenje pojavnosti nasilja u obitelji s ovlašću predlaganja potrebnih zakonskih i drugih mjera za suzbijanje nasilja u obitelji; (v) donošenje Protokola za postupanje u slučajevima nasilja u obitelji s propisanim postupcima za svako nadležno tijelo (npr. centri za socijalnu skrb, zdravstveni djelatnici, policija, tužiteljstvo, sudovi), s predviđenim načinima ranog otkrivanja i upozoravanja, individualiziranim proaktivnim pristupom te načinima razmjene podataka između nadležnih tijela.

■ Inicijative EU-a

✧ Strategija Europske unije za učinkovitiju borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece

Europska komisija usvojila je 24. srpnja 2020. ovu Strategiju za razvoj sveobuhvatnog odgovora na seksualno zlostavljanje djece, na internetu i izvan njega, putem sljedećih inicijativa: (i) potpuna provedba Direktive EU-a o seksualnom zlostavljanju; (ii) prepoznavanje praznina u zakonodavstvu, dobrih praksa i prioritetnih mjera; (iii) jačanje policijskih napora na nacionalnoj razini i razini EU-a; (iv) uspostavljanje Europskog centra za prevenciju i borbu protiv seksualnog nasilja nad djecom; (v) globalno poboljšanje zaštite djece uz međusektorsku suradnju.

✧ Strategija Europske unije o pravima djeteta

Usvojena je 2021. godine kao vodeći strateški dokument EU-a o zaštiti prava djeteta izrađen uz konzultacije s djecom kako bi se osiguralo sudjelovanje djece i zaštitilo načelo najboljeg interesa djeteta. Strategija je usredotočena, između ostalog, na borbu protiv nasilja nad djecom i osiguravanje pravosuđa prilagođenog djeci. Podsjeća na čestu pojavnost seksualnog nasilja u državama članicama (1 od 5 djece žrtva je seksualnog nasilja) te se ističe potreba multidisciplinarnog djelovanja nadležnih tijela, kao i potreba vođenja konsolidirane statistike za praćenje pojavnosti seksualnog nasilja. Strategija također podupire osnivanje Dječjih kuća prema „Barnahus modelu” te poziva države članice da poboljšaju učinkovitost mehanizama zaštite prava djeteta donošenjem nacionalnih strateških dokumenata usmjerenih na ukidanje institucionalnog pristupa i primjenu pristupa usmjerenog na obitelj.

✧ Preporuka Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta

Europska komisija donijela je navedenu Preporuku 23. travnja 2024. s ciljem osiguravanja politike nulte tolerancije u odnosu na sve oblike nasilja nad djecom te pružanja temeljnih smjernica koje bi države trebale slijediti pri izradi zakonodavnih, strateških i institucionalnih okvira za zaštitu djece na nacionalnoj i regionalnoj razini. Te se smjernice odnose na međuresornu suradnju nadležnih tijela, individualnu procjenu djeteta prije, tijekom i nakon postupka, korištenje suvremenih tehnologija za intervjuiranje djece te vođenje jedinstvene i objedinjene statistike za praćenje i analizu pojavnosti nasilja nad djecom.

U tom smislu, Preporukom se potiče osnivanje Dječjih kuća prema Barnahus modelu korištenjem TSI Instrumenta za tehničku potporu. TSI je pomogao proširiti Barnahus model u državama članicama EU-a i podržao njegovo uspostavljanje u Danskoj, Njemačkoj, Estoniji, Irskoj, Malti, Sloveniji, Finskoj i Švedskoj. Na primjer, uz pomoć Vijeća Europe kao partnera u provedbi, Finska je poboljšala kvalitetu, učinkovitost, koordinaciju i rad pet postojećih Barnahus jedinica za upravljanje slučajevima seksualnog zlostavljanja djece na način prilagođen djeci. U Sloveniji je u lipnju 2021. usvojen nacrt zakona o pravosuđu prilagođenom djeci i dan je jasan pravni okvir za uspostavljanje i rad Barnahus modela. Nekoliko drugih država članica EU-a trenutačno razvija svoje Barnahus projekte (Hrvatska, Grčka, Španjolska, Francuska, Cipar, Latvija, Mađarska i Rumunjska). Vijeće Europe također radi na nadolazećem nacrtu preporuka o MDIA uslugama za pravosuđe prilagođeno djeci (uključujući operativne smjernice za Barnahus usluge) koji bi trebao biti pripremljen do 2026. na temelju lekcija naučenih iz projekata i studije mapiranja.

2.2. Metoda prikupljanja i analize podataka

- Za potrebe Pravne analize korištena je kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih podataka kako bi se osigurao holistički pristup istraživanju. Alati korišteni za ovo prikupljanje mješovitih podataka obuhvaćaju analizu pravnih izvora, upitnike, intervju i statistiku.
- **Analiza pravnih izvora:** S ciljem utvrđivanja primjenjivog nacionalnog pravnog okvira, analiza pravnih izvora korištena je kao polazište za prikupljanje informacija. Rezultati toga objedinjeni su u „*Mapiranje, analiza i usporedba međunarodnih standarda i načela, kao i postojećeg hrvatskog zakonodavstva, podzakonskih akata, protokola i dokumenata nacionalne politike i smjernica relevantnih za stručnjake i aktere koji se bave slučajevima djece žrtava seksualnog nasilja i zlostavljanja*“.³ Mapiranje, analiza i usporedba pripremljeni su u okviru Pravne analize kao pozadinski dokument. Dokument je dostupan na mrežnoj stranici projekta na hrvatskom jeziku. Taj sveobuhvatni dokument ocrtava relevantne međunarodne dokumente koje je Hrvatska primijenila u svom pravnom sustavu, primarne i sekundarne dijelove nacionalnog zakonodavstva kao i odgovarajuće strateške ishode usmjerene na jačanje napora Hrvatske u borbi protiv seksualnog nasilja nad djecom. Nadalje, navodi relevantne dionike nadležne za rješavanje slučajeva seksualnog zlostavljanja djece. Kao rezultat toga, Stručnom je timu pružen detaljan pregled trenutačnog stanja nacionalnog pravnog okvira te propisanih nadležnosti i modaliteta rada relevantnih dionika.

Osim toga, provedena je ciljana analiza sudske prakse nadležnih nacionalnih sudova kako bi se Mapiranje i analiza pravnih izvora nadopunili informacija o tome kako se relevantni pravni okvir provodi u Hrvatskoj i radi oblikovanja preporuka u skladu sa situacijom na terenu. Analizu sudske prakse pripremile su gđa Lana Pető Kujundžić, sutkinja Visokog kaznenog suda i gđa Kristina Knežević Červar, sutkinja za mladež Općinskog suda u Puli-Pola uz potporu Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije koje je omogućilo pristup relevantnoj sudskoj praksi. Nalazi tog istraživanja prikazani su u poglavlju 6. u nastavku.

Konačno, bilo je potrebno istražiti usporedna rješenja u državama članicama koje su već uspostavile Barnahus model. Posebno su istraženi primjeri Barnahus modela uspostavljenog u Sloveniji, Finskoj, Španjolskoj i Irskoj. Iskorišteni su kao izvor inspiracije identificiranjem već etabliranih primjera dobre prakse koji bi se mogli transponirati u hrvatski model, imajući u vidu karakteristike hrvatskog pravnog sustava te kulturne i društvene posebnosti.

Provedena analiza pravnih izvora rezultirala je sveobuhvatnim pružanjem informacija koje su ucrtale put istraživanju stvarnih ishoda hrvatskog pravnog okvira putem prilagođenih upitnika i intervju.

- **Upitnici:** Analizom pravnih izvora i Početnim izvješćem identificirani su dionici koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece i izložene su preliminarne informacije o MDIA pristupu te o nedostacima i izazovima koje je potrebno detaljnije ispitati kako bi se osigurale prilagođene preporuke. Iz tog je razloga Stručni tim pripremio upitnike koji su namjenski izrađeni za svaku skupinu dionika. Poseban naglasak stavljen je na uključivanje predstavnika svih ključnih aktera kako bi se identificirali njihovi stavovi i prijedlozi o uspostavljanju Barnahusa, izazovi s kojima se trenutačno susreću te razina primijenjenog MDIA pristupa, jer je jedna od glavnih svrha Barnahus modela okupiti sve relevantne stručnjake pod jednim krovom uz učinkovite alate međusobne suradnje.

U tom je kontekstu Stručni tim odlučio podijeliti prilagođene upitnike predstavnicima: (i) pravosuđa (Vrhovni sud, Visoki kazneni sud, svi općinski i županijski sudovi, Državno odvjetništvo); (ii) pravobraniteljice za djecu; (iii) nadležnih ministarstava (Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije; Ministarstvo mirovinskog sustava, rada, obitelji i socijalne skrbi; Ministarstvo unutarnjih poslova; Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih; i Ministarstvo zdravstva); (iv) Pravosudne akademije; (v) Hrvatske odvjetničke komore; (vi) Pravnog fakulteta (Pravni fakultet u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu); (vii) Državnog zavoda za statistiku; (viii) nevladinih

³ dokument dostupan na službenoj stranici Projekta na [hrvatskom jeziku](#), zajedno sa sažetkom na [engleskom jeziku](#)

udruga i državnih ustanova koje pružaju pomoć djeci (Hrabri telefon, Ženska soba, Centar Tić Rijeka); (ix) Ureda za ravnopravnost spolova.

Što se tiče predstavnika općinskih i županijskih sudova, upitnici koji su im poslani sadržavali su jedan za suce/vijeća za mladež imenovane pri tim sudovima i jedan za stručne suradnike. Treba napomenuti da nisu svi općinski sudovi ustrojili vijeća za mladež te da nisu svi općinski i županijski sudovi imenovali stručne suradnike. Također, neki od stručnih suradnika pružaju usluge općinskim i županijskim sudovima iste mjesne nadležnosti.

Stručni je tim na temelju upitnika prikupio relevantne informacije o sljedećim temama relevantnim za izradu preporuka za provedbu Barnahusa u Hrvatskoj:

- ✧ organizacijsko i operativno funkcioniranje hrvatskog pravosudnog sustava vezano za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece: (i) trenutačno stanje; (ii) potrebe i prijedlozi restrukturiranja
- ✧ raspoloživost i specijalizacija sudaca za mladež
- ✧ državni odvjetnici za mladež: (i) nacionalna i regionalna pokrivenost; (ii) nadležnosti
- ✧ stručni suradnici: (i) nacionalna i regionalna pokrivenost; (ii) nadležnosti, koordinacija i nadzor, zahtjevi i potrebe za obukom
- ✧ policija: (i) nacionalna i regionalna pokrivenost policijskim službenicima za mladež; (ii) nadležnosti; (iii) korištenje policijskih razgovora kao dokaza pred sudovima
- ✧ socijalni radnici: (i) nacionalna i regionalna pokrivenost osobljem; (ii) nadležnosti i njihova provedba u praksi; (iii) sudjelovanje u kreiranju politika i ishoda
- ✧ medicinsko osoblje: (i) nacionalna i regionalna pokrivenost medicinskim djelatnicima nadležnim za pružanje medicinskih usluga djeci žrtvama/svjedocima seksualnog zlostavljanja; (ii) dostupnost dječjih pedijatar/ginekologa/psihologa/psihijatar; (iii) mogućnost pružanja medicinskih usluga izvan zdravstvenih ustanova
- ✧ školski djelatnici: (i) razgovori s djecom od strane školskog osoblja; (ii) sudjelovanje u kreiranju politika
- ✧ forenzički intervjui: (i) dostupnost posebnih prostorija za intervjue prilagođenih djeci; (ii) dostupnost audio-video opreme za obavljanje intervjua; (iii) tendencije da se intervjui sva djeca mlađa od 18 godina (ne samo ona mlađa od 14 godina) korištenjem audio-video opreme; (v) rasprostranjenost vođenja višestrukih intervjua; (vi) priprema djece za intervjue; (vii) način vođenja intervjua
- ✧ MDIA pristup: (i) pravna osnova za suradnju; (ii) razina uspostavljene suradnje; (iii) postojanje jedinstvenog pristupa; (iii) primjeri dobre prakse i identificirani izazovi; (iv) prijedlozi za jačanje suradnje unutar Barnahusa
- ✧ obuke za stručnjake koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece: (i) formalna i kontinuirana edukacija; (ii) pravni okvir; (iii) kriteriji planiranja; (v) vrsta i intenzitet; (vi) korisnici; (vi) doprinosi Barnahus modelu
- ✧ statistički podatci: (i) identifikacija dionika koji prikupljaju statistiku o slučajevima seksualnog zlostavljanja djece kao i vrsta statistike koju svaki od njih prikuplja; (ii) razina centraliziranog prikupljanja i analize podataka; (iii) otkriveni izazovi i prijedlozi dionika
- ✧ sudjelovanje državnih organizacija i civilnog sektora u pružanju usluga djeci žrtvama/svjedocima seksualnog zlostavljanja
- ✧ primjeri dobre prakse koji se mogu koristiti kao izvori inspiracije za uspostavljanje Barnahusa u Hrvatskoj
- ✧ identifikacija izazova za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj
- ✧ preporuke za uspostavljanje Barnahusa u Hrvatskoj: (i) pravni temelj; (ii) korisnici; (iii) lokacija; (iv) dostupnost sudaca za mladež, državnih odvjetnika za mladež, stručnih suradnika, policijskih službenika za mladež, medicinskog osoblja i socijalnih radnika za učinkovito funkcioniranje Barnahusa u Hrvatskoj.

U tom pogledu, ukupno 42 sugovornika dostavila su ispunjene upitnike (kao što je prikazano u tablici 1. u nastavku) pokazujući veliki interes za projekt i osiguravajući visoku stopu odaziva unatoč relativno kratkom roku za dostavljanje odgovora i činjenici da su odgovori prikupljeni tijekom ljetnih praznika kada je opća dostupnost osoblja manja nego inače. Može se zaključiti da ključni akteri prepoznaju i podržavaju potrebu uspostavljanja Barnahus modela u Hrvatskoj kao važnog koraka u jačanju cjelokupne zaštite djece od seksualnog zlostavljanja i drugih kaznenih djela te osiguravanju zaštite posebno ranjivih skupina djece.

Tablica 1. Popis dionika koji su dostavili ispunjene upitnike

DIONICI KOJI SU DOSTAVILI ISPUNJENE UPITNIKE			
Državno odvjetništvo Republike Hrvatske		✓	
Vrhovni sud Republike Hrvatske		✓	
Visoki kazneni sud Republike Hrvatske		✓	
Nadležni županijski sudovi u Hrvatskoj		Suci za mladež	Stručni suradnici
✘	Županijski sud u Dubrovniku	✓	
✘	Županijski sud u Osijeku	✓	
✘	Županijski sud u Puli-Pola	✓	✓
✘	Županijski sud u Sisku	✓	✓
✘	Županijski sud u Slavonskom Brodu	✓	
✘	Županijski sud u Splitu	✓	
✘	Županijski sud u Šibeniku	✓	
✘	Županijski sud u Varaždinu	✓	✓
✘	Županijski sud u Velikoj Gorici	✓	
✘	Županijski sud u Rijeci	✓	
✘	Županijski sud u Zadru	✓	✓
✘	Županijski sud u Zagrebu	✓	
Nadležni općinski sudovi u Hrvatskoj		Suci za mladež	Stručni suradnici
✘	Općinski sud u Bjelovaru	✓	✓
✘	Općinski sud u Gospiću	✓	
✘	Općinski sud u Koprivnici	✓	
✘	Općinski sud u Metkoviću	✓	
✘	Općinski sud u Novom Zagrebu		✓
✘	Općinski sud u Osijeku	✓	✓
✘	Općinski sud u Puli-Pola	✓	✓
✘	Općinski sud u Sisku	✓	✓
✘	Općinski sud u Šibeniku		✓
✘	Općinski sud u Varaždinu		✓
✘	Općinski sud u Velikoj Gorici	✓	
✘	Općinski sud u Vinkovcima	✓	
✘	Općinski sud u Vukovaru	✓	
✘	Općinski sud u Zadru	✓	
✘	Općinski kazneni sud u Zagrebu	✓	✓
Pravobraniteljica za djecu		✓	
Nadležna ministarstva			
✘	Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije	✓	
✘	Ministarstvo unutarnjih poslova	✓	
✘	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike	✓	
✘	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih	✓	
✘	Ministarstvo zdravstva	✓	
Državni zavod za statistiku		✓	
Pravosudna akademija		✓	
Pravni fakultet u Zagrebu		✓	
Nevladine organizacije i organizacije koje podupire država			
✘	Hrabri telefon	✓	
✘	Ženska soba	✓	
✘	Centar Tić Rijeka	✓	
Ured za ravnopravnost spolova		✓	

- **Intervjui s nadležnim tijelima:** S ciljem stjecanja uvida u osobne stavove i iskustva stručnjaka koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, obavljeni su individualni intervjui s odabranim sugovornicima kako bi se razumjeli prevladavajući razlozi za nedostatke i izazove identificirane u Početnom izvješću i primljenim upitnicima te kako bi se procijenile njihove potrebe i prijedlozi za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj.

S tim u vezi, provedeni su polu-strukturirani intervjui putem interneta s 21 sugovornikom iz nadležnih tijela, a pozivnice su bile poslane putem aplikacije DOODLE radi jednostavnijeg zakazivanja termina. Intervjui su trajali između 40 i 90 minuta. Važno je bilo čuti mišljenja i iskustva ne samo iz glavnog grada, već i od sugovornika iz cijele zemlje kako bi se identificirale nacionalne i regionalne posebnosti i potrebe.

Ono što se sa sigurnošću može zaključiti jest da je velika većina sugovornika iskazala potporu projektu, istaknula potrebu za uspostavljanjem Barnahus modela u Hrvatskoj te aktivno sudjelovala u intervjuima. Govorili su otvoreno i bez zamjetnog ustručavanja te dali svoj pregled uočenih izazova i svoje viđenje uspostavljanja Barnahus modela u Hrvatskoj. Određena nesklonost ideji osnivanja Barnahusa detektirana je kod manjeg broja sugovornika i može se povezati s općim slabim povjerenjem u hrvatski pravni sustav i njegovom neotvorenosti za promjene. Prikupljene povratne informacije omogućile su Stručnom timu da shvati gledišta većine dionika koji postupaju u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, kao i trenutačno stanje praktičnih implikacija relevantnog zakonodavnog, strateškog i institucionalnog okvira. Osim toga, neki od sugovornika citirani su u Pravnoj analizi kako bi se pokazala autentičnost njihovih stavova i kako bi se čitatelju prenio utjecaj njihova iskustva i gledišta. Anonimizirani su kako bi se poštovali propisi o zaštiti podataka.

Popis intervjuiranih dionika i datuma intervjuja nalazi se u tablici 2. u nastavku.

Tablica 2. Popis intervjuiranih dionika i datumi intervjuja

DATUM	DIONICI
1. srpnja	Općinsko državno odvjetništvo u Zadru
3. srpnja	Općinski sud u Zadru
3. srpnja	Županijski sud u Zagrebu
4. srpnja	Županijski sud u Varaždinu
5. srpnja	Općinski sud u Osijeku
5. srpnja	Hrabri telefon
8. srpnja	Županijski sud u Sisku
9. srpnja	Općinsko državno odvjetništvo u Varaždinu
9. srpnja	Ministarstvo unutarnjih poslova
9. srpnja	Općinski sud u Puli-Pola
9. srpnja	Županijski sud u Zagrebu
10. srpnja	Centar Tić Rijeka
12. srpnja	Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu
12. srpnja	Općinski sud u Splitu
12. srpnja	Općinski sud u Splitu
18. srpnja	Općinski sud u Zadru
19. srpnja	Općinski sud u Osijeku
23. srpnja	Ministarstvo mirovinskoga sustava, rada, obitelji i socijalne politike i Hrvatski zavod za socijalni rad
26. srpnja	Županijski sud u Zadru
	Zamjenik državnog odvjetnika i stručni suradnik
	Stručni suradnik
	Viši stručni suradnik
	Sudac za mladež
	Stručni suradnik
	Predstavnik
	Viši stručni suradnik
	Zamjenik državnog odvjetnika
	Predstavnik
	Stručni suradnik
	Sudac za mladež
	Predstavnici
	Zamjenik državnog odvjetnika i stručni suradnik
	Sudac za mladež
	Viši stručni suradnik
	Sudac za mladež
	Bivši sudac za mladež
	Predstavnici
	Sudac za mladež

- **Upitnici i intervjui s djecom:** S obzirom na važnost istraživanja stavova djece i osiguravanja njihova sudjelovanja u Projektu, pripremljen je namjenski upitnik za odabranu skupinu djece koja su članovi Mreže mladih savjetnika uspostavljene pri Uredu pravobraniteljice za djecu. Osim toga, obavljeni su razgovori s djecom žrtvama seksualnog zlostavljanja kako bi se osiguralo da će Barnahus model u Hrvatskoj funkcionirati za djecu koja su izravno pretrpjela ove posebno teške vrste kaznenih djela kako bi se njegovo funkcioniranje uskladilo s njihovim potrebama i prijedlozima. Upitnici i intervjui strukturirani su u skladu s nacionalnim Etičkim kodeksom istraživanja s djecom. Svrha upitnika i intervjuja bila je čuti stavove djece o njihovoj percepciji i opsegu dječjih prava, njihovu percepciju o oblicima seksualnog zlostavljanja i izvorima informacija o seksualnom zlostavljanju

djece, o tome tko može postati dijete žrtva seksualnog zlostavljanja i tko može biti počinitelj i kako bi Barnahus trebao funkcionirati.

Informacije vezane za upitnike i intervjuje prikupila je, sastavila i analizirala gđa Helenca Pirnat Dragičević, pravobraniteljica za djecu, a prikazani su u poglavlju 9. u nastavku.

✧ Upitnici za Mrežu mladih savjetnika (MMS)

MMS čini 25 djece u dobi od 12 do 18 godina i ima dvojaku ulogu: informirati pravobraniteljicu za djecu o svojim stavovima o problemima vezanim za djecu, izazovima s kojima se djeca susreću te prijedlozima za njihovo rješavanje. S druge strane, pravobraniteljica za djecu informira članove MMS-a o važnim novostima u politikama vezanim za djecu u Hrvatskoj koje oni šire svojim vršnjacima na lokalnoj razini. Takva isprepletena suradnja omogućuje aktivno sudjelovanje djeteta u aktivnostima države usmjerenim na zaštitu djece.

Upitnik za članove MMS-a dovršen je uz njihovu pomoć kako bi se osiguralo da bude prilagođen djeci i lako razumljiv. Djeca koja su sudjelovala u izradi upitnika nisu sudjelovala u davanju odgovora. Predviđena uzorkovana skupina za potrebe ovog projekta obuhvaćala je 15 članova MMS-a u dobi od 14 do 18 godina, od čega su većinu činila djeca od 16 do 18 godina (86,7 %), a ostatak djeca od 14 do 15 godina (13,3 %). Ukupno 60 % sudionika bile su djevojčice, a 40 % dječaci. Upitnici su distribuirani i ispunjavani putem interneta pomoću aplikacije Google obrasci.

✧ Intervjui s djecom žrtvama seksualnog zlostavljanja

Na polu-strukturiran način intervjuirano je sedmero djece žrtava seksualnog zlostavljanja u dobi od 10 do 18 godina. Prije intervjua pribavljene su potrebne suglasnosti roditelja djece. Intervjue su individualno provodili stručnjaci za djecu koji su educirani za intervjuiranje djece.

Rezultati upitnika i intervjua prikazani su u Poglavlju 9. i korišteni su kao temelj za oblikovanje preporuka za uspostavljanje Barnahusa u Hrvatskoj kako bi se osiguralo da će Barnahus djelovati ne samo za djecu, nego i s djecom i u skladu s najboljim interesima djeteta.

- **Prikupljanje i analiza statističkih podataka:** S ciljem utvrđivanja i tumačenja odnosa između relevantnog zakonodavnog, strateškog i institucionalnog okvira i njegove primjene u praksi, bilo je potrebno prikupiti statističke podatke vezane za slučajeve seksualnog zlostavljanja djece. Glavni cilj bio je utvrditi način prikupljanja statističkih podataka (identifikacija dionika i vrsta statistike) te utvrditi nacionalnu i regionalnu rasprostranjenost tipova slučajeva seksualnog zlostavljanja djece. Osim toga, bilo je potrebno procijeniti razinu centraliziranosti prikupljanja podataka i u kojoj su mjeri statistički podatci korišteni u svrhu analize kako bi se identificirali izazovi i dale preporuke usmjerene na jačanje zaštite djece od te vrste nasilja.

Sukladno tomu, upitnici za relevantne dionike predviđali su dobivanje informacija o relevantnim statističkim podacima koji se prikupljaju u okviru njihovih nadležnosti za procjenu: (i) prikupljaju li i analiziraju statističke podatke; (ii) vrste statističkih podataka koje prikupljaju i analiziraju. Dioncima je također pružena prilika da izraze svoje stavove o trenutnom mehanizmu prikupljanja statističkih podataka, o identificiranim izazovima i eventualnim preporukama.

Prikupljeni statistički podatci prikazani su u poglavlju 8. u nastavku.

3. MEĐUNARODNI STANDARDI ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA KOJI SE PRIMJENJUJU U HRVATSKOJ

Kako bi se ocijenila spremnost hrvatskog pravnog sustava za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj bilo je potrebno utvrditi stupanj njegove usklađenosti s relevantnim međunarodnim dokumentima o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja. U tom pogledu, ranije spomenuto mapiranje i analiza pravnih izvora ukazali su na visoku razinu integracije relevantnih međunarodnih standarda, što pokazuje istinsku predanost Hrvatske da uskladi svoj pravni okvir s međunarodno prihvaćenim kriterijima zaštite djece koje priznaju UN, Vijeće Europe i EU. Može se zaključiti da Hrvatska predstavlja primjer dobre prakse kada je riječ o nastojanjima da svoj pravni sustav uskladi s ključnim međunarodnim dokumentima usmjerenim na zaštitu prava djeteta koji su duboko ukorijenjeni u osiguravanje da se svi postupci i postupanja koja uključuju djecu provode u njihovu najboljem interesu kao ključna polazna točka svake državne mjere. Nalazi mapiranja i analize dokumentacije koji potvrđuju taj zaključak navedeni su u nastavku.

Relevantni standardi UN-a

- Hrvatska je članica Ujedinjenih naroda od 1992. godine. [Konvenciju o pravima djeteta](#), koja je vodeći sveobuhvatni međunarodni dokument o zaštiti djece, ratificirala je 1991. Prema toj Konvenciji, Hrvatska je obvezna poduzeti sve odgovarajuće zakonodavne, upravne, socijalne i obrazovne mjere kako bi zaštitila dijete od seksualnog zlostavljanja i spriječila: (i) navođenje ili prinuđivanje djeteta na bavljenje bilo kojom nezakonitom spolnom djelatnošću; (ii) izrabljivačku uporabu djeteta u prostituciji ili kakvoj drugoj nezakonitoj spolnoj djelatnosti; (iii) izrabljivačku uporabu djeteta u pornografskim predstavama i materijalima. Također se obvezala poduzeti sve odgovarajuće mjere za promicanje tjelesnoga i duševnog oporavka i vraćanja u društvo djeteta koje je žrtva bilo kojeg oblika izrabljivanja ili zlostavljanja. Oporavak i vraćanje u društvo osigurat će se u sredini koja potiče djetetovo zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo.
- Hrvatska je također ratificirala dva relevantna Fakultativna protokola uz Konvenciju, i to onaj koji se odnosi na [prodaju djece, dječju prostituciju i dječju pornografiju](#) i drugi koji se odnosi na [prava djeteta u postupku povodom pritužbi](#).
- U posljednjim završnim zapažanjima Odbora za prava djeteta od 22. lipnja 2022. (CRC/C/HRV/CO/5-6) donesenim u vezi s provedbom Konvencije u Hrvatskoj, Odbor je pohvalio dosadašnje napore i pozvao Hrvatsku da: (i) provede *ex ante* i *ex post* analizu učinka primjene načela najboljeg interesa djeteta; (ii) razvije integrirani sustav prikupljanja podataka koji se odnose na djecu; (iii) izradi sveobuhvatne strateške dokumente usmjerene na prevenciju, suzbijanje i praćenje seksualnog nasilja; (iv) osigura pravodobno prijavljivanje i istraživanje seksualnog nasilja primjenom međuresornog pristupa kako bi se spriječila ponovna viktimizacija djeteta i nametnule odgovarajuće sankcije za počinitelje; (v) ojača sveobuhvatnu psihosocijalnu pomoć djeci žrtvama, uključujući terapiju usmjerenu na traumu; (vi) osigura brzo ispitivanje djece od strane posebno obučениh stručnjaka na način i u prostorijama prilagođenim djeci.

Relevantni standardi Vijeća Europe

- Hrvatska je članica Vijeća Europe od 6. studenoga 1996. Ratificirala je sve glavne konvencije Vijeća Europe koje postavljaju standarde zaštite djece, konkretno:

- ✦ [Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda](#) (ratificirana 5. studenog 1997.) kojom je osigurala svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode zajamčene Konvencijom, uključujući djecu, i zajamčila zaštitu prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života u slučajevima koji uključuju djecu.
- ✦ [Lanzarote konvencija](#) (ratificirana 21. rujna 2011.) koja zahtijeva, između ostalog, da sudski postupci budu prilagođeni djeci, da intervjue provode specijalizirani stručnjaci u odgovarajućim prostorijama, uz korištenje videokonferencijske veze i na način prilagođen djeci, te da se broj ispitivanja svede na najmanji mogući. Također poziva na međuresorni oblik suradnje između nadležnih tijela (socijalne i zdravstvene službe, policija, sudovi).

Odbor Lanzarote koji prati provedbu Lanzarote konvencije u svojim je izvješćima uočio nekoliko obećavajućih praksi u odnosu na Hrvatsku. Konkretno, u [Prvom izvješću o provedbi od 4. prosinca 2015.](#), prakse koje se odnose na: (i) postojanje jasnih postupaka udaljavanja žrtve u najboljem interesu djeteta; (ii) pružanje specifičnog tretmana kao što je savjetovanje roditelja koji nije počinitelj od strane sustava zdravstvene skrbi; (iii) šestotjedna obuka o tehnikama intervjuiranja djece za policijske službenike za mladež; (iv) priznato poznavanje prava djece kao preduvjet za imenovanje odvjetnika koji će zastupati djecu u sudskim postupcima. U [Drugom izvješću o provedbi od 31. siječnja 2018.](#), istaknuto je da Mreža mladih savjetnika koji savjetuju pravobraniteljicu za djecu osigurava sudjelovanje djece u kreiranju politika. Konačno, u svom [Osmom izvješću o aktivnostima od 6. ožujka 2024.](#), Odbor Lanzarote primijetio je hrvatsku potporu uspostavljanju Barnahus modela kroz ovaj Projekt.

S druge strane, u svom [Izvješću o provedbi od 10. ožujka 2022.](#) preporučio je Hrvatskoj da osigura da osobe koje su u redovitom kontaktu s djecom (u sektorima školstva, zdravstva i socijalne zaštite te područjima vezanima za sport, kulturu i aktivnosti u slobodno vrijeme) budu osposobljene za prepoznavanje situacija seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece te da osigura da su te osobe informirane o mogućnosti prijave službama nadležnim za zaštitu djece u bilo kojoj situaciji u kojoj imaju „opravdani razlog” vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualnog zlostavljanja. U navedenom Prvom izvješću o provedbi također je istaknuto da se u Hrvatskoj često za posebnog zastupnika imenuje roditelj koji nije osumnjičen za zlostavljanje ako je to u najboljem interesu djeteta. Međutim, iako ta opcija može pružiti dragocjenu emocionalnu potporu za buduću dobrobit djeteta, također može stvoriti sukob interesa s djetetom, osobito ako su roditelji koji nisu osumnjičeni za zlostavljanje emocionalno uključeni.

- ✦ [Istanbulska konvencija](#) (ratificirana 12. lipnja 2018.) kojom Hrvatska jamči zaštitu i pružanje odgovarajuće podrške i pomoći djeci žrtvama/svjedocima obiteljskog nasilja, imajući u vidu regionalnu pokrivenost i uzimajući u obzir stavove djece u odgovarajućim postupcima.
- ✦ [Budimpeštanska konvencija](#) (ratificirana 1. srpnja 2004.) koja od Hrvatske zahtijeva kriminalizaciju dječje pornografije.
- ✦ [Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima](#) (ratificirana 5. rujna 2007.) kojom se predviđaju posebne mjere i radnje u slučaju identifikacije djece žrtava, kao i prilagodbu tretmana potrebama djece.

Relevantni standardi EU-a

- Hrvatska je članica Europske unije od 1. srpnja 2013. i primjenjuje sljedeću pravnu stečevinu EU-a koja se odnosi na zaštitu prava djece:

- ✧ [Povelja o temeljnim pravima Europske unije](#)

Povelja predviđa potrebu država članica da uspostave zaštitu prava djece propisujući da djeca imaju pravo na zaštitu i skrb koja je potrebna za njihovu dobrobit. Djeca mogu slobodno izraziti svoje stavove. Njihovi će se stavovi uzeti u obzir u pitanjima koja ih se tiču u skladu s njihovom dobi i zrelošću. Štoviše, u svim radnjama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javna tijela ili privatne ustanove, najbolji interes djeteta mora biti primarni čimbenik u razmatranju. Osim toga, svako dijete ima pravo održavati redovite osobne odnose i neposredne kontakte s oba roditelja, osim ako je to protivno njegovim interesima.

- ✧ [Direktiva EU o seksualnom zlostavljanju djece](#)

Direktiva je u hrvatski pravni sustav prenesena kroz nekoliko zakona, i to važećim Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež, Obiteljskim zakonom i Zakonom o socijalnoj skrbi. Naglasak stavlja na način na koji će dijete biti saslušano u kaznenom postupku bez odgode, od strane stručne osobe u prostorijama prilagođenim djeci. Broj saslušanja treba svesti na najmanju moguću mjeru, a u slučaju više saslušanja, treba ih voditi isti stručnjak. Djetetu žrtvi također mora biti omogućena pratnja tijekom saslušanja u obliku zastupnika ili osobe od povjerenja. Direktiva predviđa i audio-video snimanje saslušanja kako bi se spriječilo ponavljanje te kako bi se snimke koristile kao dokaz u kaznenom postupku. Ističe se potreba za osiguranjem kratkoročne i dugoročne pomoći i podrške (prije, tijekom i nakon kaznenog postupka) s ciljem fizičkog i psihičkog oporavka djeteta. Direktiva također naglašava potrebu vođenja konsolidirane statistike u svrhu istraživanja i procjene pojavnosti seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja te dječje pornografije.

- ✧ [Direktiva EU o pravima žrtava](#)

Odredbama ove Direktive uređuju se minimalni standardi za pružanje informacija i potpore žrtvama u okviru kaznenog postupka, uključujući djecu. Ističe se mogućnost audio-video snimanja saslušanja djeteta, korištenje tih snimaka kao dokaza u kaznenom postupku te postavljanje posebnog zastupnika djetetu u slučajevima kada je, primjerice, u sukobu interesa s roditeljima/skrbnicima. U hrvatski pravni sustav uvedena je kroz nekoliko zakona, od kojih su najznačajniji Zakon o kaznenom postupku, Zakon o sudovima za mladež, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Zakon o socijalnoj skrbi.

- ✧ [Direktiva EU o trgovanju ljudima](#)

U Direktivi se ističe da žrtvama trgovanja ljudima, uključujući djecu, treba pružiti podršku i pomoć prije, tijekom i nakon kaznenog postupka, na temelju individualne procjene djeteta i uvažavajući mišljenje djeteta s naglaskom na njegovu psihosocijalni i fizički oporavak. Predviđa postupovne zahtjeve za provođenje intervjua s djetetom u kaznenom postupku: (i) sprječavanje neopravdanih odugovlačenja; (ii) korištenje prostorija prilagođenih djeci i posebno obučenog stručnjaka; (iii) ograničavanje višestrukih intervjua; (iv) korištenje uređaja za audio-video snimanje. Dio je hrvatskog pravnog poretka transpozicijom u nekoliko zakona, posebice u Zakonu o kaznenom postupku i Zakonu o socijalnoj skrbi.

4. STRATEŠKI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA U HRVATSKOJ

Ovo poglavlje opisuje strateške dokumente koje je Hrvatska usvojila kako bi usmjerila provedbu primarnog i sekundarnog zakonodavstva u skladu s međunarodnim standardima UN-a, Vijeća Europe i EU-a s ciljem zaštite najboljeg interesa djeteta žrtve ili svjedoka seksualnog zlostavljanja. U tom smislu, Hrvatska je predvidjela niz strateških dokumenata koji imaju za cilj usmjeriti zakonodavca i nadležna tijela prema prilagodbi pravosudnog sustava potrebama djeteta u slučajevima koji uključuju seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece. Ti su dokumenti sadržani u relevantnim dokumentima UN-a, Vijeća Europe i EU-a koje je Hrvatska integrirala u svoj pravni sustav, kao i u pripadajućim smjernicama usvojenim u okviru ove teme. U nastavku su predstavljeni glavni strateški dokumenti kako slijedi.

4.1. Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine

- Ovo je prvi cjeloviti strateški dokument koji je Hrvatska usvojila s ciljem poduzimanja konkretnih mjera i aktivnosti usmjerenih na zaštitu žrtava seksualnog nasilja i uznemiravanja, uključujući i djecu žrtve kao posebno ranjivu skupinu. [Nacionalni plan](#) izričito se poziva na međunarodne standarde zaštite utvrđene Lanzarote konvencijom i Strategijom EU o pravima djeteta te je glavni strateški dokument koji predviđa uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj. Nacionalni plan izradilo je i njegovu primjenu prati Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, što pokazuje potrebu za senzibiliziranim pristupom ove države u osiguravanju pravosuđa prilagođenog djeci. Provodi se nizom mjera predviđenih [Akcijskim planom za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2024. godine](#). Mjere između ostalog uključuju osnivanje Dječje kuće, po Barnahus modelu, kao interdisciplinarnog i višesektorskog centra za djecu žrtve i svjedoke. Provedba je predviđena: (i) izradom analize za njezino osnivanje; (ii) uspostavljanjem pravnog okvira za početak rada; (iii) uspostavljanjem administrativnih kapaciteta za provedbu i pružanje potrebne obuke u tom pogledu; (iv) izradom komunikacijske strategije za njezino osnivanje radi podizanja svijesti opće i stručne javnosti o štetnosti seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece.

4.2. Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine

- Plan promiče cjelovito unaprjeđenje zaštite prava djece zajedničkim djelovanjem cjelokupnog državnog sustava i svih dionika koji sudjeluju u izmjeni i prilagodbi postojećeg zakonodavnog okvira. Poseban naglasak stavljen je na provedbu glavnih područja djelovanja Strategije EU-a za prava djeteta za razdoblje 2021. – 2024., pozivajući na međuagencijsku suradnju i uklanjanje postojećih prepreka koje ometaju zaštitu najboljeg interesa djeteta. Koordinator provedbe Nacionalnog plana je Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, koje Vladi Republike Hrvatske podnosi godišnje izvješće o napretku.
- [Nacionalni plan](#) ima za cilj, između ostalog, osigurati pravosuđe prilagođeno djeci zahtijevajući od nadležnih tijela koja se bave slučajevima zlostavljanja djece da se vode najboljim interesom djeteta, da s posebnim obzirom postupaju s djetetom žrtvom radi izbjegavanja štetnih posljedica na odgoj i razvoj djeteta. Djetetov pristup pravosuđu mora biti individualiziran i dostupan svakom djetetu. U slučajevima kada je dijete žrtva kaznenog djela, potrebno je redovito procjenjivati potrebu za primjenom posebnih mjera zaštite od strane policije, državnog odvjetništva i suda te osigurati pravodobno okončanje postupka.

- Posebni predviđeni ciljevi moći će se kvantificirati uz pripadajući [Akcijski plan za razdoblje od 2022. do 2024. godine](#), koji predviđa povećanje broja kaznenih prijava i broja djece žrtava/svjedoka zlostavljanja imajući u vidu postojanje visoke stope neprijavljenih slučajeva.

4.3. Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2030. godine

- [Strateški okvir](#) donijelo je Ministarstvo zdravstva 2022. godine s ciljem smanjenja pojavnosti mentalnih poremećaja i povezanih invaliditeta te povećanja regionalne dostupnosti zdravstvene skrbi u Hrvatskoj. U kontekstu zaštite mentalnog zdravlja djece žrtava nasilja, uključujući seksualno nasilje, Strategija predviđa sljedeće aktivnosti: (i) poticanje istraživanja i razvoja programa i intervencija te poboljšanje skrbi za djecu žrtve nasilja, djecu u kontaktu s pravosudnim sustavom i djecu čiji su roditelji podvrgnuti mjerama obiteljske sigurnosti; (ii) povećanje dostupnosti usluga sustavne psihološke podrške žrtvama obiteljskog nasilja; (iii) povećanje svijesti svih dionika o znakovima i psihološkim posljedicama te odgovarajući pristup žrtvama obiteljskog nasilja.

4.4. Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama za razdoblje od 2020. do 2024. godine

- [Akcijski plan](#) donesen je na inicijativu Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih. Neki od njegovih ciljeva odnose se na prevenciju i zaštitu djece od nasilja u školama, a to su: (i) donošenje Povelje o nenasilju na nacionalnoj razini na temelju koje će svaka škola izraditi kodeks ponašanja koji se temelji na empatiji i definira zajednički sustav vrijednosti; (ii) ujednačavanje postupaka u prevenciji nasilja u svim školama u Hrvatskoj; (iii) određivanje jedinstvenog načina prijavljivanja timovima za krizne intervencije u obrazovnom sustavu; (iv) uspostavljanje jedinstvenog sustava prikupljanja podataka o provedbi preventivnih programa usmjerenih na sve oblike neprihvatljivog ponašanja.

4.5. Zaključak

- Zaključak je da su nadležni dionici unutar Vlade Republike Hrvatske poduzeli hvalevrijedne inicijative usmjerene na uspostavljanje sveobuhvatnog strateškog okvira s ciljem osiguravanja zaštite djece od slučajeva zlostavljanja djece koje su obuhvaćene u ključnim međunarodnim dokumentima koje su usvojili UN, Vijeće Europe i EU, točnije u Konvenciji o pravima djeteta, Lanzarote konvenciji i Strategiji EU za prava djeteta.
- Konkretno, donošenjem Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine, Vlada Republike Hrvatske, sukladno pripremama Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, napravila je prvi korak prema uspostavljanju Barnahus modela u Hrvatskoj eksplicitnim uključivanjem njegova uspostavljanja u taj temeljni strateški dokument, čiji je cilj osigurati zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja. Time je podržala zajedničku inicijativu Vijeća Europe i EU usmjerenu na objedinjavanje zaštite najboljeg interesa djeteta u slučajevima seksualnog uznemiravanja i seksualnog iskorištavanja. Također je prepoznala napore međunarodne zajednice okupljene u relevantnim tijelima Vijeća Europe i EU u provedbi pristupa usmjerenog na dijete u slučajevima koji uključuju seksualno zlostavljanje djece okupljanjem svih relevantnih stručnjaka koji će raditi s djetetom i za dijete pod jednim krovom s ciljem sprječavanja ponovne viktimizacije.
- Nacionalni plan za prava djece za razdoblje od 2022. do 2024. godine koji je usvojila Vlada RH u skladu s nacrtom koji je pripremila Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike može se smatrati još jednim važnim korakom kojeg je Hrvatska poduzela kako bi poboljšala odgovor nacionalnog pravosudnog sustava prilagođenog djeci na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece koji doprinosi uspostavljanju Barnahus modela u Hrvatskoj stavljanjem naglaska na međuagencijsku suradnju.
- Donošenjem Strateškog okvira za razvoj mentalnog zdravlja do 2030. godine, Ministarstvo zdravstva, kao jedan od dionika u postupanju u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, donijelo je strateški dokument po mjeri djece čiji je cilj osigurati zaštitu mentalnog zdravlja djece koja su žrtve seksualnog zlostavljanja.

- Nadalje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih također je poduzelo napore u prevenciji i učinkovitom odgovoru na seksualno nasilje nad djecom u obrazovnom sustavu, inicirajući donošenje Akcijskog plana za prevenciju nasilja u školama za razdoblje od 2020. do 2024. godine.

4. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA U HRVATSKOJ

Pregled zakonodavnog okvira za zaštitu djece od seksualnog nasilja u Hrvatskoj sadrži sljedeće: (i) tablicu relevantnog zakonodavnog okvira; (ii) identifikaciju relevantnih dionika i (iii) prikaz postupaka zaštite u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece.

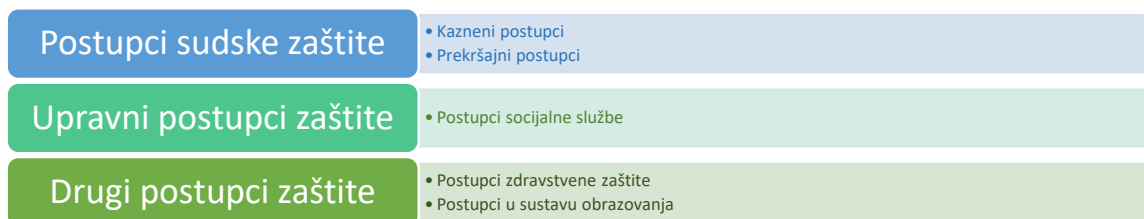
4.1. Tablica relevantnog zakonodavnog okvira

U tablici je dan pregled zakonodavnog okvira koji uključuje Ustav Republike Hrvatske te primarne i sekundarne zakonske akte koje je Hrvatska donijela vezano za odgovor na seksualno zlostavljanje djece.

USTAV REPUBLIKE HRVATSKE (Narodne novine br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14)	
PRIMARNI ZAKONI	
⇒	Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24)
⇒	Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24)
⇒	Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19)
⇒	Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24)
⇒	Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23)
⇒	Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine br. 125/19, 147/20, 119/22, 156/22, 33/23, 36/24)
⇒	Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23)
⇒	Obiteljski zakon (Narodne novine br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23)
⇒	Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine br. 76/09, 92/14, 70/19)
SEKUNDARNI ZAKONI	
⇒	Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (Narodne novine br. 70/18)
⇒	Protokol o postupanju u slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja djeteta (usvojen na sjednici Vlade 13. studenoga 2014.)
⇒	Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (usvojen na sjednici Vlade 19. lipnja 2019.)
⇒	Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (usvojen na sjednici Vlade 15. travnja 2024.)
⇒	Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima
⇒	Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika (Narodne novine br. 20/22)
⇒	Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (Narodne novine br. 132/2013)
⇒	Pravilnik o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima (Narodne novine br. 22/13)
⇒	Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (Narodne novine br. 106/2017)

4.2. Postupci zaštite u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece

Odgovor državnih agencija koje se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece provodi se u nekoliko postupaka zaštite koji se po svojoj prirodi mogu okarakterizirati kao sudski, upravni i drugi. To je u skladu s potrebom da se osigura MDIA pristup nadležnih tijela djeci žrtvama i svjedocima imajući na umu da se najbolji interes djeteta stavi u središte djelovanja. Postupci su opisani u nastavku.

■ POSTUPCI SUDSKE ZAŠTITE

Postupci sudske zaštite u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece uključuju kaznene postupke uređene važećim Kaznenim zakonom, Zakonom o kaznenom postupku i Zakonom o sudovima za mladež te prekršajne postupke uređene Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji. Ovi primarni zakoni dopunjeni su gore navedenim podzakonskim aktima koji predviđaju međuagencijski pristup.

✚ Kazneni postupci

KAZNENA DJELA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Kazneni zakon između ostalog predviđa katalog kaznenih djela koja se odnose na seksualno zlostavljanje djece za koja je država osigurala zaštitu kroz kazneni postupak. S tim u vezi glava XVII. Kaznenog zakona posvećena je kaznenim djelima seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece.

Kaznena djela uključuju: (i) spolna zlorporaba djeteta mlađeg od 15 godina (članak 158.); (ii) spolna zlorporaba djeteta starijeg od 15 godina (članak 159.); (iii) zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od 15 godina (članak 160.); (iv) mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba (članak 161.); (v) podvođenje djeteta (članak 162.); (vi) iskorištavanje djece za pornografiju (članak 163.); (vii) iskorištavanje djece za pornografske predstave (članak 164.); (viii) upoznavanje djece s pornografijom (članak 165.); (ix) teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (članak 166.). Nadalje, Kazneni zakon u glavi XVIII. o kaznenim djelima protiv braka, obitelji i djece propisuje kazneno djelo povrede djetetovih prava (članak 177.), dok u glavi IX., kojom se uređuju kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, predviđa kazneno djelo trgovanja ljudima koje uključuje i djecu (članak 106. stavak 2.).

Što se tiče propisanih sankcija, za navedena kaznena djela iz glave XVII. Kazneni zakon predviđa kaznu zatvora od 6 mjeseci do dugotrajnog zatvora, za kaznena djela iz glave XVIII. kaznu zatvora od 1 do 8 godina, a za kaznena djela iz glave IX. kaznu zatvora od 3 do 15 godina. Sukladno Kaznenom zakonu, propisana zastara za navedena kaznena djela kreće se od 6 do 40 godina s posebnom naznakom da kazneni progon ne zastarijeva za teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece iz članka 166. Kaznenog zakona. Nadalje, važno je istaknuti da zastara kaznenog progona za kaznena djela iz članka 158. – 164., članka 177. i članka 106. stavka 2. počinjenih na štetu djeteta počinje teći od punoljetnosti žrtve.

KAZNENI POSTUPAK ZBOG
SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA
DJECE

Zakon o kaznenom postupku, kao *lex generalis*, uređuje funkcioniranje kaznenog postupka, propisujući, među ostalim, njegova temeljna načela, nadležnost sudova, osobe ovlaštene za pokretanje postupka, prava žrtava, intervju s djecom, kao i faze kaznenog postupka.

U pogledu njegovih temeljnih načela, navedeno je da će, između ostalog, u kaznenom postupku koji uključuje dijete žrtvu policija, državno odvjetništvo i sud obratiti posebnu pozornost na dijete žrtvu i na odgovarajući ga način upoznati s njegovim pravima i obvezama. Osim toga, zabranjuje diskriminaciju na temelju, između ostalog, dobi. Odredbe kojima se uređuje nadležnost sudova, osobe ovlaštene za pokretanje postupka, prava žrtava, kao i faze kaznenog postupka opisane su u poglavlju 6. u nastavku.

Zakon o sudovima za mladež, kao *lex specialis*, propisuje vođenje dviju vrsta kaznenih postupaka koji uključuju djecu – za kaznena djela koja su počinili maloljetnici i za kaznena djela koja su počinile punoljetne osobe na štetu djeteta, uključujući seksualno zlostavljanje. Odredbe Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku primjenjuju se samo ako Zakonom o sudovima za mladež nije drukčije propisano. Propisuje kaznena djela iz svojeg područja primjene, rad sudova za mladež, način obavljanja intervjua s djetetom, prava djeteta, suradnju s nadležnim tijelima te ističe važnost načela hitnosti kao ključnog načela za provođenje takvih kaznenih postupaka.

SUDOVİ ZA MLADEŽ
I SUCI KOJI SE BAVE
SLUČAJEVIMA SEKSUALNOG
ZLOSTAVLJANJA DJECE

Kaznene postupke u vezi sa slučajevima seksualnog zlostavljanja djece u Hrvatskoj provode odjeli za mladež ustrojeni pri općinskim sudovima, županijskim sudovima, Visokom kaznenom sudu i Vrhovnom sudu. Osim toga, Ustavni sud nadležan je za ispitivanje povreda ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske koje se odnose i na povrede prava djece.

Općinski sudovi provode prvostupanjske postupke za kaznena djela seksualnog zlostavljanja djeteta za koja je propisana kazna zatvora do 12 godina ako zakonom nije drukčije propisano.

Županijski sudovi provode prvostupanjske kaznene postupke za kaznena djela u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djeteta za koja je propisana kazna zatvora veća od 12 godina ili kazna dugotrajnog zatvora, za kaznena djela u vezi s podvođenjem djeteta i za kaznena djela koja su u isključivoj nadležnosti županijskih sudova prema posebnom zakonu. Na drugom stupnju odlučuju u predmetima po žalbama protiv prvostupanjskih odluka općinskih sudova.

Visoki kazneni sud na drugom stupnju odlučuje o žalbama protiv prvostupanjskih odluka županijskih sudova, a na trećem stupnju o žalbama protiv drugostupanjskih odluka. Vrhovni sud odlučuje u predmetima seksualnog zlostavljanja djece na temelju izvanrednih pravnih lijekova.

Prema Zakonu o sudovima za mladež, odjeli za mladež ustrojavaju se: (i) u općinskim sudovima koji djeluju u sjedištima županijskih sudova, osim u općinskim sudovima u Gospiću, Čakovcu, Koprivnici, Požegi i Virovitici; (ii) u svim županijskim sudovima i (iii) u Visokom kaznenom sudu. Detaljan popis općinskih i županijskih sudova koji su ustrojili odjele za mladež prikazan je u tablici 3. u nastavku. Odjeli za mladež sastoje se od vijeća za mladež i sudaca za mladež koji su nadležni za suđenje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Vijeća za mladež sastoje se od sudaca za mladež i sudaca porotnika za mladež.

U odjelima za mladež županijskih sudova predsjednik županijskog suda imenuje suca istrage za mladež nadležnog za obavljanje forenzičkih intervjua s djecom žrtvama seksualnog zlostavljanja u fazi kaznenog postupka prije sudskog procesa.

Suce za mladež općinskih i županijskih sudova te Visokog kaznenog suda imenuje predsjednik Vrhovnog suda na vrijeme od pet godina iz reda sudaca tih sudova, s mogućnošću ponovnog izbora. Suce porotnike za mladež imenuju tijela lokalne uprave iz reda profesora, učitelja, odgojitelja i drugih osoba koje imaju stručno iskustvo u radu s mladima.

Način na koji se provodi kazneni postupak u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djeteta i njegove faze opisani su u poglavlju 6. u nastavku.

✦ Prekršajni postupci

Sudska zaštita tijekom prekršajnog postupka osigurat će se u slučajevima seksualnog nasilja nad djecom predviđenim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji koji između ostalog uključuju uporabu tjelesne sile koja nije rezultirala tjelesnim ozljedama te tjelesno kažnjavanje ili druge oblike ponižavajućeg postupanja prema djeci. Primjena tog Zakona dolazi u obzir ako seksualno zlostavljanje nema obilježja kaznenog djela. Propisuje da su u slučajevima kada je žrtva obiteljskog nasilja dijete, nadležna tijela dužna postupati s posebnim obzirom na njegovu dob, osobnost te osobne i obiteljske prilike kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta i voditi se najboljim interesima djeteta. Tim se Zakonom nadalje propisuju prava žrtava nasilja u obitelji, utvrđuju oblici nasilja u obitelji, prekršajnopravne sankcije, prikupljanje podataka o primjeni ovoga Zakona te osnivanje Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka. Ističe se da prvostupanjski prekršajni postupak provode prekršajni odjeli u sastavu općinskih sudova i dva posebno imenovana Prekršajna suda u Splitu i Zagrebu.

✦ Obiteljskopравни postupci

Prema važećem Zakonu o sudovima za mladež, nadležni državni odvjetnik dužan je od centra za socijalnu skrb zatražiti pokretanje izvanparničnog postupka protiv roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljske obveze, dužnosti i prava, radi lišenja roditeljskih prava ili oduzimanja prava na život s djetetom, kada se takve povrede roditeljskog prava utvrde tijekom kaznenog postupka. U praksi to znači da će se paralelno voditi dva odvojena postupka za zaštitu interesa djeteta u vezi sa seksualnim zlostavljanjem, i to kazneni postupak zbog spolnog zlostavljanja djeteta i izvanparnični postupak u vezi s roditeljskim pravima. Važno je osigurati da sudac za mladež i sudac nadležan za vođenje izvanparničnog postupka učinkovito surađuju razmjenom relevantnih informacija i koordinacijom svojih aktivnosti, jer se oba postupka nadopunjuju i doprinose zaustavljanju i sprječavanju počinitelja da nastavi sa zlostavljanjem izricanjem kaznenih sankcija i lišenjem roditeljske skrbi ili prava na život s djetetom.

■ UPRAVNI POSTUPCI ZAŠTITE

Upravni postupci zaštite postupci su koje provode službe socijalne skrbi u slučajevima seksualnog nasilja nad djecom i uređeni su važećim Zakonom o socijalnoj skrbi. Njihova je svrha pružiti potrebne socijalne usluge žrtvama ove vrste nasilja koje su opisane u nastavku.

■ DRUGI POSTUPCI ZAŠTITE

Ostali postupci zaštite uključuju one koje zdravstveni djelatnici provode nad žrtvama seksualnog zlostavljanja djece (liječnički pregledi, ginekološki pregledi, psihološka i psihijatrijska podrška) uređeni važećim Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i primjenjivim prethodno navedenim podzakonskim aktima. Zakonom o zdravstvenoj zaštiti uređuju se načela i mjere zdravstvene zaštite, prava i obveze osoba u korištenju zdravstvene zaštite, nositelji socijalne skrbi za zdravlje stanovništva, sadržaj i organizacijski oblici obavljanja zdravstvene djelatnosti i nadzor nad obavljanjem zdravstvene djelatnosti. Mjere zdravstvene zaštite uključuju i pružanje sveobuhvatne (preventivne, kurativne i rehabilitacijske) zdravstvene zaštite djece i mladih, uključujući žrtve seksualnog zlostavljanja.

Ostali postupci zaštite također uključuju postupke koji uključuju stručnjake unutar obrazovnog sustava ako se pritužbe na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece upućuju ravnateljima, učiteljima i drugom školskom osoblju. Uređeni su važećim Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi i odgovarajućim podzakonskim aktima. Potonji

Zakon propisuje da su učitelji i ostali djelatnici škole dužni poduzeti mjere zaštite prema učenicima i bez odgađanja prijaviti ravnatelju škole svaki slučaj seksualnog zlostavljanja učenika. Ravnatelj je dužan navedeno nasilje prijaviti službama socijalne skrbi te drugim nadležnim tijelima.

4.3. Identifikacija relevantnih dionika koji se bave slučajevima seksualnog nasilja nad djecom

Odgovor države na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece osigurava se međuagencijskim pristupom koji obuhvaća zajedničko djelovanje više nadležnih dionika, a to su suci, državni odvjetnici, policija, stručni suradnici, socijalna služba, zdravstvene službe i prosvjetni djelatnici. Identificirani su u skladu sa svojim nadležnostima u postupcima zaštite koji se odnose na postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece koji su opisani u nastavku.

■ SUCI ZA MLADEŽ

Kao što je prethodno navedeno, suci za mladež nadležni su za odlučivanje u kaznenim postupcima koji se odnose na seksualno zlostavljanje djece. Ključni uvjet za njihov izbor je izražena sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladanje osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe. Prema podacima Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, u Hrvatskoj postoji ukupno 30 općinskih sudova i 15 županijskih sudova. Što se tiče općinskih sudova, prema odredbama Zakona o sudovima za mladež, njih 20 ima ustrojene odjele za mladež (15 koji djeluju u sjedištima svih općinskih sudova i 5 dodatnih) s 84 suca za mladež. Što se tiče županijskih sudova, svi imaju odjele za mladež u kojima radi 109 sudaca za mladež. Nadalje, četiri suca za mladež imenovana su na Visokom kaznenom sudu i tri na Vrhovnom sudu. Trenutačno je na nacionalnim sudovima imenovano ukupno 200 sudaca za mladež.

Tablica 3. Prikaz općinskih i županijskih sudova s odjelom / bez odjela za mladež

Općinski sudovi ustrojeni u sjedištima županijskih sudova s odjelima za mladež	Općinski sudovi ustrojeni izvan sjedišta županijskih sudova s odjelima za mladež	Općinski sudovi ustrojeni izvan sjedišta županijskih sudova bez odjela za mladež	Županijski sudovi s odjelima za mladež

Općinski sud u Bjelovaru Općinski sud u Dubrovniku	Općinski sud u Čakovcu Općinski sud u Gospiću	Općinski sud u Crikvenici Općinski sud u Đakovu	Općinski sud u Bjelovaru Županijski sud u Dubrovniku
Općinski sud u Karlovcu Općinski sud u Osijeku Općinski sud u Puli-Pola Općinski sud u Rijeci	Općinski sud u Koprivnici Općinski sud u Požegi Općinski sud u Virovitici	Općinski sud u Kutini Općinski sud u Makarskoj Općinski sud u Metkoviću Općinski sud u Novom Zagrebu	Županijski sud u Karlovcu Županijski sud u Osijeku Županijski sud u Puli-Pola Županijski sud u Rijeci
Općinski sud u Sisku Općinski sud u Slavonskom Brodu Općinski sud u Splitu Općinski sud u Šibeniku Općinski sud u Varaždinu Općinski sud u Velikoj Gorici		Općinski sud u Pazinu Općinski sud u Sesvetama Općinski sud u Vinkovcima Općinski sud u Zlataru	Županijski sud u Sisku Županijski sud u Slavonskom Brodu Županijski sud u Splitu Županijski sud u Šibeniku Županijski sud u Varaždinu Županijski sud u Velikoj Gorici
Općinski sud u Vukovaru Općinski sud u Zadru Općinski kazneni sud u Zagrebu			Županijski sud u Vukovaru Županijski sud u Zadru Županijski sud u Zagrebu

Nadalje se napominje da su nadležnosti i obveze sudaca za mladež u kaznenom postupku za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece uređene Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež, Pravilnikom o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

■ DRŽAVNI ODVJETNICI ZA MLADEŽ

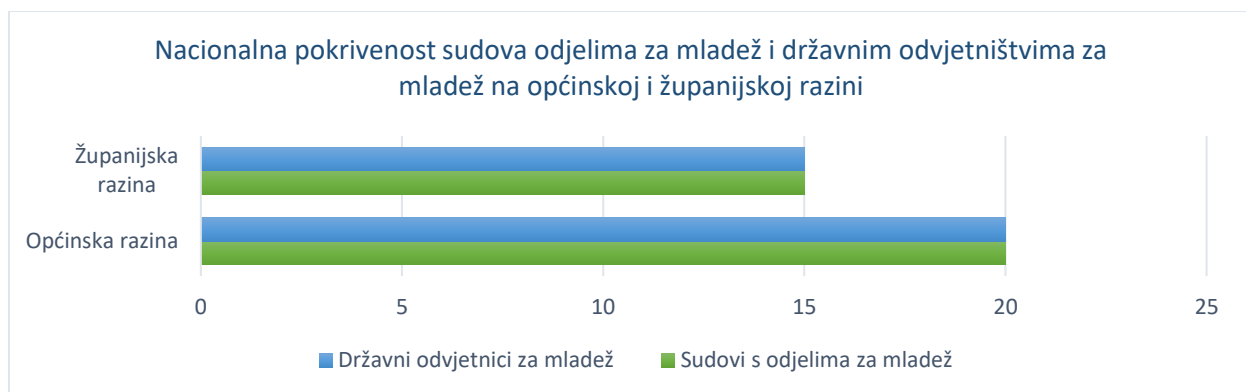
U Hrvatskoj državni odvjetnici za mladež djeluju kao nadležni tužitelji za kaznena djela seksualnog zlostavljanja djece za koja se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti. S tim u vezi napominje se da za sva kaznena djela koja se odnose na seksualno zlostavljanje djece navedena u potpoglavlju 4.2. kazneni postupci pokreću državni odvjetnici za mladež po službenoj dužnosti. Osim toga, državni odvjetnici za mladež u fazi kaznenog postupka prije sudskog procesa provode istraživanje i istragu zbog sumnje na seksualno zlostavljanje djeteta te odlučuju o podizanju optužnice protiv okrivljenika.

Državne odvjetnike za mladež imenuje glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske iz reda državnih odvjetnika ili zamjenika državnih odvjetnika u državnim odvjetništvima na razdoblje od pet godina, s mogućnošću ponovnog izbora. Od njih se zahtijeva izražen senzibilitet za odgoj, potrebe i dobrobit maloljetnika te posjedovanje osnovnih znanja iz područja kriminalistike, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada s maloljetnicima.

Prema podacima Državnog odvjetništva, u općinskim državnim odvjetništvima imenovano je 20 državnih odvjetnika za mladež, a u županijskim državnim odvjetništvima njih 15. U Hrvatskoj je ukupno 35 državnih odvjetnika za mladež nadležnih za procesuiranje kaznenih djela vezanih za seksualno zlostavljanje djece. S obzirom na navedene podatke, čini se da postoji jedan državni odvjetnik za mladež za svaki općinski i svaki županijski sud koji ima odjel za mladež čime se osigurava nacionalna pokrivenost kao što je prikazano u tablici 4. u nastavku.

Nadalje se napominje da su nadležnosti i obveze državnih odvjetnika za mladež u kaznenom postupku u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece uređene Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež, Pravilnikom o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Tablica 4. Nacionalna pokrivenost sudova odjelima za mladež i državnim odvjetništvima za mladež na općinskoj i županijskoj razini

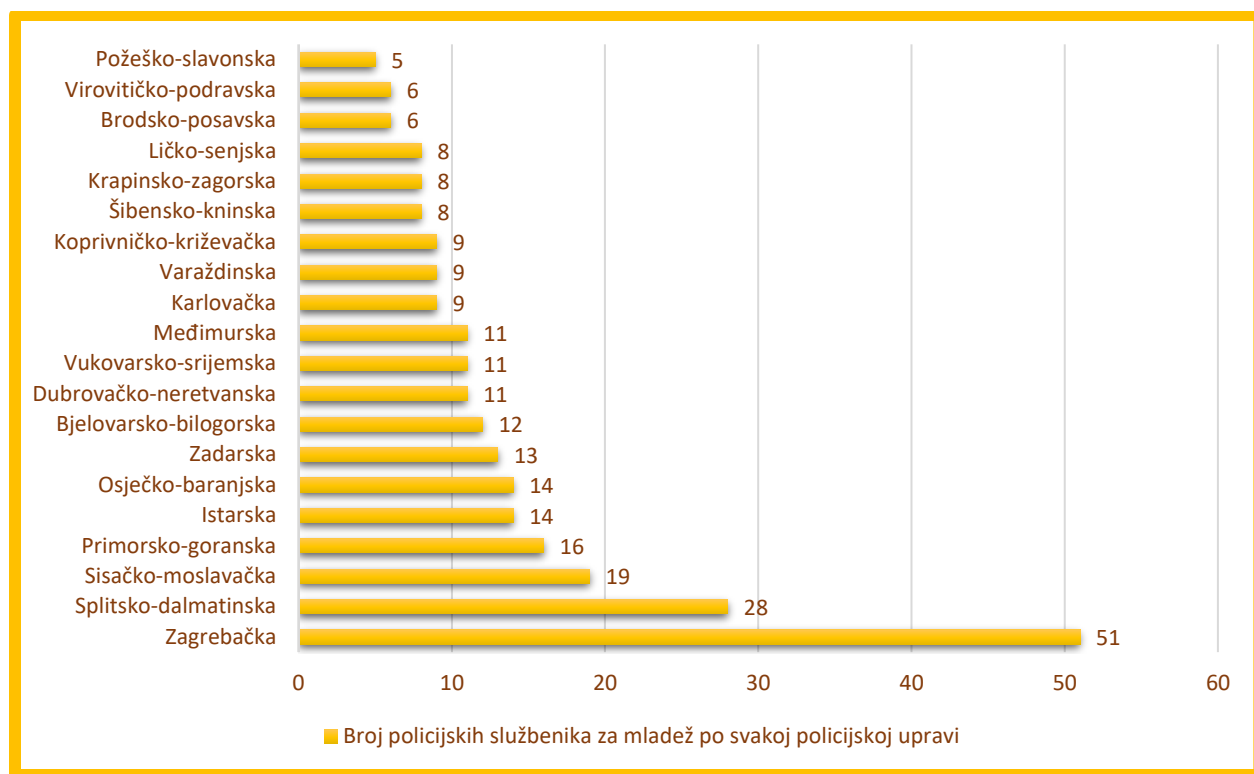
POLICIJSKI SLUŽBENICI ZA MLADEŽ

Policijski službenici za mladež ovlašteni su za postupanje prema djetetu žrtvi ili svjedoku seksualnog zlostavljanja. Prolaze posebnu obuku koju organizira Policijska akademija kako bi imali poseban senzibilitet prema potrebama djece. Dužni su voditi računa o najboljem interesu djeteta i svoj pristup prilagoditi djetetu.

Ovlašteni su za provođenje kriminalističkih istraživanja radnji u vezi sa slučajevima seksualnog zlostavljanja djeteta te za poduzimanje mjera zaštite prema djetetu žrtvi seksualnog zlostavljanja u predistražnom i istražnom postupku. Koraci i mjere koje provode uključuju otklanjanje neposredne opasnosti, osiguravanje hitne medicinske skrbi, provođenje individualne procjene potreba zaštite djeteta žrtve, prikupljanje relevantnih informacija te ispitivanje djeteta žrtve ili svjedoka seksualnog zlostavljanja. Na temelju dokaznog materijala koji je prikupila policija, državni odvjetnik za mladež odlučuje o kaznenom progonu. Iznimno, sukladno Zakonu o sudovima za mladež, korake u odnosu na djecu žrtve/svjedoke seksualnog zlostavljanja mogu poduzimati i drugi policijski službenici.

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, na nacionalnoj razini trenutačno radi 268 policijskih službenika za mladež. Regionalna pokrivenost osigurana je na način da svaka policijska uprava u Hrvatskoj ima određeni broj policijskih službenika za mladež, koji je naveden u tablici 5. u nastavku. Međutim, naglašava se da ti policijski službenici za mladež nisu ravnomjerno raspoređeni po svim policijskim postajama unutar neke policijske uprave. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, to ovisi o lokalnoj rasprostranjenosti slučajeva seksualnog zlostavljanja djece i dostupnosti policijskog osoblja.

Tablica 5. Regionalna pokrivenost policijskim službenicima za mladež u Hrvatskoj po svakoj policijskoj upravi

Nadalje se napominje da je način na koji policijski službenik za mladež obavlja svoje dužnosti u kaznenom postupku u slučajevima seksualnog zlostavljanja djeteta uređen Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež, Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima, Pravilnikom o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima i Protokolom za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima.

■ STRUČNI SURADNICI

Stručnu pomoć sucima za mladež i državnim odvjetnicima za mladež pružaju stručni suradnici. Djelokrug nadležnosti stručnih suradnika koji se imenuju na općinskim i županijskim sudovima uključuje omogućavanje provođenja forenzičkih intervjua s djecom žrtvama seksualnog zlostavljanja. Oni su ti koji pripremaju dijete za razgovor, postavljaju pitanja suca istrage za mladež na djetetu prilagođen način uz pomoć mikrofona i pripremaju potrebne procjene djeteta, uključujući i prijedloge za provođenje dodatnih razgovora. Njihove nadležnosti i način postupanja u predmetima seksualnog zlostavljanja djece uređeni su Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež i Pravilnikom o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima.

Prema podacima Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, čini se da je 17 od 20 općinskih sudova s odjelima za mladež imenovalo relevantne stručne suradnike, dok su to učinila 3 od 15 županijskih sudova s odjelima za mladež.

Tablica 6. Dostupnost stručnih suradnika na nadležnom županijskom i općinskom sudu

Općinski sudovi s odjelima za mladež	Imenovani stručni suradnici	Županijski sudovi s odjelima za mladež	Imenovani stručni suradnici
Općinski sud u Bjelovaru	✓	Općinski sud u Bjelovaru	
Općinski sud u Čakovcu	✓	Županijski sud u Dubrovniku	
Općinski sud u Dubrovniku	✓	Županijski sud u Karlovcu	
Općinski sud u Gospiću		Županijski sud u Osijeku	
Općinski sud u Karlovcu	✓	Županijski sud u Puli-Pola	
Općinski sud u Koprivnici	✓	Županijski sud u Rijeci	✓
Općinski sud u Osijeku	✓	Županijski sud u Sisku	✓
Općinski sud u Puli-Pola	✓	Županijski sud u Slavonskom Brodu	
Općinski sud u Požegi		Županijski sud u Splitu	
Općinski sud u Rijeci	✓	Županijski sud u Šibeniku	
Općinski sud u Sisku	✓	Županijski sud u Varaždinu	
Općinski sud u Slavonskom Brodu	✓	Županijski sud u Velikoj Gorici	
Općinski sud u Splitu	✓	Županijski sud u Vukovaru	
Općinski sud u Šibeniku	✓	Županijski sud u Zadru	
Općinski sud u Varaždinu	✓	Županijski sud u Zagrebu	✓
Općinski sud u Velikoj Gorici	✓		
Općinski sud u Virovitici			
Općinski sud u Vukovaru	✓		
Općinski sud u Zadru	✓		
Općinski kazneni sud u Zagrebu	✓		

■ DJELATNICI SOCIJALNE SKRBI

Hrvatski zavod za socijalni rad nadležan je za pružanje zaštite i podrške djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja na nacionalnoj i regionalnoj razini putem svojih ispostava te pružanje nadležnim tijelima podataka potrebnih za vođenje relevantnih kaznenih postupaka u vezi s tim. Konkretno, u slučajevima seksualnog zlostavljanja djeteta provode individualnu procjenu potreba djeteta i njegove obitelji kako bi odlučili o vrsti odgovarajućih socijalnih usluga i mjera. Te usluge i mjere sastoje se od osiguravanja savjetodavne i psihosocijalne podrške djetetu, imenovanja posebnog skrbnika djetetu u slučaju sukoba interesa sa skrbnikom, izdvajanja djeteta iz obitelji, ako je roditelj osumnjičen za seksualno zlostavljanje. Postupci socijalne skrbi za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece od strane djelatnika socijalne skrbi uređeni su Zakonom o socijalnoj skrbi, Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.

Također se ističe da su djelatnici socijalne skrbi dužni slučajeve seksualnog zlostavljanja djece odmah prijaviti nadležnim tijelima čim za njih saznaju.

■ ZDRAVSTVENO OSOBLJE

U slučajevima seksualnog zlostavljanja djece zdravstveni djelatnici pružaju potrebnu medicinsku pomoć djetetu žrtvi obavljanjem odgovarajućih liječničkih pregleda pedijataru i ginekologu te propisivanjem liječenja. Nadalje, surađuju s drugim relevantnim dionicima u kaznenom postupku dostavljanjem potrebne medicinske dokumentacije o djetetu žrtvi. U Hrvatskoj se medicinske usluge mogu pružiti samo u zdravstvenim ustanovama (klinike, bolnice i domovi zdravlja). Način na koji oni postupaju u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece uređen je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

■ PROSVJETNI DJELATNICI

Stručne osobe koje rade u osnovnim i srednjim školama te dječjim vrtićima, a koje su u kontaktu s djecom žrtvama ili svjedocima seksualnog zlostavljanja, dužne su voditi računa o zaštiti najboljeg interesa djeteta ako u tom smislu s djetetom vode razgovore, odmah prijaviti nasilje nadležnim tijelima i poduzeti hitne preventivne mjere. Sustav vrtića i obveznog odgoja i obrazovanja također je dužan staviti naglasak na mjere prevencije i informiranja djece žrtava seksualnog zlostavljanja da prijave takvo nasilje. Kada je riječ o zlostavljanju djece, njihovo je postupanje uređeno Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Pravilnikom o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta i Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.

■ ODVJETNICI

Dijete žrtva seksualnog zlostavljanja ima pravo na besplatnu pravnu pomoć u kaznenom postupku uz pomoć zakonskog zastupnika. Zastupnika imenuje sud s popisa odvjetnika Hrvatske odvjetničke komore. Da bi bio uvršten na popis kojeg vodi Hrvatska odvjetnička komora, odvjetnik mora proći posebnu obuku koju provodi Odvjetnička akademija Hrvatske odvjetničke komore. Zastupnik stoga mora biti odvjetnik dobro upućen u prava djece u kaznenom postupku. Nakon što odvjetnik prođe početnu obuku i bude dodan na navedeni popis, čini se da ne postoje obvezni zahtjevi za kontinuiranom izobrazbom o temama vezanim za zaštitu djece žrtava u kaznenom postupku. Troškovi odvjetničkih usluga pokrivaju se iz državnog proračuna. Zakonski zastupnik pomaže djetetu žrtvi da razumije funkcioniranje kaznenog postupka, opseg njegovih prava te je dužan štiti najbolji interes djeteta. Osim toga, zakonski zastupnik ovlašten je zastupati dijete pred sudom u kaznenom postupku i pomagati djetetu u ostvarivanju prava na naknadu štete.

5. INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD SEKSUALNOG NASILJA U HRVATSKOJ

Pregledom institucionalnog okvira obuhvaćene su inicijative nadležnih tijela na nacionalnoj i regionalnoj razini za učinkovito bavljenje slučajevima zaštite djece od seksualnog nasilja. Inicijative se odnose na osnivanje odgovarajućih radnih tijela zaduženih za praćenje pojavnosti seksualnog nasilja nad djecom, identificiranje izazova i davanje preporuka za poboljšanje. Također su identificirani organizirani oblici pomoći i podrške djeci žrtvama i načini za osiguravanje sudjelovanja djece u pravosudnom sustavu, kao i druge relevantne inicijative.

5.1. Pučki pravobranitelj

Pučki pravobranitelj središnja je nacionalna institucija za ljudska prava koja se bavi praćenjem zaštite ljudskih prava u Hrvatskoj, suzbijanjem diskriminacije, djeluje kao Nacionalni preventivni mehanizam za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja te se bavi vanjskim prijavljivanjem nepravilnosti (zviždanjem). Pučki pravobranitelj priprema godišnja izvješća o ukupnoj razini zaštite ljudskih prava u Hrvatskoj s identificiranim izazovima i preporukama za poboljšanje. Godišnja izvješća sadrže i posvećeni dio o izazovima s kojima se susreću djeca u Hrvatskoj s odgovarajućim preporukama.

5.2. Pravobraniteljica za djecu

Pravobraniteljica za djecu djeluje kao nacionalna institucija za ljudska prava nadležna za osiguravanje da državna tijela na nacionalnoj i regionalnoj razini kontinuirano i sustavno provode zaštitu najboljeg interesa djeteta. Te nadležnosti između ostalog uključuju: (i) praćenje usklađenosti nacionalnog pravnog okvira koji se odnosi na zaštitu djeteta s hrvatskim Ustavom, Konvencijom o pravima djeteta i drugim međunarodnim dokumentima koji postavljaju standarde za učinkovito djelovanje države prilagođeno djeci; (ii) praćenje pojedinačnih povreda prava djece i ukupne rasprostranjenosti tih povreda na nacionalnoj razini; (iii) predlaganje mjera za razvoj cjelovitog sustava za zaštitu i promicanje prava djece i za suzbijanje štetnih radnji koje ugrožavaju njihove interese.

Pravobraniteljica za djecu također redovito objavljuje godišnja izvješća o poduzetim aktivnostima i rezultatima praćenja zaštite prava djece u Hrvatskoj te o načinu i razini sudjelovanja djece. Godišnja izvješća odražavaju i nalaze i preporuke pravobraniteljice za djecu o uočenim izazovima vezanim za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja, kao i o broju i problemima u pritužbama zaprimljenim u tom smislu.

Ured pravobraniteljice za djecu također posebno ističe važnost da djeca i mladi imaju priliku i mogućnost izraziti svoje mišljenje o stvarima koje ih se tiču. Iz tog razloga nastoji biti u što većem kontaktu s djecom i mladima kako bi saznala što im je važno, što ih brine i muči te što bi i kako htjeli promijeniti. S tim u vezi, pravobraniteljica za djecu uspostavila je Mrežu mladih savjetnika kao što je već navedeno u poglavlju 2. To je stalno savjetodavno i suradničko tijelo koje okuplja djecu i mlade na nacionalnoj razini. Broji 25 članova, djece i mladih od 12 do 18 godina. Članstvo u mreži traje tri godine, ali zainteresirani članovi mogu i nakon isteka mandata ostati suradnici u Uredu pravobraniteljice za djecu. Djeca i mladi mogu sudjelovati u Mreži kao: (i) savjetnici koji sudjeluju u aktivnostima vezanim za donošenje novih zakona, politika, pripremu konferencija, javne istupe pravobraniteljice o određenim temama i pitanjima važnima za život mladih; predlažu teme za razgovor s pravobraniteljicom te sudjeluju u izradi promocijskih i edukativnih materijala o pravima djece; (ii) suradnici koji Uredu pravobraniteljice za djecu predlažu aktivnosti i (iii) ambasadori koji svojim vršnjacima u svojim sredinama (škola, grad i sl.) prenose informacije o dječjim pravima i mogućnostima

njihove zaštite, o postojanju Ureda pravobraniteljice za djecu i njegovoj ulozi, kao i o postojanju i ulozi Mreže te potiču djecu i mlade da se obrate Mreži.

U svom [Drugom izvješću o provedbi od 31. siječnja 2018.](#), Odbor za Lanzarote istaknuo je da postojanje Mreže mladih savjetnika koji savjetuju pravobraniteljicu za djecu doprinosi osiguravanju sudjelovanja djece u kreiranju politika.

5.3. Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Pravobranitelj za osobe s invaliditetom nacionalna je institucija za ljudska prava nadležna za praćenje zaštite osoba s invaliditetom, uključujući djecu, u Hrvatskoj. Glavni nalazi i preporuke iz ciklusa praćenja daju se u godišnjim izvješćima koja uključuju uočene nedostatke i preporuke za djecu s invaliditetom u područjima ranog otkrivanja te osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Pravobranitelj za osobe s invaliditetom također odlučuje o pritužbama koje se odnose, između ostalog, na povredu ljudskih prava djece s invaliditetom, uključujući povrede proizašle iz seksualnog zlostavljanja.

5.4. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba

Primarna je svrha Poliklinike pružiti psihološku, socijalnu, psihijatrijsku, edukacijsku i pedijatrijsku pomoć djeci s različitim traumatskim iskustvima, kao i njihovim roditeljima, kako bi se lakše nosili s posljedicama tih iskustava. To ponajprije uključuje seksualno, fizički i emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje djece, ali i djecu u riziku od traumatizacije. Osim dijagnostike i forenzičke obrade, stručnjaci Poliklinike pružaju individualno i grupno savjetovanje i podršku djeci i roditeljima. U okviru svog djelokruga rada Poliklinika također organizira i provodi nadzor te stručno osposobljavanje stručnjaka koji rade u ustanovama koje se bave slučajevima zlostavljanja. Na zahtjev suda, Poliklinika organizira pregled djece žrtava kaznenih i prekršajnih djela od strane posebno osposobljenih stručnjaka. Iskaz se snima i dostavlja sudu za daljnju upotrebu u raspravama. Sudac, tužitelj, okrivljenik i branitelj slušaju djetetov iskaz i mogu postavljati pitanja putem mikrofona uz odobrenje suca preko slušalica koje nosi stručnjak koji razgovara s djetetom. Na taj se način omogućuje nadležnim sucima razgovor s djecom u kući prilagođenoj djeci izvan suda.

Dijagnostički i terapijski rad s djecom i njihovim obiteljima uključuje: (i) provođenje sveobuhvatnih individualnih procjena i dijagnostike djece upućene na liječenje, koju provodi multidisciplinarni tim psihologa, psihijatar, neuropedijatar, socijalnih pedagoga, logopeda i socijalnih radnika; (ii) planiranje najboljeg mogućeg tretmana za svako dijete i roditelja od strane multidisciplinarnog tima i uz sudjelovanje djeteta i roditelja; (iii) suradnja s institucijama koje osiguravaju dobrobit djeteta (škole, vrtići, centri za socijalnu skrb, policija i dr.); (iv) provođenje psihološkog, psihijatrijskog i defektološkog tretmana djeteta; (v) organiziranje i provođenje grupnog rada s djecom i njihovim roditeljima (grupna terapija, grupe za osobni rast i razvoj, grupe za socijalizaciju, grupe podrške); (vi) partnerska i obiteljska psihoterapija; (vii) psihoterapijski tretman uz program dnevne bolnice.

5.5. Nacionalni tim za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Glavni državni odvjetnik, predsjednik Vrhovnog suda, predsjednik Visokog prekršajnog suda te ministri nadležni za obitelj i socijalna pitanja, zdravstvo, pravosuđe i upravu, obrazovanje te unutarnje, vanjske i europske poslove potpisali su Sporazum o međuresornoj suradnji u području sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Sporazumom o međuresornoj suradnji izražena je namjera državnih tijela da uspostavom Nacionalnog tima i županijskog tima osiguraju zajednički i koordinirani odgovor države u cilju prevencije i suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Članovi su Nacionalnog tima visoki predstavnici državnih agencija koje su potpisale Sporazum o međuresornoj suradnji te dvije nevladine udruge koje se aktivno bave pružanjem pomoći i podrške žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Članovi su županijskih timova suci za mladež općinskih i županijskih sudova, djelatnici socijalne skrbi, prosvjete i relevantne nevladine organizacije.

5.6. Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima

Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima osnovao je Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina kako bi unaprijedio zaštitu žrtava trgovanja ljudima na način da: (i) daje smjernice za razvoj nacionalnih strategija i planova; (ii) prati i koordinira provedbu relevantnog zakonodavstva; (iii) predlaže uspostavljanje stručne radne skupine; (iv) surađuje s relevantnim nevladinim organizacijama; (v) organizira tematska događanja o izazovima u tom pitanju; (vi) prati provedbu primjenjivih međunarodnih ugovora koje je Hrvatska ratificirala. Čine ga predstavnici Vlade Republike Hrvatske, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, resornih ministarstava, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, nevladinih udruga i Hrvatskog novinarskog društva.

5.7. Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđivanje rada tijela kaznenog postupka i izvršenja maloljetničkih sankcija

Prema Zakonu o sudovima za mladež, ministar nadležan za poslove pravosuđa osnovao je navedeno Povjerenstvo koje radi prema Poslovniku koji je posljednji put izmijenjen 2024. godine. Članovi Povjerenstva imenuju se iz reda istaknutih sudaca za mladež, državnih odvjetnika za mladež, stručnih suradnika, odvjetnika, službenika nadležnih ministarstava unutarnjih poslova, pravosuđa, zdravstva, socijalne skrbi i drugih stručnjaka. Djelokrug njegova rada uključuje praćenje provedbe relevantnog zakonodavnog okvira koji se odnosi na maloljetničku delinkvenciju i zaštitu djece u kaznenom postupku, procjenu statistike i trendova u tom pogledu te predlaganje ciljanih programa izobrazbe sudaca za mladež, državnih odvjetnika za mladež, stručnih suradnika i drugih stručnjaka koji rade u tom području.

Kada je riječ o poslovima zaštite djece u kaznenom postupku, Povjerenstvo je 2015. izradilo upitnik za suce za mladež s ciljem procjene provode li se ti postupci u skladu s najboljim interesima djeteta. Konkretno, prikupljene su informacije o broju stručnih suradnika, dostupnosti prostorija prilagođenih djeci, načinu sprječavanja kontakta djeteta i počinitelja, načinu na koji se provode forenzički intervjui s djecom te je li bilo slučajeva višestrukog ispitivanja i dostupnosti audio-video opreme za obavljanje forenzičkih intervjua s djecom.

5.8. Povjerenstvo za praćenje provedbe Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja

Ured za ravnopravnost spolova osnovao je navedeno Povjerenstvo koje čine predstavnici tijela državne uprave, ureda pravobranitelja i nevladinih organizacija. Zadaća mu je identificirati poteškoće koje se javljaju u provedbi i primjeni navedenog Protokola, s ciljem njihova sprječavanja i predlaganja potreba za razvojem. Povjerenstvo je pripremilo obrazac za prikupljanje podataka o provedbi Protokola.

5.9. Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji

Sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, ministar nadležan za poslove pravosuđa osnovao je Povjerenstvo koje čine članovi izabrani iz reda sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika, nadležnih ministarstava, nadležnih nacionalnih institucija za ljudska prava, akademske zajednice i nevladinih udruga. Predsjednika i članove Povjerenstva imenuje ministar nadležan za poslove pravosuđa na vrijeme od četiri godine. Nadležnosti Povjerenstva uključuju praćenje relevantnog zakonodavnog okvira koji se odnosi na nasilje u obitelji i trendove u tom pogledu te prikupljanje statističkih podataka od nadležnih tijela. Povjerenstvo podnosi godišnja izvješća koja sadržavaju pregled statističkih podataka po državnim tijelima te opće zaključke i preporuke o trenutačnom stanju i potrebi za poboljšanjem.

5.10. Aplikacija RED BUTTON

Aplikacija Red Button Ministarstva unutarnjih poslova omogućuje prijavu seksualnog zlostavljanja djeteta na internetu ili izvan njega, kao i bilo kojeg drugog kaznenog djela počinjenog na štetu djeteta. Aplikacija je široko rasprostranjena na namjenskim mrežnim stranicama državnih agencija koje se bave slučajevima zlostavljanja djece.

6. PREGLED DJETETOVOG PUTA KROZ KAZNENI POSTUPAK U SLUČAJU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA

U ovom poglavlju prikazan je dijagram načina na koji dijete žrtva ili svjedok sudjeluje u kaznenom postupku u slučaju seksualnog zlostavljanja, opisano je kako se provodi kazneni postupak i navedeni su primjeri relevantne nacionalne sudske prakse.

6.1. Dijagram djetetovog puta kroz kazneni postupak u slučaju seksualnog zlostavljanja

Gornji dijagram prikazuje djetetov put kroz kazneni postupak povezan sa seksualnim zlostavljanjem uz isticanje mogućih intervju između djeteta i nadležnih tijela. Ističe se da je prema važećem Zakonu o kaznenom postupku u fazi pred-istražnog i istražnog postupka jedini obvezni razgovor tijekom kojeg dijete daje svoj iskaz koji se koristi kao dokaz pred sudom onaj koji se provodi na dokaznom ročištu. Ostali razgovori su mogućnost, što znači da se mogu, ali i ne moraju dogoditi. Konkretno, dijete se ne mora povjeravati stručnim osobama u vrtiću, školi, zdravstvenoj ustanovi ili službi socijalne skrbi. U fazi rasprave, nadležni sud u pravilu reproducira razgovor s dokaznog ročišta, a iznimno može odrediti dodatni forenzički intervju s dokaznom snagom. Isto vrijedi i za fazu žalbenog postupka.

6.2. Opis kaznenog postupka za slučajeve seksualnog zlostavljanja djece

U ovom potpoglavlju opisano je kako nadležna državna tijela poduzimaju relevantne korake prema djetetu žrtvi ili svjedoku tijekom faze početnog informiranja prije kaznenog postupka, tijekom predistražnog, istražnog i raspravnog postupka, kao i ključna načela i prava djece žrtava ili svjedoka seksualnog zlostavljanja. Način na koji relevantni dionici postupaju u predmetima vezanim za seksualno zlostavljanje djece uređen je Zakonom o kaznenom postupku (kao *lex generalis*), Zakonom o sudovima za mladež (kao *lex specialis*) te Protokolom o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja.

6.2.1. Faza početnog informiranja prije kaznenog postupka i pravila postupanja relevantnih dionika

Prvi put kada dijete započne razgovor o seksualnom zlostavljanju s državnim tijelima događa se prije službenog pokretanja kaznenog postupka. Konkretno, većina sugovornika navela je da se u velikom broju slučajeva dijete povjerava odgojiteljima u vrtiću ili učiteljima u školi, liječnicima na pregledu ili socijalnim radnicima ako su dijete ili njegova obitelj korisnici usluga socijalne skrbi. Ti dionici često započinju vlastitu mini istragu.

Mnogi ispitani sugovornici istaknuli su da kada je u pitanju škola, dijete često razgovara s nekoliko djelatnika škole, uključujući učiteljicu, ravnateljicu i školskog psihologa. To znači da se prije pokretanja kaznenog postupka u mnogim slučajevima od djeteta već tražilo da ponovi što se dogodilo više puta. S obzirom na to, postoji velika vjerojatnost da će dijete biti izloženo ponovnoj traumatizaciji čak i bez razgovora s državnim agencijama na način koji će biti prihvatljiv kao dokaz pred sudom. Predviđeni kodeksi ponašanja za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece za svakog od dionika koji bi u početku mogli doći u kontakt s djetetom žrtvom seksualnog zlostavljanja opisani su u nastavku u skladu s važećim Protokolom o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja.

KODEKS PONAŠANJA ZDRAVSTVENIH DJELATNIKA

KLJUČNA NAČELA PONAŠANJA: Ako je dijete žrtva primljeno u zdravstvenu ustanovu bez prisutnosti policije i skrbnika, zdravstveni djelatnici dužni su odmah pozvati policiju i prijaviti slučaj seksualnog zlostavljanja te o tome obavijestiti skrbnika, osim ako je skrbnik pod sumnjom za počinjenje seksualnog zlostavljanja. U tom će slučaju zdravstveni djelatnici kontaktirati nadležnu ispostavu Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Zdravstvenom pregledu djeteta koji obavlja viši specijalist – pedijatar, a po mogućnosti dva, može prisustvovati skrbnik ili osoba od povjerenja. Ako pedijatar nije dostupan, dijete će pregledati liječnik specijalist s potrebnim znanjem o zdravstvenom problemu.

INFORMIRANI PRISTANAK: Prije obavljanja zdravstvenog pregleda liječnik specijalist dužan je usmeno i pisano objasniti djetetu opseg i razloge pregleda. Dijete žrtva ima pravo odbiti liječnički pregled. Pristanak i odbijanje upisuju se u za to predviđen Obrazac pristanka. Dijete ima pravo izabrati hoće li pregled obaviti specijalist ženskog ili muškog roda, ovisno o njihovoj raspoloživosti.

OPSEG PREGLEDA: Liječnički pregled uključuje sveobuhvatan pregled cijelog tijela djeteta te uzimanje odgovarajućih uzoraka i provođenje pretraga. Nalazi se upisuju u za to predviđen obrazac. Ako je to zbog vrste

ozljede nužno, dijete se može uputiti drugom specijalistu, npr. ginekologu. Specijalist je također dužan tjelesnu ozljedu prijaviti nadležnoj ispostavi HZZO-a.

PROPISANA TERAPIJA: Nakon pregleda djetetu će se propisati potrebna medicinska terapija, uključujući postkoitalnu kontracepciju, te će se uputiti stručnjaku za mentalno zdravlje radi ublažavanja štetnih posljedica događaja. Dijete žrtva također će dobiti informacije o alternativnim mogućnostima ambulantnog savjetovanja.

SURADNJA S DRŽAVNIM ODVJETNIŠTVOM: Zdravstvena ustanova dužna je državnom odvjetniku za mladež, na njegov zahtjev, odmah dostaviti potrebnu medicinsku dokumentaciju.

OBVEZA SVJEDOČENJA: Zdravstveni djelatnici obvezni su svjedočiti u kaznenim postupcima koji se odnose na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece i ne mogu se odreći tog prava kao svjedoci.

ODGOVORNOST ZDRAVSTVENIH USTANOVA: (i) stalna dostupnost zdravstvenih djelatnika za pregled žrtava seksualnog zlostavljanja; (ii) osigurati kontinuiranu ciljanu edukaciju; (iii) odrediti koordinatora za slučajeve seksualnog nasilja; (iv) osigurati potrebnu profilaksu; (v) omogućiti policiji da provede kriminalističko istraživanje bez uplitanja.

KODEKS PONAŠANJA DJELATNIKA SOCIJALNE SKRBI

KLJUČNA NAČELA PONAŠANJA: U slučajevima seksualnog zlostavljanja djeteta, socijalni radnik iz Hrvatskog zavoda za socijalni rad dužan je postupati s posebnom osjetljivošću prema žrtvi i osigurati zaštitu osobnih podataka. Dodatno, socijalni radnik mora: (i) osigurati primjerene prostorije za prihvrat žrtve; (ii) odmah uključiti nadležni tim Zavoda; (iii) ponuditi i osigurati adekvatan alternativni smještaj; (iv) pripremiti Plan sigurnosti u skladu sa žrtvom.

OPSEG PRUŽANJA INFORMACIJA: Socijalni radnik dužan je upoznati žrtvu s pravima zajamčenim u sustavu socijalne skrbi, s pravom na novčanu naknadu, s pravom na besplatnu pravnu pomoć, s pravom na zdravstvene usluge i sa specijaliziranim službama za podršku žrtvama.

KOORDINIRANA AKCIJA S POLICIJOM: Ako je informacija o seksualnom zlostavljanju djeteta primarno došla do socijalnog radnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad, taj je socijalni radnik dužan odmah prijaviti zlostavljanje policiji, bez obzira na to jesu li zlostavljanje već prijavili drugi, te koordiniranim odgovorom s policijom promptno uspostavlja kontakt s djetetom i skrbnikom (osim ako ne postoji sukob interesa djeteta i skrbnika) radi poduzimanja hitnih mjera za zaustavljanje zlostavljanja i pružanje zaštite djetetu. Osim toga, stručni tim Zavoda dužan je u najkraćem roku pripremiti Specifičnu procjenu djeteta uzimajući u obzir djetetove potrebe i obiteljsku situaciju koja je popraćena psihološkom procjenom djeteta. Na temelju te procjene stručni tim predlaže mjere zaštite djeteta žrtve i druge djece u obitelji, ako postoje. Ako se sumnja da je skrbnik počinio seksualno zlostavljanje, stručni će tim odmah procijeniti obiteljsku situaciju i izdvojiti dijete iz obitelji te mu osigurati alternativnu skrb i smještaj. U slučaju sukoba interesa djeteta i skrbnika, Zavod će imenovati posebnog skrbnika. Stručni će tim dijete uputiti na savjetovanje u skladu s njegovim potrebama.

SURADNJA S DRUGIM DIONICIMA: Zdravstvene ustanove, odgojno-obrazovne ustanove obvezne su surađivati sa Zavodom razmjenom relevantnih informacija za zaštitu djece imajući u vidu potrebu postupanja u skladu s načelima profesionalne etike. Zavod je također dužan državnom odvjetniku, policiji i sudu odmah dostaviti dokumentaciju potrebnu za odlučivanje u kaznenom postupku.

OBVEZA SVJEDOČENJA: Djelatnici socijalne skrbi obvezni su svjedočiti u kaznenim postupcima koji se odnose na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece i ne mogu se odreći tog prava kao svjedoci.

■ **KODEKS PONAŠANJA PROSVJETNIH DJELATNIKA I
DRUGIH USTANOVA ZA ZAŠTITU DJECE**

DIONICI: Odgojno-obrazovne su ustanove dječji vrtići, škole i dječji domovi, a ostale ustanove za zaštitu djece ustanove su za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, ustanove za djecu s teškoćama u razvoju, sportski klubovi, odgojni domovi za maloljetnike, organizatori dječjih aktivnosti i dr.

KLJUČNA NAČELA PONAŠANJA: Navedeni dionici imaju obvezu posvetiti posebnu pozornost zaštiti dobrobiti djeteta i uspostaviti odgovarajuće postupke otkrivanja i prijavljivanja. Osim toga, dužni su odmah spriječiti daljnje zlostavljanje i pružiti podršku djetetu. Razgovor s djetetom mora se voditi na djetetu prilagođen način, omogućiti djetetu da slobodno opiše događaj bez navođenja. Također moraju provjeriti postoje li prepreke koje sprječavaju rad neke osobe s djecom u takvim ustanovama.

OPSEG PRUŽANJA INFORMACIJA: Navedeni stručnjaci dužni su upoznati dijete s predviđenim aktivnostima na djetetu prilagođen način te s pravom na traženje savjetovanja.

KOORDINIRANA AKCIJA S DIONICIMA: Kada bilo koji od navedenih dionika dobije informaciju o seksualnom zlostavljanju djeteta, ravnatelj ili drugi nadležni djelatnici dužni su zlostavljanje prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu te Zavodu. Ako je osumnjičeni počinitelj zaposlenik odgojno-obrazovne ustanove ili druge ustanove za zaštitu djece, nadležni djelatnik dužan je provesti disciplinske mjere. Također je dužan obavijestiti skrbnika, odnosno Zavod ako postoji sumnja da je skrbnik zlostavljač. U slučaju hitne medicinske pomoći, dužni su pratiti dijete do zdravstvene ustanove i čekati preporuku liječnika za daljnje postupanje. Ovi dionici također su dužni o zlostavljanju obavijestiti nadležno ministarstvo, nadležnog liječnika, pravobranitelja za djecu i pravobranitelja za osobe s invaliditetom (ako se radi o djetetu s teškoćama u razvoju) u roku od 7 dana od poduzimanja aktivnosti u tom smislu.

OBVEZA SVJEDOČENJA: Prosvjetni djelatnici i djelatnici drugih ustanova za zaštitu djece obvezni su svjedočiti u kaznenim postupcima koji se odnose na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece i ne mogu se odreći tog prava kao svjedoci.

6.2.2. Kazneni postupci

Kazneni postupak u slučaju seksualnog zlostavljanja djeteta reguliran je važećim Zakonom o kaznenom postupku (*lex generalis*) i Zakonom o sudovima za mladež (*lex specialis*) kojima su predviđena, između ostalog, njegova ključna načela, prava djeteta žrtve i svjedoka kaznenog djela, radnje koje se poduzimaju u fazama prije, tijekom i nakon sudske procesa. Osim navedenim zakonima, kodeks ponašanja relevantnih sudionika u kaznenom postupku uređen je i Protokolom o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja.

■ KLJUČNA NAČELA KAZNENOG POSTUPKA

Djecom se smatraju sve osobe mlađe od osamnaest godina u vrijeme počinjenja kaznenog djela. Ključno načelo kaznenog postupka u predmetima zaštite djeteta jest načelo žurnosti. Svi relevantni dionici, od sudaca, državnih odvjetnika, policije, do djelatnika socijalne skrbi, zdravstvenih i prosvjetnih djelatnika, dužni su štititi najbolji interes djeteta i svoje aktivnosti provoditi na djetetu prilagođen način.

■ OPĆA PRAVA ŽRTAVA U KAZNENOM POSTUPKU

U Hrvatskoj se svim žrtvama, uključujući i djecu žrtve seksualnog zlostavljanja, osigurava pravo na:

- ✧ povjerljive i besplatne usluge podrške, uključujući psihološku pomoć u skladu s potrebama žrtve neposredno nakon počinjenja kaznenog djela i sve dok postoji potreba za podrškom
- ✧ zaštitu od zastrašivanja i odmazde
- ✧ zaštitu dostojanstva tijekom intervjua koji se moraju obaviti bez nepotrebnog odgađanja i nepotrebnog ponavljanja
- ✧ prisutnost osobe od povjerenja uz žrtvu tijekom cijelog postupka
- ✧ medicinske postupke ograničene na one koji su nužni
- ✧ povjerljivost podataka
- ✧ svjedočenje korištenjem audio-video opreme
- ✧ informacije o puštanju počinitelja iz zatvora i pritvora te o drugim odlukama koje omogućuju potencijalni kontakt s počiniteljem
- ✧ informacije o mogućnosti preuzimanja postupka od državnog odvjetnika.

■ DODATNA PRAVA DJETETA KOJE JE ŽRTVA ILI OŠTEĆENIK U KAZNENOM POSTUPKU

Osim gore navedenih općih prava žrtve, dijete koje je žrtva kaznenog djela ili oštećenik ima sljedeća prava:

- ✧ besplatno savjetovanje
- ✧ zaštitu tajnosti podataka
- ✧ isključenje javnosti
- ✧ obveza je suda, državnog odvjetništva, policije i istražitelja štititi najbolji interes djeteta, imajući u vidu njegovu dob, osobnost i druge okolnosti, radi izbjegavanja štetnih posljedica za odgoj i razvoj djeteta
- ✧ ako nije poznata dob žrtve, pretpostaviti će se da je dijete mlađe od 18 godina
- ✧ ako su interesi djeteta koje je oštećenik suprotni interesima roditelja, sud će pozvati nadležno tijelo socijalne skrbi da djetetu postavi posebnog skrbnika
- ✧ ako je dijete koje je oštećenik lišeno poslovne sposobnosti, njegov zakonski zastupnik ili posebni skrbnik ovlašten je davati sve izjave i poduzimati sve radnje na koje je ovlašteno dijete kao oštećenik
- ✧ ako je dijete koje je oštećenik navršilo 16 godina života, može davati izjave i poduzimati druge radnje u postupku.

■ INDIVIDUALNA PROCJENA DJETETA ŽRTVE U KAZNENOM POSTUPKU

- ✧ Prije razgovora s djetetom žrtvom tijelo koje provodi ispitivanje mora obaviti individualnu procjenu djeteta radi primjene posebnih mjera zaštite. Procjena se provodi u suradnji s tijelima, organizacijama ili institucijama za podršku žrtvama. Pri procjeni se uzimaju u obzir djetetova osobna svojstva, vrsta i priroda kaznenog djela te okolnosti u kojima je kazneno djelo počinjeno. Posebnu pozornost treba posvetiti djeci koja su zbog težine kaznenog djela pretrpjela znatnu štetu te djeci čiji ih odnos s počiniteljem čini posebno ranjivima.
- ✧ Kada je žrtva dijete, pretpostavlja se da postoji potreba za primjenom posebnih mjera zaštite i utvrđuje se koje posebne mjere zaštite treba primijeniti.
- ✧ Tijelo koje vodi postupak mora svesti broj razgovora sa žrtvama za koje je utvrđena posebna potreba za zaštitom na najmanji mogući.

■ POZIVANJE DJETETA ŽRTVE ILI SVJEDOKA I SUOČAVANJE U KAZNENOM POSTUPKU

Dijete žrtva ili svjedok mlađe od 16 godina poziva se preko roditelja ili zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog hitnih razloga ili drugih opravdanih okolnosti. Dijete žrtva ili svjedok u kaznenom postupku nije dužno svjedočiti. Ako je dijete pozvano radi davanja iskaza, a dijete se bez opravdanja ne pojavi pred sudom ili dijete bez opravdanog razloga ili dopuštenja napusti prostorije u kojima je zakazan razgovor, sud ne može narediti da dijete bude izvedeno pred suca niti djetetu izreći novčanu ili zatvorsku kaznu. Osim toga, ako je svjedok dijete, ne može se suočiti s okrivljenikom ako se iskazi djeteta i okrivljenika razlikuju.

PREDRASPRAVNA FAZA

Predraspravna faza počinje kada policija ili nadležno državno odvjetništvo zaprimi kaznenu prijavu o seksualnom zlostavljanju djeteta od djelatnika iz sustava obrazovanja, zdravstva ili socijalne skrbi, članova obitelji djeteta ili drugih. Podrazumijeva sljedeće radnje propisane Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež i Protokolom o postupanju u slučajevima seksualnog zlostavljanja.

■ POSTUPAK PO KAZNENOJ PRIJAVI ZBOG SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJETETA

- ✧ U Hrvatskoj je svatko dužan prijaviti kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti, ako mu je prijavljeno ili je za njega saznao na neki drugi način. Ova obveza prijavljivanja uključuje djelatnike socijalne skrbi, zdravstvene i prosvjetne djelatnike. Prema važećem Zakonu o kaznenom postupku kaznene prijave u pravilu se podnose nadležnom državnom odvjetniku. Međutim, praksa pokazuje da se kaznene prijave u većini slučajeva prvo podnose policiji. Policija je tada dužna o seksualnom zlostavljanju djeteta odmah obavijestiti nadležnog državnog odvjetnika. U nastavku je opisano što se događa ako se kaznena prijava podnese policiji, a što ako se podnese državnom odvjetniku.

A. Postupak po podnošenju kaznene prijave policiji

- ✧ Kriminalističko istraživanje provodi se nakon što policija zaprimi kaznenu prijavu radi prikupljanja podataka potrebnih državnom odvjetniku za odlučivanje o daljnjem postupku kaznene prijave. U tom smislu policija obavlja informativne razgovore s osobama od interesa, npr. članovima obitelji, potencijalnim osumnjičenicima, zdravstvenim/prosvjetnim/socijalnim radnicima te s djetetom žrtvom ili svjedokom. Razgovor s djetetom obavlja policijski službenik za mladež u okviru svojih aktivnosti prikupljanja informacija i taj se razgovor ne smatra dokazom pred sudom. Ako rezultati kriminalističkog istraživanja pokažu osnovanu sumnju da je počinjeno kazneno djelo seksualnog zlostavljanja, policija će podnijeti vlastitu kaznenu prijavu

državnom odvjetniku za mladež. Ako ne postoje osnove sumnje, o prikupljenim informacijama podnijet će izvješće državnom odvjetniku za mladež koji će odlučiti o daljnjim koracima.

✧ KLJUČNA NAČELA KODEKSA PONAŠANJA

- *hitno postupanje*: (i) hitno imenovanje jednog policijskog službenika za mladež koji provodi i koordinira policijske radnje prema djetetu žrtvi seksualnog zlostavljanja; (ii) otklanjanje neposredne opasnosti i žurno provođenje policijskih radnji po prijavi seksualnog zlostavljanja djeteta u okviru kriminalističkog istraživanja, dokaznih radnji i istrage radi prikupljanja i osiguranja dokaza i informacija te pronalaska počinitelja; (iii) sprječavanje nepotrebnog odugovlačenja
- *izgradnja kruga povjerenja*: uzimanje u obzir traumatičnog iskustva, izbjegavanje predrasuda i diskriminacije, korištenje jezika prilagođenog djetetu, osiguravanje povjerljivosti podataka, omogućavanje prisutnosti djetetove osobe od povjerenja i/ili skrbnika i/ili socijalnog radnika ako nema sukoba interesa s djetetom; traženje stručnih suradnika za dijete s teškoćama u razvoju
- *individualna procjena djeteta žrtve*: provodi se u suradnji s tijelima i organizacijama koje pružaju podršku žrtvama, a prije obavljanja policijskog razgovora s djetetom žrtvom
- *policijski razgovor s djetetom žrtvom*: u pravilu bi se trebao obaviti u prostoriji prilagođenoj djeci u policijskoj postaji.

✧ OPSEG PRUŽANJA INFORMACIJA: Policija mora dijete na način prilagođen djetetu informirati o njegovim pravima zajamčenim Zakonom o kaznenom postupku, o opsegu i razlozima planiranih policijskih aktivnosti te o pravu na traženje savjetovanja i naknadu štete.

✧ SURADNJA S RELEVANTNIM DIONICIMA OSIM DRŽAVNOG ODVJETNIKA ZA MLADEŽ: U slučaju sumnje na seksualno zlostavljanje djeteta, policija je dužna odmah otpratiti dijete u zdravstvenu ustanovu radi pružanja potrebne medicinske pomoći. Način njihove međusobne suradnje opisan je u potpoglavlju 6.2.1. Što se tiče Hrvatskog zavoda za socijalni rad, policija će u roku od 24 sata obavijestiti nadležnu ispostavu o seksualnom zlostavljanju kako bi Zavod mogao procijeniti i pružiti potrebne usluge socijalne skrbi djetetu i njegovoj obitelji. U odgojno-obrazovnim ustanovama policija će obavijestiti nadležnu školu/dječji vrtić o sumnji na zlostavljanje od strane djelatnika u toj odgojno-odgojno-obrazovnoj ustanovi. Uspostavljeni kanali suradnje nastavljaju se na način opisan u potpoglavlju 6.2.1.

B. Postupak po podnošenju kaznene prijave nadležnom državnom odvjetniku

✧ Ako je kaznena prijava zbog seksualnog zlostavljanja djeteta podnesena nadležnom državnom odvjetniku, državni odvjetnik dužan je prvo od suca istrage za mladež zatražiti provođenje dokaznog ročišta radi ispitivanja djeteta u svojstvu svjedoka, u roku od tri dana od dana unosa kaznene prijave u odgovarajući upisnik. U praksi, državni odvjetnik za mladež može odlučiti da se najprije naloži zajedničko psihološko-psihijatrijsko vještačenje. Svrha je tog vještačenja procijeniti je li dijete sposobno svjedočiti imajući u vidu dob i stupanj zrelosti djeteta te utvrditi želi li dijete svjedočiti ili ne. Ako dijete ne želi svjedočiti, državni odvjetnik za mladež dužan je uvažiti želju djeteta u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku i Konvencije o pravima djeteta koje propisuju da se dijete ne može prisiliti na davanje iskaza. Nakon pribavljenog vještačenja, državni odvjetnik za mladež odlučit će hoće li zatražiti provođenje dokaznog ročišta s obzirom na sposobnost djeteta i iskazanu želju za svjedočenjem.

✧ Postupci državnog odvjetnika za mladež koji slijede ovise o tome je li za kazneno djelo propisana: (i) novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina ili (ii) kazna zatvora veća od pet godina.

i. Istraživanje

- ✧ U slučajevima u kojima je za kazneno djelo u vezi sa seksualnim zlostavljanjem propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, državni odvjetnik za mladež provest će istraživanje dokaznim radnjama ili će to zatražiti od policije. Dokazne radnje provodi državni odvjetnik za mladež ili policija na zahtjev državnog odvjetnika za mladež. U tom je smislu policija ovlaštena poduzimati radnje u cilju prikupljanja informacija i dokaza te osiguranja i pronalaska počinitelja. To uključuje razgovore s djetetom žrtvom ili svjedokom koje provodi policijski službenik za mladež i ne smatraju se dokazom već oblikom prikupljanja informacija. Policija će svoj kodeks ponašanja prilagoditi postupcima opisanim pod točkom A. u potpoglavlju 6.2.1. Rezultati dokaznih radnji i intervjua s djetetom s dokaznog ročišta pomoći će državnom odvjetniku u donošenju odluke o podizanju optužnice.

ii. Istraga

- ✧ Za kaznena djela za koja je propisana minimalna kazna zatvora od pet godina, državni odvjetnik za mladež dužan je provesti istragu ili njezino provođenje povjeriti istražitelju za mladež. Istraga se mora završiti u roku od šest mjeseci od dana pravomoćnosti rješenja o provođenju istrage, koji se može produljiti za najviše šest mjeseci, ako za to postoje opravdani razlozi, uz obavijest višem državnom odvjetniku. Iznimno, ako se istraga ne može dovršiti u produljenom roku, glavni državni odvjetnik može istragu produljiti za najviše šest mjeseci, a ako ni tada istraga nije završena, optuženik i žrtva imaju pravo na podnošenje prigovora sucu istrage zbog odugovlačenja postupka. Ako sudac istrage ocijeni da je prigovor osnovan, rješenjem će odrediti rok u kojem tužitelj mora završiti istragu.
- ✧ Ako je istraga povjerena istražitelju za mladež, on je pod nadzorom državnog odvjetnika za mladež. Prikupljanje informacija uključuje prikupljanje dokaza te osiguranje i pronalazak počinitelja te mogućnost razgovora s djetetom žrtvom ili svjedokom. Međutim, taj se razgovor ne prihvaća kao dokaz pred sudom. Istražitelj će svoj kodeks ponašanja prilagoditi postupcima opisanim pod točkom A. u potpoglavlju 6.2.1. Na temelju podataka koje je prikupio istražitelj za mladež i rezultata intervjua s djetetom s dokaznog ročišta državni odvjetnik za mladež odlučuje o podizanju optužnice.

iii. Ključna načela kodeksa ponašanja

U postupanju u predmetima seksualnog zlostavljanja djeteta državni odvjetnik za mladež dužan je: (i) voditi računa o najboljem interesu djeteta; (ii) postupati bez nepotrebnog odgađanja; (iii) obavijestiti dijete na djetetu prilagođen način o pravima zajamčenim Zakonom o kaznenom postupku, o opsegu i razlozima planiranih radnji, o pravu na besplatnu pravnu pomoć, o pravu na traženje savjetovanja i naknadu štete; (iv) provesti individualnu procjenu djeteta žrtve.

iv. Koordinirana akcija s drugim dionicima osim s policijom

Državni odvjetnik za mladež dužan je u roku od 24 sata izvijestiti ispostavu Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb o seksualnom zlostavljanju kako bi Zavod mogao procijeniti i pružiti potrebne usluge socijalne skrbi djetetu i njegovoj obitelji. U odgojno-obrazovnim ustanovama državni odvjetnik za mladež obavijestit će nadležnu školu/dječji vrtić o sumnji na zlostavljanje od strane djelatnika u toj odgojno-obrazovnoj ustanovi. Osim toga, državni odvjetnik za mladež ovlašten je zatražiti podatke od značenja za kazneni postupak od zdravstvenih ustanova, ustanova socijalne skrbi i odgojno-obrazovnih ustanova te drugih ustanova za zaštitu djece koje su one dužne dostaviti. Stručni suradnici u državnim odvjetništvima pružaju podršku nadležnim državnim odvjetnicima prikupljajući podatke od službi socijalne skrbi i drugih institucija relevantne za odlučivanje o obustavi kaznenog postupka koji se vodi protiv punoljetnih počinitelja kaznenih djela na štetu djeteta.

■ INTERVJU S DJETETOM NA DOKAZNOM ROČIŠTU

- ✧ Intervju s djetetom na dokaznom ročištu prvo je ispitivanje djeteta žrtve ili svjedoka seksualnog zlostavljanja koje se smatra dokazom pred sudom. Provodi ga sudac istrage za mladež u prostorijama suda, odnosno u mjestu prebivališta djeteta ili na drugom mjestu posebno opremljenom za ispitivanje djece. Svjedočenje djeteta ne može se koristiti kao dokaz u postupku ako dijete ne razumije značenje prava da nije dužno svjedočiti. U potonjem slučaju o podacima dobivenim od djeteta može svjedočiti stručni suradnik, srodnik djeteta i/ili druge osobe koje su bile u kontaktu s djetetom.

Prije ročišta sudac istrage za mladež dužan je obaviti individualnu procjenu djeteta pri čemu može zatražiti pomoć Hrvatskog zavoda za socijalni rad (npr. o djetetovoj obiteljskoj povijesti) i organizacija koje pružaju podršku žrtvama. U praksi se to radi uz pomoć stručnog suradnika koji je u vezi s nadležnim tijelima i provodi korake potrebne za procjenu. Ročište se održava imajući u vidu najbolji interes djeteta.

- ✧ Sukladno Zakonu o sudovima za mladež koji se primjenjuje kao posebni zakon u kaznenim postupcima koji se odnose na slučajeve seksualnog zlostavljanja djeteta, ako dijete žrtva ili svjedok u trenutku intervjuja nije navršilo šesnaest godina, intervju se uvijek provodi na način propisan Zakonom o kaznenom postupku.
- ✧ Međutim, Zakon o kaznenom postupku razlikuje način obavljanja forenzičkih intervjuja s djecom žrtvama ili svjedocima ovisno o njihovoj dobi na sljedeći način:
 - intervju s djetetom mlađim od 14 godina: ako posebnim zakonom nije drukčije propisano, intervju će se obaviti na način da sudac istrage za mladež i stranke u postupku nisu u istoj prostoriji s djetetom. Radi osiguravanja načela jednakosti stranaka, sudac za mladež pozvat će na saslušanje državnog odvjetnika za mladež, okrivljenika i njegova zakonskog zastupnika. Oni će biti smješteni u posebnu prostoriju zajedno sa sucem za mladež kako bi se spriječila ponovna viktimizacija. Dijete će biti smješteno u drugu prostoriju sa stručnim suradnikom. Dijete može zahtijevati da na dokaznom ročištu prisustvuje osoba od povjerenja koja će biti u istoj prostoriji s djetetom (skrbnik ili posebni skrbnik, osim ako je to protivno interesima postupka ili djeteta). Stranke u postupku (državni odvjetnik, okrivljenik) mogu predlagati pitanja sucu istrage za mladež koji ih može prenijeti stručnom suradniku pomoću audio-video opreme (mikrofon i kamera). To znači da o diskrecijskim ovlastima suca istrage za mladež ovisi hoće li dopustiti postavljeno pitanje stranaka u postupku ili će ga odbaciti kao neumjesno ili nebitno. Stručni suradnik zatim će pitanja preformulirati na način prilagođen djetetu i postaviti ih djetetu.

Intervju će se snimati uređajem za audio-video snimanje, a snimka će biti zapečaćena i priložena zapisniku dokaznog ročišta. U slučaju kaznenih djela seksualnog zlostavljanja djece, snimka se uvijek transkribira. Prijepis potpisuju osoba koja ga je sačinila i stručna osoba koja je izradila snimku. Snimka će biti prikazana na ročištima tijekom faze sudskog procesa. Podaci prikupljeni uređajima za tehničko snimanje i prijenos zvuka čuvaju se dok se čuva i kazneni spis. Dijete se može ponovno ispitati samo u iznimnim slučajevima, i to na isti način.

- intervju s djetetom u dobi od 14 do 18 godina: ako posebnim zakonom nije drukčije propisano, intervju će obaviti sudac istrage za mladež osobno. Prilikom intervjuja s djetetom, osobito ako je oštećeno kaznenim djelom, posebno će se paziti da intervju ne utječe negativno na psihičko stanje djeteta. Međutim, sudac istrage za mladež može odlučiti ispitati dijete u dobi od 14 do 18 godina na isti način kao i dijete mlađe od 14 godina kako je gore opisano ako to opravdavaju okolnosti slučaja i imajući u vidu potrebu zaštite djeteta.

■ LIŠENJE SLOBODE OKRIVLJENIKA I MJERE OPREZA

Po prijavi seksualnog zlostavljanja djeteta državni odvjetnik za mladež može okrivljeniku odrediti pritvor u trajanju od 36 sati (za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do jedne godine) ili 48 sati (za teža kaznena djela). Na temelju zahtjeva državnog odvjetnika za mladež sudac istrage za mladež može produljiti pritvor za dodatnih 36 sati za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od najmanje 5 godina.

Nakon ispitivanja okrivljenika, tijekom istraživanja/istrage i do podizanja optužnice, sudac za mladež na temelju zahtjeva državnog odvjetnika za mladež može u roku od 12 sati odrediti istražni zatvor u trajanju do najviše mjesec dana. Istražni zatvor se može odrediti zbog opasnosti od bijega; opasnosti da će okrivljenik uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak; ili da će okrivljenik ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače. Istražni zatvor se može odrediti i zbog opasnosti od ponavljanja kaznenog djela ili zbog opasnosti od počinjenja težeg kaznenog djela. Istražni zatvor se može prvi put produljiti za još dva mjeseca u slučaju opravdanih okolnosti, a nakon toga za još tri mjeseca za kaznena djela iz nadležnosti županijskih sudova ili kada je to propisano posebnim propisom. Nakon podizanja optužnice, istražni zatvor može trajati do pravomoćnosti prvostupanjske presude.

Državni odvjetnik za mladež, sudac istrage za mladež i sudac za mladež mogu okrivljeniku odrediti mjere opreza kao zamjenu za pritvor, ako se svrha pritvora može postići mjerom opreza. Mjera opreza može uključivati npr. zabranu napuštanja mjesta prebivališta ili posjećivanja određenog mjesta ili područja; obvezu redovitog javljanja policiji; zabranu približavanja, uspostavljanja i održavanja odnosa sa žrtvom; zabranu obavljanja određenih poslovnih djelatnosti; zabranu uhođenja ili uznemiravanja žrtve; udaljenje iz kućanstva i zabranu pristupa internetu. Ako počinitelj prekrši mjere opreza, one se mogu zamijeniti istražnim zatvorom, a ako je vrijeme trajanja istražnog zatvora isteklo, kršenje mjera opreza predstavlja samostalno kazneno djelo (kazneno djelo protiv pravosuđa vezano za neizvršavanje sudske odluke, članak 311. stavak 3. Kaznenog zakona).

■ ODLUKA O KAZNENOJ PRIJAVI

- ✧ Državni odvjetnik za mladež dužan je donijeti odluku o kaznenoj prijavi u roku od šest mjeseci od dana upisa prijave u upisnik kaznenih prijava i o tome obavijestiti podnositelja, uz navođenje kratkog obrazloženja te odluke.
- ✧ Oštećenik i žrtva mogu podnijeti pritužbu višem državnom odvjetniku zbog nepoduzimanja radnji nižeg državnog odvjetnika u pravom roku. Viši državni odvjetnik od podređenog će zatražiti opravdanje kašnjenja i poduzimanje radnji u određenom roku. Viši državni odvjetnik dužan je o poduzetim radnjama obavijestiti podnositelja pritužbe u roku od 15 dana od dana primitka pritužbe. Podnositelj pritužbe može ponoviti pritužbu ako pritužba nije riješena u roku koji je odredio viši državni odvjetnik.

■ OPTUŽNICA

- ✧ Državni odvjetnik za mladež dužan je u roku od mjesec dana od upisa završetka istraživanja, odnosno istrage, u upisniku kaznenih prijava podići optužnicu ili obustaviti istragu ili odbaciti kaznenu prijavu. Ako državni odvjetnik za mladež obustavi istragu ili odbaci kaznenu prijavu, obavijestit će žrtvu o mogućnosti preuzimanja kaznenog progona.
- ✧ Optužnica se podnosi nadležnom optužnom vijeću koje je ocjenjuje i odlučuje o njezinu potvrđivanju. Ako vijeće donese rješenje kojim potvrđuje optužnicu, dostavit će ga predsjedniku vijeća radi zakazivanja rasprave.

RASPRAVNA FAZA

U fazi rasprave sud će provesti izvođenje dokaza radi odlučivanja o krivnji okrivljenika tijekom koje je propisana mogućnost dodatnog ispitivanja djeteta žrtve ili svjedoka kaznenog djela.

Zahtjev u tom pogledu obrana ili tužiteljstvo mogu uputiti nadležnom sucu koji će odlučiti prema svojim diskrecijskim ovlastima, a nakon savjetovanja sa stručnim suradnikom koji je intervjuirao dijete na dokaznom ročištu. Ako sudac odredi dodatni intervju, taj će se intervju obaviti na ranije opisani način za dokazno ročište i to će biti drugi put da će dijete biti ispitano na način koji se smatra dokazom pred sudom. Na temelju izvedenih dokaznih materijala sud će donijeti prvostupanjsku presudu i dostaviti ju strankama.

Osim toga, sud može okrivljeniku odrediti izricanje sigurnosnih mjera radi otklanjanja okolnosti koje omogućuju ili potiču na počinjenje novog kaznenog djela. U slučajevima koji se odnose na seksualno zlostavljanje djece, sigurnosne mjere uglavnom se odnose na izricanje obveznog psihijatrijskog ili psihosocijalnog liječenja; obveznog liječenja od alkohola; zabrane obavljanja određenih poslova i/ili aktivnosti (ako je npr. kazneno djelo počinila stručna osoba osposobljena za obavljanje poslova u vezi s djecom ili korištenjem suvremenih tehnologija); zabranu približavanja, uhođenja ili uznemiravanja djeteta žrtve; udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabranu pristupa internetu; zaštitni nadzor nakon potpunog izvršenja kazne zatvora.

FAZA NAKON DONOŠENJA PRESUDE

Protiv prvostupajnske presude stranke u postupku imaju pravo iskoristiti pravne lijekove u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku.

U tom smislu ističe se da, ako drugostupajnski sud uvaži žalbu i donese drugostupajnsku presudu kojom se ukida prvostupajnska presuda i nalaže ponovni postupak (ponovno suđenje), postupak će krenuti ispočetka. To znači da postoji mogućnost da dijete još jednom bude intervjuirano na prethodno opisani način. Međutim, u ponovljenom postupku sud može koristiti dokaze prikupljene u poništenom prvostupajnskom postupku ako se oni odnose na radnje kojima je obrana bila nazočna, pa tako i na saslušanje djeteta s dokaznog ročišta. Žalbeni sud ovlašten je samo jedanput dati predmet na ponovno suđenje.

6.2.3. Sudska praksa u vezi sa slučajevima seksualnog zlostavljanja djece

Pregled sudske prakse u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece izrađen je na temelju stručnog doprinosa i analize relevantne sudske prakse koju su provele gđa Lana Pető Kujundžić, sutkinja Visokog kaznenog suda, i gđa Kristina Knežević Červar, sutkinja za mladež Općinskog suda u Puli-Pola. Osim toga, Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije omogućilo je istraživanje sudske prakse omogućivši pristup bazi *e-Spis*. Autorica zahvaljuje sutkinji Pető Kujundžić, sutkinji Knežević Červar i Ministarstvu na pomoći i stručnom uvidu koji su bili ključni u izradi ovog pregleda.

Pregled sadrži izvatke iz sudskih odluka Vrhovnog suda, Visokog kaznenog suda, Ustavnog suda i županijskih sudova koji ukazuju na koji način pomažu u usmjeravanju sudaca za mladež u primjeni zaštite najboljeg interesa djeteta i osiguravanju dokazne valjanosti djetetova iskaza u kaznenim postupcima koji se odnose na seksualno zlostavljanje djeteta. Sadrži i izvatke iz odluka općinskih sudova jer je bilo potrebno istražiti kako se ti standardi najviših sudova primjenjuju na prvostupajnskoj razini.

Na početku se ističe da je prije 22 godine hrvatski zakonodavac preinačio tehniku ispitivanja djeteta u kaznenom postupku uvodeći mogućnost razgovora s djetetom na obziran način putem videokonferencijske veze. Naime, izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine br. 12/02) koje su stupile na snagu 30. siječnja 2002. propisano je da će sudac istrage naložiti da se ispitivanje [djeteta] svjedoka snima tehničkim uređajima za audio i video prijenos te da će se ispitivanje obaviti bez prisustva suca i stranaka u prostoriji u kojoj se nalazi [dijete] svjedok. Stranke mogu postavljati pitanja preko suca istrage, kao i preko psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe.

Djeca i mlađi maloljetnici koji su svjedoci i žrtve kaznenog djela iz članka 117. tog Zakona mogu, umjesto pred sudom, biti ispitani u svojem stanu ili na drugom mjestu na kojem borave ili u centru za socijalnu skrb. Prilikom ispitivanja svjedoka slijedit će se postupak iz stavaka 2. i 3. ovoga članka. Kad je dijete ili mlađi maloljetnik ispitano prema

odredbama stavaka 2. i 3. ovoga članka, uvijek će se na glavnoj raspravi pročitati zapisnik o iskazu svjedoka ili snimka ispitivanja. Tim je izmjenama i dopunama broj razgovora s djecom ograničen na najviše dva.

U cilju usklađivanja izmjena i dopuna Zakona o sudovima za mladež sa Zakonom o kaznenom postupku, koji je temeljni propis kojim se uređuje kazneni postupak, 20. svibnja 2002. stupile su na snagu izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine br. 58/02). Uvedena je odredba prema kojoj će se, ako se kao svjedok ispituje dijete žrtva kaznenog djela, ispitivanje obaviti uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Sudac istrage odredit će audio i video snimanje iskaza svjedoka. Ispitivanje se obavlja bez nazočnosti suca i stranaka u prostoriji u kojoj se nalazi dijete, a stranke mogu postavljati pitanja preko suca istrage i psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe.

Ove dvije bitne zakonske izmjene uvedene su nakon pokusnog intervjua s djetetom putem videokonferencijske veze 2000. godine tijekom kaznenog postupka pred Županijskim sudom u Zagrebu u slučaju seksualnog zlostavljanja djeteta. Dijete je sa psihologom smješteno u prostoriju odvojenu od prostorije u kojoj su bili sudac istrage i stranke u postupku. Snimke intervjua potom su reproducirane na glavnoj raspravi kako bi se spriječilo višestruko ispitivanje i ponovna viktimizacija.

Potom je ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa projektom koji provodi u suradnji s UNICEF-om započelo opremanje općinskih i županijskih sudova potrebnom opremom za ispitivanje djeteta na takav način. Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa prepoznalo je važnost uvođenja ovog modela prilagođenog djeci u hrvatski pravni sustav uz podršku UNICEF-a koji je omogućio gledanje intervjua na televizijskom zaslonu u zasebnoj prostoriji, uz mogućnost korištenja videosnimke jednog intervjua više puta tijekom sudskog postupka, tako da dijete nije prisiljeno stalno ponavljati iskaz i doživljavati daljnju traumu. Tijekom nadzora nad izvršenjem presude ESLJP-a u predmetu *M. i M. protiv Hrvatske* (zahtjev br. 10161/13), Odbor ministara Vijeća Europe ocijenio je da bi aktivnosti provedene u okviru ovog projekta mogle spriječiti slične povrede vezane za nemogućnost nadležnog suda da ispita dijete korištenjem audio-video opreme.

Svrha ove zakonske novine bila je spriječiti izravan kontakt djeteta i okrivljenika te osigurati da se s djetetom razgovara u sigurnom okružju i na način prilagođen njegovim potrebama i emocionalnom stanju. Time su postavljeni temelji za sprječavanje ponovne traumatizacije djece kao posebno ranjive skupine žrtava u kaznenim postupcima i osiguranje vjerodostojnosti i valjanosti razgovora koji je često jedini neposredni dokaz koji opisuje seksualno zlostavljanje. Time je i hrvatski zakonodavac pridonio jačanju prijeko potrebnog MDIA pristupa u tim kaznenim postupcima ističući stručnu pomoć stručnih suradnika. Njihovim znanjima iz područja kao što su psihologija, sociologija, pedagogija, defektologija i socijalni rad, nastoji se pristupiti djetetu žrtvi ili svjedoku na pažljiv i obziran način kako bi se umanjila nelagoda tijekom ispitivanja, pružilo sigurno utočište za otvaranje i otkrivanje onoga što se dogodilo i time osigurala dokazna valjanost djetetova iskaza.

Stoga se zaključuje da je mogućnost ispitivanja djece kao žrtava ili svjedoka zlostavljanja u kaznenom postupku prisutna u hrvatskom pravnom sustavu već 22 godine te je proizvela bogatu sudsku praksu nadležnih sudova, odnosno viših sudova koji stalno razvijaju smjernice za sudove za mladež kako bi na primjeren način primijenili ovakav način ispitivanja djeteta u skladu sa zaštitom najboljeg interesa djeteta. Konkretno, Vrhovni je sud u svojoj sveobuhvatnoj sudskoj praksi u navedenom razdoblju otvorio put sudovima za mladež da ispituju dijete u skladu s njegovim potrebama i dobrobiti te na način prilagođen djetetu. Ovu sudsku praksu nastavlja razvijati Visoki kazneni sud koji je 1. siječnja 2021. osnovan kao nadležni sud za odlučivanje o žalbama protiv drugostupanjskih presuda županijskih sudova. Sudska praksa županijskih sudova pokazuje da se pridržavaju zaključaka viših sudova u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Ustavni sud, kao jamac ljudskih prava u sudskim postupcima u Hrvatskoj, osigurava da se predmeti seksualnog zlostavljanja djece provode u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a i relevantnim međunarodnim standardima koje su izrazila tijela UN-a, Vijeća Europe i EU-a s ciljem osiguravanja zaštite djece od seksualnog zlostavljanja.

U tom smislu, analizirana sudska praksa uključuje sudske odluke iz 2002. godine kada je u hrvatsko zakonodavstvo uvedena gore navedena tehnika ispitivanja djeteta kako bi se opisalo kako su nacionalni sudovi integrirali i dalje razvijaju i jačaju ovaj poseban način ispitivanja djeteta oblikovan relevantnim dokumentima nadležnih tijela UN-a, Vijeća Europe i EU-a.

Iz analizirane sudske prakse proizlazi da se u najvećem broju predmeta vezanih za seksualno zlostavljanje djeteta ispitivanje djeteta obavlja, u pravilu, putem videokonferencijske veze i uz podršku stručnih suradnika.

S obzirom na navedeno, predstavljena sudska praksa usredotočuje se na sljedeće ključne zahtjeve koje bi prema nalazima Vrhovnog suda, Visokog kaznenog suda, Ustavnog suda i županijskih sudova suci za mladež trebali uzeti u obzir prilikom vijećanja u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece kako bi se osigurala zaštita najboljeg interesa djeteta tijekom cijelog kaznenog postupka: važnost osiguravanja djetetova svjedočenja i njegove vjerodostojnosti; utjecaj nepostojanja materijalnih dokaza; potreba za adekvatnom pripremom djeteta za ispitivanje; poseban način ispitivanja djeteta prilagođen njegovim individualnim potrebama; važnost izbjegavanja višestrukog ispitivanja.

Izvadci iz relevantnih sudskih odluka prikazani su u tablicama u nastavku.

Tablica 7. Izvadci iz relevantne sudske prakse Vrhovnog suda i Ustavnog suda koji ukazuju na razvoj nacionalne sudske prakse tijekom godina kojom se jamči učinkovito intervjuiranje prilagođeno djeci u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece

Prema nalazima Vrhovnog suda, tijekom intervjua s djetetom obrana se treba suzdržati od postavljanja zbunjujućih i nebitnih pitanja djetetu koja bi mogla dodatno otežati njegovo ranjivo stanje, pa je nadležni sud dužan utvrditi jesu li takva pitanja relevantna za utvrđivanje odlučnih činjenica za donošenje odluke o zlostavljanju.

„Naravno da je trebalo razmotriti je li pitanje važno za utvrđivanje bitnih ili odlučujućih činjenica jer postoji tendencija u sudskim postupcima da stranke brojnim nebitnim pitanjima zbunjuju sugovornika i time narušavaju vjerodostojnost bitnog dijela iskaza. Ovakva manipulacija posebno je značajna i postupovno nedopustiva kod ispitivanja djece i maloljetnika. S tim u vezi, moglo bi se, na primjer, postaviti pitanje svrhe branitelja okrivljenika koji je pitao je li okrivljenikova jakna imala patentni zatvarač i džepove u vrijeme zločina te koliko je i kojih zubi okrivljeniku nedostajalo. Je li razumno i logično očekivati od djeteta, žrtve teškog kaznenog djela, da tijekom napada u stanju teškog šoka, u traumatiziranom psihofizičkom stanju uoči te detalje, nebitne okolnosti, a zatim da precizne izjave o njima nakon proteka dužeg vremena, govoreći u mikrofon pred kamerom, bez obzira što su uređaji za audio i video snimanje bili u drugoj prostoriji?“ (odluka br. KŽ-784/2001 od 6. veljače 2003.)

Vrhovni sud ističe važnost ispitivanja djeteta uz stručnu pomoć stručnih suradnika jer oni posjeduju potrebna znanja za prilagodbu pitanja djetetu i pažljivo pristupanje njegovoj dobrobiti kako bi se spriječila ponovna traumatizacija. Objašnjava na koji način stručni suradnici doprinose utvrđivanju bitnih činjenica za donošenje odluke i

„Pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnjaka prilikom ispitivanja djeteta ili maloljetnika služi, između ostalog, zaštiti takvih sudionika u postupku, zbog potrebe pažljivog postupanja prema njima, ali i zato što takvi stručnjaci mogu pružiti potrebna pojašnjenja, omogućujući sudu da razjasni često uočena odstupanja u njihovim izjavama od stvarnog tijeka događaja, koja ponekad mogu biti određeni osobni doprinosi delikventnim situacijama, uzrokovana željom da se izbjegne prijekor zajednice u kojoj žive i slično, što ipak ne mora značiti da konkretni inkriminirani događaj nije u osnovi istinit. Prvostupanjski sud tijekom istrage, a ni na glavnoj raspravi koja je prethodila pobijanoj presudi, nije ispitao žrtvu na način propisan člankom 119. Zakona o sudovima za mladež, pa je i to jedan od razloga zašto je, bez stručne pomoći, sam i u vezi s drugim izvedenim dokazima neadekvatno ocijenio iskaz žrtve. Stoga, do sada provedeni dokazni postupak, po ocjeni

osiguravanju dokazne valjanosti iskaza djeteta.

drugostupanjskog suda, nije bio u cijelosti pravilan jer dokazi nisu ocijenjeni u skladu s odredbom članka 351. stavka 2. ZKP-a, zbog čega je nedovoljno pouzdano utvrđeno činjenično stanje, na što je državni odvjetnik osnovano uložio žalbu pobijajući prvostupanjsku presudu zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.” (presuda broj: KŽ-299/2005 od 18. svibnja 2005.)

Vrhovni sud ukazuje na potrebu da se broj razgovora s djecom u kaznenom postupku svede na najmanji mogući kako bi se spriječila ponovna traumatizacija, posebno ako je razgovoru bila nazočna obrana koja je mogla postavljati pitanja u cilju utvrđivanja relevantnih činjenica i okolnosti.

„Žrtve su detaljno svjedočile o navodnim radnjama tijekom istrage uz nazočnost dvojice branitelja, čime su očuvale interese obrane u ovoj fazi postupka. Primjenom članka 119. stavka 4. Zakona o sudovima za mladež, prvostupanjski je sud pravilno zaključio da nije potrebno ponovno ispitivanje žrtava na glavnoj raspravi radi izbjegavanja daljnjeg traumatiziranja, s obzirom na utvrđene smetnje iz spektra posttraumatskog stresnog poremećaja (žrtve J. T. i M. N.) ili akutnog stresnog poremećaja (žrtva M. Z.)... Žalitelj zanemaruje činjenicu da su ispitana djeca žrtve kaznenog djela te stoga način njihova ispitivanja ne može biti identičan onome odrasle osobe ... uzimajući u obzir njihovu dob, karakteristike ličnosti, okolnosti odrastanja i sl. kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njihov odgoj i razvoj. Pomoć stručnjaka nužna je kako bi se dijete – žrtva traume – moglo 'otvoriti' i slobodno svjedočiti bez zadržke o doživljenom seksualnom zlostavljanju, koje po svojoj prirodi kod žrtve izaziva osjećaj srama u ovoj osjetljivoj fazi odrastanja, koja otežava spontani, slobodni, nesputani govor.” (presuda br. KŽ-1102/2006 od 21. veljače 2007.)

Potrebu pažljivog balansiranja zaštite najboljeg interesa djeteta i prava na obranu kako bi se osiguralo pravo na pošteno suđenje ističe i Vrhovni sud u odnosu na mogućnost čitanja zapisnika ili reprodukcije snimke ispitivanja na glavnoj raspravi i sprječavanje ponovne traumatizacije dodatnim ispitivanjem.

„Istina je da se glavna rasprava temelji, između ostalog, na načelu neposrednosti, ali to načelo ima iznimku u postupku za kaznena djela koja se odnose na kaznenopravnu zaštitu djece i maloljetnika, radi zaštite žrtve, tj. maloljetne žrtve. Iako žrtva nije ponovno ispitana na glavnoj raspravi, s obzirom da je njezinom prethodnom ispitivanju prisustvovao branitelj okrivljenika s mogućnošću postavljanja pitanja i praćenja tijeka ispitivanja kao jamstva zaštite i osiguravanja prava obrane, a s obzirom na kvalitetu iskaza žrtve, o čemu je prvostupanjski sud zauzeo jasan stav u pobijanoj presudi, nije bilo povrede prava obrane na glavnoj raspravi koja bi utjecala na presudu.” (presuda br. KŽ-43/2008 od 19. lipnja 2008.)

Potrebu pažljivog ispitivanja djeteta Vrhovni sud obrazlaže prilagođavanjem načina ispitivanja djetetovu emocionalnom stanju i mogućim ograničavajućim čimbenicima koji bi mogli narušiti kvalitetu iskaza. Slijedom toga, od iznimne je važnosti pažljivo odabrati tehniku ispitivanja, čak i ako to zahtijeva da dijete svoje odgovore daje u pisanom obliku tijekom intervjua koji se snima.

„Međutim, prema sadržaju zapisnika o ispitivanju djeteta, u dva navrata tijekom pregleda dijete je osjetilo nelagodu, u prvom je slučaju plakala, a zatim kada je trebalo komentirati konkretne činove seksualnog zlostavljanja kojima je bila izložena od strane oca, nije mogla verbalno izraziti opis tih činova. S obzirom na imperativnu normu da psiholog kao neposredni ispitivač mora postupati s najvećim oprezom prema djetetu tijekom njegova svjedočenja, zbog čega je psiholog u dogovoru sa sudom odredio dvije stanke u ispitivanju, i to u prvom slučaju kada je žrtva plakala, a u drugom slučaju kada nije mogla verbalno izraziti što joj je otac učinio. Stoga je, kako bi se izbjegla evidentna nelagoda djeteta, ispitivač u dogovoru sa sudom prešao na pisane odgovore žrtve, koji zajedno sa zapisnikom o ispitivanju žrtve, kao i priloženom VHS snimkom, čine sastavni dio zapisnika o ispitivanju žrtve pred sućem istrage. Stoga, suprotno žaliteljevim tvrdnjama, tekst članka 119. stavka 1. Zakona o sudovima za mladež nalaže sudu, odnosno osobi koja sudjeluje u ispitivanju žrtve, da u svakom trenutku

postupaju s najvećim oprezom prema žrtvi. U tom kontekstu, opisani način ispitivanja u obliku pisanih odgovora, u kojima je opisala oba čina seksualnog zlostavljanja, kako žalitelj tvrdi, predstavlja samo reakciju ispitivača na psihičko stanje djeteta žrtve.” (odluka br. KŽ-998/09 od 20. svibnja 2010.)

Vrhovni sud ističe da se način ispitivanja djeteta treba razlikovati od ispitivanja odrasle osobe te da nadležni sud mora uzeti u obzir dob djeteta, osobnost, okolnosti u kojima je dijete odrastalo te druge okolnosti djeteta.

„Kod ispitivanja djece žrtava kaznenih djela, način njihova ispitivanja ne može biti identičan načinu ispitivanja odrasle osobe, (...). Ova odredba nalaže pažljivo postupanje, uzimajući u obzir djetetovu dob, osobine ličnosti i okolnosti odgoja, između ostalih čimbenika, kako bi se izbjegli mogući štetni učinci na djetetov odgoj i razvoj. Pomoć stručnjaka tijekom takvog ispitivanja neophodna je kako bi se djetetu — žrtvi traume — pomoglo da se osjeća dovoljno ugodno da se 'otvori' i bez oklijevanja svjedoči o doživljenom seksualnom zlostavljanju, koje po svojoj prirodi izaziva osjećaje srama kod žrtve u toj osjetljivoj fazi razvoja, zbog čega joj je teško govoriti slobodno i bez poticaja. Ovaj sud prihvaća ocjenu prvostupanjskog suda da je iskaz žrtve bio otežan stankama, nelagodom i sramom, ali da je radnje i situacije opisala na način i jezikom primjerenim djetetu njezine dobi (tada sedam i pol godina) uz pomoć stručnjaka, bez postavljanja sugestivnih pitanja koja bi sugerirala samo jednu vrstu odgovora.” (presuda Kžm-8/15 od 9. veljače 2016.)

Vrhovni sud ističe da se razgovor djeteta i vještaka radi pripreme vještačenja nikako ne može izjednačiti s ispitivanjem djeteta koje može obaviti samo sudac.

Štoviše, tvrdnje žalitelja da je žrtva ispitana tijekom psihološkog vještačenja te da nalazi i mišljenja vještaka sadrže njezin iskaz, u cijelosti su neutemeljeni ... jasno je i nedvojbeno da tu radnju provodi sudac istrage, a ni pod kojim okolnostima vještak. Stoga je pravilno prvostupanjski sud utvrdio da nalazi i mišljenja vještaka ne sadrže iskaz žrtve, već se radi o razgovoru vještaka i žrtve koji, uz druge primijenjene tehnike, služi kao pomoćno sredstvo za psihološku procjenu žrtve.” (odluka br. Kžm-30/2019 od 17. listopada 2019.)

Prema stajalištu Vrhovnog suda, potreba zaštite najboljeg interesa djeteta prevladava nad načelom javnosti.

„Naime, činjenica da su svjedoci ispitani u skladu s člankom 292. stavkom 1. Zakona o kaznenom postupku (ZKP/08), a s obzirom na njihovu dob, nije ih bilo potrebno ispitati na takav način, ukazuje na potrebu njihove posebne zaštite pri ispitivanju u ovom kaznenom postupku, što, po ocjeni drugostupanjskog suda, opravdava isključenje javnosti tijekom njihova ispitivanja na ročištu. Činjenica da su na ročištu bile prisutne samo stranke koje bi i inače prisustvovala, čak i da javnost nije bila isključena, nije relevantna za takvu odluku, s obzirom na to da se isključenje javnosti ne odnosi samo na osobe koje mogu prisustvovati ročištu, već i na obvezu sudionika da čuvaju tajnost svega što se na ročištu čuje te da je iznošenje takvih informacija kazneno djelo, na što su upozoreni nakon isključenja javnosti s ročišta. Osim navedenog, za donošenje odluke o isključenju javnosti irelevantni su žalbeni navodi tuženika o dobi svjedoka koji će uskoro postati punoljetni...” (odluka br. KŽ-47/2020 od 5. veljače 2020.)

Vrhovni sud naglašava važnost primjene posebnog obzira i individualnog pristupa prilikom razgovora s djetetom

„Kada se uz navedeno razmotre odredbe članka 44. stavaka 2. i 4. ZKP/08-II, koje propisuju dužnost posebne obzirnosti prema djetetu žrtvi, osobito onom koje je žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode, tada se neosnovanim, pa i krajnje neprimjerenim ukazuju žalbeni navodi kojima se tvrdi da je stručna suradnica Županijskog suda u

te brižljivog osiguravanja da se dijete osjeća sigurnim i da mu se pruži potrebno vrijeme i podrška za davanje iskaza.

Zagrebu riječima 'nervozna si...napij se vode', 'polako' i 'dobro', prekidala iskaz oštećenice i isti 'kontaminirala', umjesto da 'pusti oštećenicu da se muči s iskazom' jer 'baš u iscrpljivanju dobiva se prava autentičnost', a koje da bi okolnosti ovaj dokaz činile nezakonitim." (presuda br. Kžzd-23/2019 od 30. siječnja 2020.)

Praksa Vrhovnog suda pokazuje da su u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece materijalni dokazi često oskudni ili ih uopće nema te da na žrtvi možda i nema fizičkih ozljeda. To, međutim, ne znači automatski da se kazneno djelo nije dogodilo, već da sud treba pribaviti vještačenja za utvrđivanje bitnih činjenica. Osim toga, njihova stručnost također je bitna pri ocjeni djetetove sposobnosti za davanje iskaza i razumijevanje razloga za svjedočenje.

„Prema provedenom vještačenju utvrđeno je da unatoč usporenog psihičkog razvoja i lake duševne zaostalosti oštećenica ima dostatne kapacitete za svjedočenje. Doduše, oštećenica ima slabije sposobnosti orijentacije u vremenu i poteškoće u matematičko-logičkom mišljenju što otežava smještanje događaja u kontekst vremena i procjenu učestalosti događaja. Međutim, budući da je razmišljanje oštećenice, uključujući i maštu, na razini konkretnog, upravo utvrđene intelektualne teškoće i snižene kognitivne sposobnosti, uz odgovarajući emocionalni angažman tijekom opisa događaja govore u prilog zaključku o autentičnom prikazu proživljenog.

(...)

Naime, i po ocjeni ovog drugostupanjskog suda, nalaz i mišljenje vještaka ne počiva na preduvjerenju o postojanju terećenih događaja, već ima sve potrebne značajke stručno utemeljene evaluacije osobnosti oštećenice jer se temelji na primjeni znanstvenih metoda i tehnika (među kojima je korišteno više različitih psihodijagnostičkih testova) koje su određeno i jasno navedene u pisanom nalazu i mišljenju po osobama koje nemaju razloga biti pristrane već su educirane za obavljanje ove vrste vještačenja. Stoga se u žalbi neosnovano problematizira kvaliteta i pouzdanost ovog dokaza. Pored toga, vještaci su na raspravi snagom stručne argumentacije odgovorili na sve upite i detaljno objasnili da za dopunu nalaza i mišljenja nije bilo potrebe ponovno razgovarati s oštećenicom pa je s pravom sud prvog stupnja odbio prijedlog obrane za novo vještačenje.

Okolnost što kod oštećenice nije utvrđena defloracija (...) već je, kako to žalitelj navodi 'djevice', ne ekskulpira optuženika odnosno ne diskreditira iskaz oštećenice. Naime, prema iskazu ginekologa koji je oštećenicu pregledao i sačinio medicinsku dokumentaciju (svjedokinja I. K.), a poglavito nalazu i mišljenju ginekološkog vještaka oštećenica ima tzv. anularni (cirkularni) (...) kod kojeg je moguća takva rastezljivost da (...) ne dolazi do oštećenja (...), a na temelju učinjenoga ginekološkog pregleda nije moguće objektivno i sa sigurnošću utvrditi je li oštećenica imala (...) u vidu (...). Drugim riječima utvrđeno stanje (...) oštećenice samo po sebi niti potvrđuje niti otklanja mogućnost da je oštećenica imala (...), pa ova činjenica nema jednoznačni karakter kako to nastoji prikazati žalitelj." (presuda br. Kžzd 13/2020 od 21. svibnja 2020.)

Vrhovni sud jamči da nadležni sud mora ispitati dijete na odgovarajući način i utvrditi sve bitne činjenice za

„Iako se već sada može reći da, unatoč nepostojanju materijalnih dokaza (ozljeda na žrtvinoj...), dokazna situacija u spisu opravdava zaključak da je žrtva u više navrata bila izložena seksualnom zlostavljanju od strane okrivljenika, prethodno navedene nedosljednosti u opisu inkriminirane radnje spolnog odnosa sa žrtvom nisu dovoljno analizirane, niti je prvostupanjski sud to pokušao razjasniti razgovorom sa žrtvom na ročištu, iako to ključno utvrđenje

odlučivanje o krivnji okrivljenika. Ako to rezultira vraćanjem predmeta na ponovno suđenje, Vrhovni sud može naložiti nadležnom sudu da dodatno ispita dijete, ali samo ako će to biti nužno i potrebno za donošenje odluke.

utječe na tešku ili manje tešku pravnu kvalifikaciju kaznenog djela za koje je okrivljenik optužen.

(...)

U ponovljenom će postupku prvostupanjski sud razjasniti nejasnoće na koje mu je ranije ukazivano te će izvesti sve već podnesene dokaze, kao i nove dokaze ako ih ocijeni opravdanima. Sud će po potrebi ispitati dijete J. N. (sada staro 11 godina) kao ugroženog svjedoka iz članka 292. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku (ZKP/08) i članka 115. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine br. 84/11, 143/12, 148/13 i 56/15 – dalje u tekstu: ZSM/11). Sud će ocijeniti sve dokaze pojedinačno i u međusobnoj vezi, a osobito u pogledu utvrđivanja jesu li dokazana sva obilježja kaznenog djela iz članka 166. stavka 2. u vezi s člankom 158. stavka 5. u vezi sa stavkom 1. Kaznenog zakona (KZ/11) protiv djeteta J. N. ili bilo kojeg drugog lakšeg kaznenog djela seksualnog iskorištavanja djeteta mlađeg od 15 godina.

(odluka br. Kžd 15/2020 od 18. veljače 2021.)

Ustavni sud, kao jamac ljudskih prava u sudskim postupcima, ističe važnost individualne ocjene svakog slučaja seksualnog zlostavljanja te ocjene emocionalnog stanja djeteta koje bi moglo ukazivati na to da bi razgovor mogao biti štetan za dobrobit djeteta. Nije potrebno obaviti razgovor pod svaku cijenu ako je dijete u takvom stanju da bi se razgovorom moglo pogoršati, ako sud donese i obrazloži svoju odluku na temelju dobro utvrđenog činjeničnog stanja.

„Iz svega navedenog Ustavni sud zaključuje da je prvostupanjski sud uložio razumne napore da osigura nazočnost djeteta žrtve na glavnoj raspravi te je pažljivo razmotrio razloge spriječenosti djeteta žrtve na glavnoj raspravi. U skladu s pozitivnim obvezama koje država ima u skladu s člancima 3. i 8. Konvencije, kao i drugim navedenim međunarodnim instrumentima, prvostupanjski je sud uzeo u obzir specifičnu situaciju djeteta žrtve – njezinu dob u trenutku inkriminiranih događaja (sedam godina) i na suđenju (devet godina), njezinu neprocesuiranu traumu, posttraumatski stresni poremećaj te ranjivu situaciju u kojoj se nalazi. Vodeći se najboljim interesom djeteta, opravdano je odbio prijedlog za neposredno ispitivanje djeteta žrtve, s ciljem sprječavanja daljnje traumatizacije, sekundarne viktimizacije te narušavanja njezina tjelesnog i psihičkog zdravlja. Stoga Ustavni sud zaključuje da je postojao valjan razlog za prihvaćanje neprovjerenog (nesuočenog) iskaza odsutnog svjedoka, djeteta žrtve kao dokaza.”
(rješenje broj: U-III-7231/2022 od 14. rujna 2023. godine doneseno u predmetu broj: Kzd-18/2020 Općinskog suda u Puli).

Tablica 8. Izvadci iz sudske prakse Visokog kaznenog suda i županijskih sudova koji pokazuju kontinuirane napore da se forenzički intervjui s djecom provode na učinkovit i djeci prilagođen način

Visoki kazneni sud ističe da činjenica da je žrtva postala punoljetna tijekom kaznenog postupka ne poništava načelo kontradiktornosti koje jamči unakrsno ispitivanje.

„Nije osnovana tvrdnja žalitelja da je prvostupanjski sud neopravdano i bezrazložno odbio prijedlog obrane da se ispita M. K., unatoč njezinoj punoljetnosti. Žalitelj tvrdi da bi bilo nužno da se M. K. podvrgne unakrsnom ispitivanju na suđenju. Međutim, prvostupanjski sud pravilno je primijenio odredbu članka 115. stavka 4. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19, dalje u tekstu: ZSM/11), kojom je propisano da će, kada se dijete ispituje kao svjedok videokonferencijskom vezom, na raspravi uvijek biti reproducirana snimka ispitivanja. Nadalje, na temelju članka 292. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku (ZKP/08) dijete se može ponovno ispitati samo u iznimnim slučajevima i na isti način. Dakle, ova se odredba odnosi na sve svjedoke koji su u vrijeme počinjenja kaznenog djela o kojem svjedoče bili djeca, odnosno mlađi od osamnaest godina.”
(presuda br. Kžd-6/2021 od 27. svibnja 2021.)

Županijski sud u Splitu podržava takvo stajalište Visokog kaznenog suda ističući da se dijete žrtva može ponovno ispitati samo ako sud ocijeni da je to nužno, a žrtva se tome ne protivi: „*Žalitelj je, naime, previdio da se radi o kaznenom predmetu iz domene kaznenopravne zaštite djece gdje se primjenjuje posebna odredba o ispitivanju djece žrtava kaznenih djela. Ta odredba ima za cilj zaštititi te pojedince od opetovane viktimizacije i traumatizacije. Činjenica da je žrtva u međuvremenu postala punoljetna nije od odlučujućeg značenja u smislu zahtjeva da se pod tim okolnostima ponovno ispita na suđenju, tim više što je člankom 292. stavkom 4. Zakona o kaznenom postupku (ZKP/08) propisano da će se žrtva ponovno ispitati samo ako sud ocijeni da je to potrebno i ako se žrtva tomu ne protivi.*” (presuda br. Kžzd-42/2019 od 8. kolovoza 2019.)

Visoki kazneni sud naglašava da razlika u djetetovim iskazima događaja ne čini iskaze nevažećima zbog protoka vremena.

„*Žalitelj također neopravdano osporava vjerodostojnost iskaza K. T. o djelu opisanom u točki 2. prvostupajnske presude. Međutim, ovaj drugostupajnski sud smatra da je prvostupajnski sud pravilno ocijenio ovaj iskaz dovodeći ga u korelaciju s iskazom djeteta M. K., kao i odnosom između tuženika i K. T., te nalazima i mišljenjima psihijatra i psihologa koji su procjenjivali ima li K. T. motiv da lažno optuži okrivljenika dok je bila u njegovoj kući. Također je indikativno da je žrtva kaznenog djela K. T. svjedočila dva puta: prvo u istrazi, a potom i na raspravi u nazočnosti okrivljenika i njegova branitelja. Iako žalitelj tvrdi da se iskaz K. T. promijenio jer je u istrazi spomenula neko drugo vrijeme zločina, a ne ono kao na ročištu, vidljivo je (listovi 638. i 639. prvostupajnskog spisa) da svjedokinja nije sigurna kada je točno počela živjeti s D. T. zbog protoka gotovo dvije godine (sama napominje da nije sigurna). Stoga je razumljivo da joj je sjećanje bilo svježije u vrijeme svjedočenja u istraživanju.*” (presuda br. Kžzd-6/2021 od 27. svibnja 2021.)

Navedeno stajalište Visokog kaznenog suda podržava i Županijski sud u Zagrebu ističući da bi sud trebao uzeti u obzir razinu proživljene traume i nelagode kada odlučuje o vjerodostojnosti djetetova iskaza: „*Međutim, nedvojbeno je utvrđeno da se seksualno zlostavljanje dogodilo tijekom 2010. godine, a činjenica da nije navedeno točno vrijeme počinjenja kaznenog djela ne može se smatrati nedostatkom dokaza o počinjenju kaznenog djela. Tužitelj s pravom ističe da je nerealno očekivati da će se dijete žrtva, koje tada nije imalo ni 9 godina, moći točno sjetiti što se kojega dana dogodilo. To je svakako istina s obzirom na to da je optuženik A. T. djetetov stric te u početku inkriminiranih radnji dijete nije moglo odmah shvatiti njegove namjere niti što on čini. Nadalje, priroda takvih kaznenih djela, konkretno spolnog zlostavljanja djece mlađe od 15 godina, nije transparentna; ta se djela događaju bez prisutnosti javnosti i često izazivaju osjećaj srama kod žrtava. Slijedom toga, kako s pravom naglašava tužitelj, nije neuobičajeno da dijete žrtva reagira kako je navedeno u nalazima i mišljenjima vještaka psihologa, koji pokazuju da djeca žrtve takve događaje često potiskuju, a verbaliziraju ih tek kasnije. Stoga su, po ocjeni ovog drugostupajnskog suda, zaključci prvostupajnskog suda preuranjeni, a činjenično stanje netočno utvrđeno.*” (presuda br. Kžzd-113/2022 od 13. rujna 2022.)

Visoki kazneni sud ističe važnost osiguravanja načela kontradiktornosti na dokaznom ročištu omogućavanjem sudjelovanja obrane. Time se jamči da se s djetetom razgovara na način koji omogućava svim strankama u postupku da postavljaju pitanja te da svaka stranka ima priliku opovrgnuti navode protustranke. Time je potreba za određivanjem dodatnih ispitivanja u kasnijim fazama postupka svedena na najmanju moguću mjeru jer su obje

„*Ključno je pravo žrtve da bude saslušana bez neopravdanog odgađanja i da se svako daljnje ispitivanje provodi samo u onoj mjeri u kojoj je potrebno za potrebe kaznenog postupka, a ne radi ponavljanja iskaza. Stoga, pravo okrivljenika na obranu, koje zahtijeva da mu se pruži poštena i odgovarajuća prilika da ospori vjerodostojnost i unakrsno ispita svjedoka koji svjedoči protiv njega, bilo tijekom svjedočenja [djeteta] svjedoka ili u kasnijoj fazi postupka, nije povrijeđena činjenicom da [dijete] žrtva nije ponovno ispitana na suđenju. Razlog tomu je to što je okrivljeniku već bila dana mogućnost unakrsnog ispitivanja [djeteta] žrtve, kako osobno tako i preko njegova branitelja, kada je ona davala iskaz pred sućem istrage, (...), tijekom*

stranke imale jednaku mogućnost sudjelovanja u razgovoru. *dokaznog ročišta. 20. rujna 2018.” (presuda br. Kžzd-6/2021 od 27. svibnja 2021.)*

Prema Županijskom sudu u Zagrebu, nepostojanje izravnih očevidaca ne znači da se zlostavljanje nije dogodilo jer je uobičajeno da se takva kaznena djela često događaju iza zatvorenih vrata.

„Što se tiče žalbenih prigovora koji se odnose na navodne kontradiktornosti u ponašanju žrtve, uključujući manje nedosljednosti u njezinu ponašanju i neznatne nedosljednosti u iskazu svjedoka N. Č., te nedosljednosti nisu relevantne za konkretni događaj i ne umanjuju kriminalne aktivnosti optuženika. Činjenica da u ovom slučaju nije bilo očevidaca, osim oca maloljetne žrtve G. Č., ne utječe na vjerodostojnost iskaza žrtve I. Č., ni drugih svjedoka. Uobičajeno je da se takva kaznena djela ne događaju transparentno, niti to treba očekivati. Dakle, odsutnost izravnih očevidaca u takvim je slučajevima tipična i ne znači da se događaj nije dogodio. Svjedoci koji imaju neizravna saznanja ne gube svoju vjerodostojnost zbog neizravne prirode svojih informacija, niti se njihovo svjedočenje može odbaciti kao puka rekla-kazala, kao što sugerira žalitelj. Njihova saznanja predstavljaju osobni dokaz potkrepljujućih činjenica koje zadržavaju svoju relevantnost.” (presuda br. Kžzd-218/2022 od 17. siječnja 2023.)

Visoki kazneni sud naglašava važnost sprječavanja sekundarne viktimizacije djeteta žrtve minimiziranjem višestrukih intervjua koji bi mogli biti štetni za dobrobit djeteta.

„Nadalje, dodatni razgovor s djetetom M. K. doista bi predstavljao sekundarnu viktimizaciju žrtve koja je doživjela seksualno zlostavljanje u dobi od 15 i 16 godina, s posljedicama utvrđenim u nalazu i mišljenju multidisciplinarnog tima Poliklinike za zaštitu djece grada Z., kao i u nalazima i mišljenjima psihijatra i psihologa koji su razgovarali s djevojkom. Konkretno, kod žrtve su dijagnosticirane reakcije na jak stres, razvoj PTSP-a, seksualno i emocionalno zlostavljanje od strane člana šire obitelji i očuha. Preporučeno je upućivanje u Klinički bolnički centar Z., Zavod za dječju i adolescentnu psihijatriju radi procjene potrebe za bolničkim liječenjem. Stoga bi svako dodatno ispitivanje takvog djeteta, čak i nakon određenog vremena, svakako predstavljalo sekundarnu viktimizaciju žrtve, a nema opravdanja ni u prijedlogu obrane koja tvrdi da nije precizirano koje dodatne podatke treba dobiti ponovnim ispitivanjem žrtve, o čemu je sud već odlučio.” (rješenje br. Kžzd 6/21 od 27. svibnja 2021.)

Visoki kazneni sud ističe važnost ocjene vjerodostojnosti iskaza djeteta žrtve ili svjedoka i posrednih svjedoka. To treba činiti uspoređivanjem iskaza s drugim utvrđenim činjenicama, ocjenom opće vjerodostojnosti svjedoka i analizom sadržaja iskaza.

„Žalitelj neopravdano ponavlja prigovor koji je prethodno iznio u žalbi protiv ranije prvostupanijske presude, da je sud samo reproducirao sadržaj obrane i iskaz svjedoka oštećenika, a da ih nije analizirao niti iz njih izvodio zaključke. Konkretno, prvostupanijski je sud, suprotno ovim prigovorima okrivljenika, u pogledu radnje opisane u točki 1. koju okrivljenik osporava, dao obrazloženje u stavcima 17., 18., 19. i 20. objašnjavajući zašto je zaključio da je svjedočenje žrtve bilo vjerodostojno. Sud je ovaj iskaz povezao s nalazom i mišljenjem Poliklinike i iskazom posrednog svjedoka J. Š.” (presuda br. Kžzd-32/21 od 16. prosinca 2021.)

Osim toga, analizirana sudska praksa pokazuje da se dijete žrtva često ispituje više puta prije nego što bude ispitano na dokaznom ročištu. Na primjer, u presudi Visokog kaznenog suda br. Kžzd 19/20 od 13. siječnja 2022. stoji: *„Osim toga, obrana je u odnosu na prvotni prijedlog s pripremnog ročišta za ‘neposredno ispitivanje’ žrtve, na ročištu 26. rujna 2019. preinačila ovaj prijedlog navodeći da je ‘ključni dokaz u ovom predmetu iskaz djevojke žrtve. Dala je jedan iskaz pred sudom, ali je o događaju govorila u šest prilika. Stoga, radi usporedbe navedenog [svjedočenja], obrana*

predlaže da se kao svjedoci ispituju: pedagoginje OŠ R. G. E. i D. K., socijalna radnica CZSS-a D. S. A. L. te vještak Poliklinike za zaštitu djece Grada Z. D. K."

Prema analizi sudske prakse, u najvećem broju predmeta nedostaju materijalni dokazi koji tim više jamče da se svjedočenje djeteta osigura i provede na djetetu prilagođen način. Stoga je važno da istražna tijela poduzmu sve raspoložive radnje kako bi otkrila relevantne materijalne dokaze koji upućuju na to da se zlostavljanje dogodilo. Na primjer, to se ističe u presudi Visokog kaznenog suda br. Kžzd-18/21 od 5. siječnja 2022.: „*Žalitelj također griješi kada tvrdi da nema dovoljno osobnih i materijalnih dokaza kojima bi se potkrijepilo počinjenje kaznenog djela. Okrivljenik zanemaruje nalaz i mišljenje Centra za forenzična ispitivanja istraživanja i vještačenja „Ivan Vučetić” koji je kao služba za biološka i kontaktna ispitivanja obavio biološka ispitivanja i utvrdio prisutnost epitelnih stanica i spermija na ručniku optuženika i navlaci madraca. Iz oba predmeta izdvojena iz okrivljenikove sobe izolirani su DNK profili muške osobe koji odgovaraju DNK profilu optuženog S. G. Štoviše, molekularno-genetičkom analizom uzorka s navlake madraca utvrđen je mješoviti DNK profil u kojem je dominantni profil onaj optuženika S. G., dok su ostali aleli odgovarali DNK profilu žrtve A. S. G. (str. 212 spisa). Ovi podatci i predmeti (ručnik) koji pokazuju DNK profile optuženika potvrđuju istinitost iskaza žrtve koja je opisala da se optuženik upravo tim ručnikom obrisao nakon inkriminiranih radnji, kako pravilno primjećuje i naglašava prvostupanjski sud.*”

Konačno, u skladu s analiziranom sudskom praksom može se zaključiti da u mnogim slučajevima djeca žrtve često imaju fizičke ili psihičke poteškoće i/ili dolaze iz siromašnih društvenih sredina što ih čini podložnima seksualnom zlostavljanju i zahtijevaju specifično stručno znanje stručnih suradnika za obavljanje intervjua na način prilagođen djetetu (npr. presuda Općinskog suda u Osijeku br. Kzd-110/20 od 16. lipnja 2020.). U presudi br. Kzd-41/17 Općinskog kaznenog suda u Zagrebu i presudi br. Kzd-43/18 Općinskog suda u Osijeku sudovi su istaknuli potrebu odgovarajuće skrbi za djecu s poteškoćama u razvoju uz pomoć odgovarajućih stručnjaka iako je okrivljenik oslobođen optužbe. Presuda Visokog kaznenog suda br. Kžzd 19/20 od 13. siječnja 2020. odnosi se na počinjenje više kaznenih djela koja se odnose na kontinuirano seksualno zlostavljanje djeteta s mentalnim poteškoćama. Presuda Vrhovnog suda br. Kžzd 7/2021 od 2. lipnja 2022. uključuje opetovano seksualno zlostavljanje djeteta iz lošeg socioekonomskog okružja i prisiljavanje djeteta žrtve na odnose s okrivljenikom u zamjenu za novac. Presuda Visokog kaznenog suda br. Kžzd 32/2021 od 16. prosinca 2021. također uključuje seksualno zlostavljanje posebno male djece od 6 i 8 godina od strane oca.

7. PRIMJERI DOBRE PRAKSE I USLUGA BARNAHUS TIP A ZA USPOSTAVLJANJE BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ

Radi pripreme ciljanih preporuka za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj bilo je važno identificirati primjere dobre prakse s ciljem procjene postojanja usluge Barnahus tipa u Hrvatskoj te crpiti inspiraciju iz postojećih učinkovitih modela koji bi mogli poslužiti kao izvor inspiracije ili biti preslikani na hrvatski Barnahus model.

Dobre prakse prikupljene su iz rezultata analize pravnih izvora, upitnika i intervjua provedenih sa stručnjacima koji će raditi s djecom i za djecu nakon što Barnahus model započne s radom u Hrvatskoj. Opisane su u nastavku u skladu s Europskim Barnahus standardima kvalitete i drugim relevantnim kriterijima koje treba uzeti u obzir pri ispitivanju nacionalnog sustava za uspostavljanje Barnahus modela.

■ USKLAĐIVANJE NACIONALNOG SUSTAVA S RELEVANTNIM MEĐUNARODNIM STANDARDIMA

Imajući u vidu nalaze u poglavlju 3. koji ocrtavaju međunarodne dokumente vezane za zaštitu djece koji su ratificirani ili transponirani u hrvatski pravni sustav, može se zaključiti da Hrvatska predstavlja primjer dobre prakse kada je u pitanju njezino opredjeljenje da svoje politike i zakonodavstvo uskladi s globalno reguliranim okvirom koji se odnosi na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja. U tom su smislu ti napori prepoznati kao prednosti u SWOT analizi provedenoj za potrebe Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine i Nacionalnog plana o pravima djeteta Republike Hrvatske za razdoblje od 2022. do 2026. godine. Osim toga, razinu hrvatske spremnosti da uskladi funkcioniranje svog pravnog sustava s ključnim dokumentima UN-a i Vijeća Europe usmjerenim na borbu protiv seksualnog nasilja nad djecom redovito pohvaljuju i njihova nadzorna tijela, poput UN-ova Odbora za prava djece i Lanzarote odbora, kao i Europski sud za ljudska prava u svojoj sudskoj praksi. Konkretno, u [Prvom izvješću o provedbi od 4. prosinca 2015.](#), Lanzarote odbor pozdravio je prakse Republike Hrvatske koje se odnose na: (i) postojanje jasnih postupaka udaljevanja žrtve u najboljem interesu djeteta; (ii) pružanje specifičnog tretmana kao što je savjetovanje roditelja koji nije počinitelj od strane sustava zdravstvene skrbi; (iv) priznato poznavanje prava djece kao preduvjet za imenovanje odvjetnika koji će zastupati djecu u sudskim postupcima. U njegovu [Drugom izvješću o provedbi od 31. siječnja 2018.](#), istaknuto je da Mreža mladih savjetnika koji savjetuju pravobraniteljicu za djecu osigurava sudjelovanje djece u kreiranju politika. Konačno, u svom [Osmom izvješću o aktivnostima od 6. ožujka 2024.](#), Lanzarote odbor primijetio je hrvatsku potporu uspostavljanju Barnahus modela ovim projektom.

■ POSTOJANJE USLUGA BARNAHUS TIP A U HRVATSKOJ

Ističe se da je Vijeće Europe u svojoj već spomenutoj „*Studiji o mapiranju multidisciplinarnih i međuresornih modela prilagođenih djeci u odgovoru na nasilje nad djecom u državama članicama Vijeća Europe*” prepoznalo postojanje usluga Barnahus tipa u Hrvatskoj na sljedeći način:

„Također je važno napomenuti da su neke države članice Vijeća Europe koje same ne procjenjuju da imaju Barnahus ili usluge Barnahus tipa prešle dug put kako bi uspostavile razrađene modele multidisciplinarnih i međuagencijskih usluga koje se – osim po korištenom izrazu – u smislu opsega i ponude mogu smatrati odgovarajućim u odnosu na usluge Barnahus tipa. Jedan je takav primjer Hrvatska.”

...

„Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba osnovana je 2002. godine i nudi integrirane usluge za djecu žrtve zlostavljanja. Zasniva se na trima ključnim načelima: 1) multidisciplinarnom pristupu; 2) međuagencijskoj suradnji i 3) okružju prilagođenom djeci. Poliklinika kombinira usluge za žrtve od procjene i liječenja, sa

znanstvenim istraživanjem, obrazovanjem i forenzikom. Djeca žrtve iz cijele zemlje mogu dobiti pomoć u Poliklinici za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba.”

■ NAJBOLJI INTERES DJETETA

Analizom važećeg pravnog okvira otkriveno je da je načelo najboljeg interesa djeteta koje jamči svim dionicima u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece da postupaju na način prilagođen djetetu i imajući u vidu potrebe djeteta ugrađeno u relevantno primarno i sekundarno zakonodavstvo.

■ SUDJELOVANJE DJECE

Sudjelovanje djece u kaznenom postupku osigurava se na način da im se kao žrtvama ili svjedocima seksualnog zlostavljanja djece omogući da izraze svoje mišljenje tijekom intervjua. Također, ako su djeca starija od 16 godina, imaju pravo davati izjave i samostalno postupati u kaznenom postupku. Nadležna tijela također su dužna osigurati da dijete dobije potrebne informacije o svojim pravima i o kaznenom postupku, uključujući i aktivnosti u kojima će dijete sudjelovati. To mora biti učinjeno na način prilagođen djetetu kako bi ono razumjelo u kakvoj se situaciji nalazi, na što ima pravo i zašto se od njega traži intervju i sudjelovanje u drugim aktivnostima tijekom postupka. U tom se smislu napominje da se radi osiguravanja djetetu prilagođenog sudjelovanja u kaznenom postupku djetete mlađe od 16 godina poziva preko roditelja/zastupnika, osim ako opravdane i hitne okolnosti ne zahtijevaju drukčije. Nadalje, dijete se ne može prisilno privesti sudu, dijete nije dužno svjedočiti i ne može se sankcionirati novčanom ili zatvorskom kaznom zbog neprisustvovanja u postupku.

■ NEDISKRIMINACIJA

Svi postupci za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece u pravosuđu, zdravstvenom sustavu, sustavu socijalne skrbi i obrazovnom sustavu stavljeni su na raspolaganje svoj djeci koja su žrtve ili svjedoci svih oblika nasilja, uključujući i seksualno nasilje. Konkretno, Zakon o kaznenom postupku posebno propisuje načelo nediskriminacije koje uključuje katalog diskriminatorskih osnova. Nadalje je vrijedno istaknuti da važeći zakonodavni okvir omogućuje pružanje usluga terapijske podrške i liječenja i članovima obitelji koji nisu počinitelji kaznenog djela. Oni su na taj način uključeni kao sekundarna ciljna skupina za primanje ciljane podrške u vezi sa zlostavljanjem koje se dogodilo.

■ PROPISANA SPECIJALIZACIJA DIONIKA

Važeći zakonodavni okvir osigurao je da se slučajevima vezanim za seksualno zlostavljanje djece bave stručnjaci specijalizirani za pružanje zaštite djeci kako slijedi:

- ✧ u pravosudnom sustavu: Hrvatska je uspostavila sudove za mladež namijenjene, između ostalog, vođenju kaznenih postupaka koji uključuju seksualno zlostavljanje djece. U skladu s tim, većina općinskih sudova, svi županijski sudovi, kao i Visoki kazneni sud i Vrhovni sud uspostavili su odjele za mladež koje čine vijeća za mladež i suci za mladež. Osim toga, ispitivanje djeteta u kaznenom postupku obavlja sudac istrage za mladež. Zbog toga u tim predmetima sude suci specijalizirani za zaštitu djece na svim pravosudnim razinama, uključujući i Vrhovni sud čiji je zadatak usklađivanje sudske prakse u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece s relevantnim međunarodnim standardima.
- ✧ u tijelima tužiteljstva: u predmetima koji se odnose na spolno zlostavljanje djece, pri svim županijskim i općinskim državnim odvjetništvima imenuju se državni odvjetnici za mladež koji zastupaju tužiteljstvo. U organizacijskoj strukturi Državnog odvjetništva imenovan je i zamjenik glavnog državnog odvjetnika koji će na tužiteljskoj razini pratiti pojavnost ovih predmeta i davati smjernice općinskim i županijskim državnim odvjetništvima. Iz toga se može zaključiti da je državno odvjetništvo predvidjelo i horizontalni pristup u osiguravanju da predmetne slučajeve procesuiraju državni odvjetnici specijalizirani za zaštitu djece.
- ✧ u policiji: policijski službenici za mladež poduzimaju odgovarajuće radnje u cilju prikupljanja potrebnih dokaza i pružanja hitne zaštite djeci žrtvama ili svjedocima seksualnog zlostavljanja. Analizirani podaci pokazuju da je Ministarstvo unutarnjih poslova osiguralo nacionalnu pokrivenost imenovanjem određenog broja službenika za

mladež u svakoj policijskoj upravi. Također, Ministarstvo unutarnjih poslova ustrojilo je posebnu ustrojstvenu jedinicu unutar Ministarstva koja ima zadatak pratiti pojavnost slučajeva seksualnog zlostavljanja djece na terenu i provoditi potrebna poboljšanja u tom pogledu.

- ✧ zakonski zastupnici djece: u kaznenim postupcima koji se odnose na seksualno zlostavljanje djeteta, djeca imaju pravo na besplatnog zakonskog zastupnika, koji je za obavljanje te nadležnosti dužan podvrgnuti se specijaliziranoj početnoj obuci koju provodi Odvjetnička akademija Hrvatske odvjetničke komore.

Nadalje se ističe da Zakon o sudovima za mladež jamči da suci za mladež, državni odvjetnici za mladež i policijski službenici za mladež imaju izraženu sklonost zaštiti djece te da posjeduju početna znanja iz područja kriminalistike, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada vezanog uz djecu.

■ FORENZIČKI INTERVJU

Zaključuje se da je važećim hrvatskim zakonodavstvom, odnosno Zakonom o kaznenom postupku i Zakonom o sudovima za mladež, predviđeno da forenzički intervju, koji se provodi u predraspravnoj fazi kaznenog postupka, na dokaznom ročištu provodi specijalizirano osoblje (sudac istrage za mladež uz pomoć stručnog suradnika) i smatra se dokazom pred sudom. Nadalje, propisana je mogućnost snimanja forenzičkog intervjua sustavom audio-video snimanja. Forenzički intervju obavlja jedna osoba koja je u zasebnoj prostoriji s djetetom (stručni suradnik), dok su u drugoj prostoriji sudac istrage za mladež, državni odvjetnik za mladež i obrana. Sudac istrage za mladež putem mikrofona govori pitanja stručnom suradniku koji ta pitanja prilagođava potrebama djeteta. Pravo obrane u tom je pogledu zajamčeno tako što se okrivljeniku ili njegovu punomoćniku omogućuje da daju svoja pitanja sucu istrage za mladež. Također se ističe da Zakon o kaznenom postupku omogućuje provođenje forenzičkog intervjua izvan prostorija suda i doma djeteta, na način da općenito propisuje da se on može obaviti na mjestu prilagođenom potrebama djeteta.

■ STRUČNI SURADNICI

Posebnim primjerom dobre prakse može se smatrati uvođenje stručnih suradnika u kaznene postupke vezane za zaštitu djece koji sucima za mladež pružaju potrebnu stručnu podršku omogućavajući da se forenzički intervju koji se provode uz korištenje audio-video snimanja obavljaju na način prilagođen djetetu. Stručni suradnici posjeduju relevantna znanja o tome kako pristupiti i razgovarati s djetetom žrtvom ili svjedokom kaznenog djela na djetetu prilagođen način, imajući u vidu pretrpljenu traumu, kao i druge izazove s kojima se dijete suočava. Imenuju se iz redova dječjih psihologa, socijalnih pedagoga i socijalnih radnika. Nadalje, stručni suradnici daju i stručno mišljenje sucu za mladež prilikom individualne procjene djeteta ocjenjujući spremnost i sposobnost djeteta za sudjelovanje u razgovoru te pripremaju dijete za forenzički intervju. Također surađuju sa službama socijalne skrbi tražeći odgovarajuću dokumentaciju o socijalnim prilikama djeteta i njegove obitelji kako bi svoju procjenu uskladili s posebnim potrebama djeteta i obitelji.

■ PRAVA DJETETA ŽRTVE

Zakonom o kaznenom postupku predviđen je opsežan katalog prava djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja koji uključuje opća prava zajamčena svim žrtvama kaznenih djela i posebna prava zajamčena samo djeci žrtvama. Osim postupovnih prava koja omogućuju žrtvi da bude obaviještena o radnjama koje se poduzimaju u kaznenom postupku, da bude saslušana bez nepotrebnog odgađanja i prava da kao oštećenik preuzme kazneni progon, Zakon o kaznenom postupku jamči širok skup prava vezanih za terapiju kao što su pravo na usluge podrške te na psihološko i drugo savjetovanje. Time se osigurava da kazneni postupak ne samo da štiti žrtve od daljnjeg zlostavljanja sankcioniranjem počinitelja, već također pruža ciljane usluge podrške i tretmane usmjerene na zaštitu dobrobiti i razvoja djeteta. Prava su zajamčena odmah nakon što se zlostavljanje dogodi i mogu se pružati kratkoročno ili dugoročno, ovisno o potrebama djeteta.

■ PRAVNI OKVIR ZA MDIA SURADNJU

Prema provedenom istraživanju, čini se da je Hrvatska uspostavila zakonodavni okvir za postupke suradnje između relevantnih dionika koji se bave slučajevima zlostavljanja djece, uključujući seksualno zlostavljanje, koji podrazumijeva sljedeće protokole: (i) Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja; (ii) Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta; (iii) Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji; (iv) Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima; (v) Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima. Ovi protokoli pozivaju na sinergiju suda, državnog odvjetništva, policije, ali i stručnjaka iz sustava socijalne skrbi, zdravstva i obrazovanja u slučajevima zlostavljanja djece, uključujući seksualno zlostavljanje.

Ovi provedeni napori hrvatskog tijela predstavljaju primjer dobre prakse u smislu reguliranja međuresornih postupaka i odgovora državnih agencija. Prema tomu, postojeći modaliteti suradnje mogu se koristiti kao izvor inspiracije za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj.

■ PROPISANE SVEOBUHVAATNE MJERE I USLUGE SOCIJALNE SKRBI

Roditeljima se može izreći širok skup mjera zaštite djeteta ako se utvrdi da su povrijeđena prava i dobrobit djeteta ili da su ugrožena prava, dobrobit i razvoj djeteta. Pri odabiru najprikladnije mjere služba socijalne skrbi mora paziti da se njome najmanje ograniče prava roditelja na skrb o djetetu, pod uvjetom da se takvom mjerom mogu zaštititi prava i dobrobit djeteta. One uključuju: (i) upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu; (ii) mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu; (iii) mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu; (iv) mjeru žurnog izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji; (v) mjeru privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji; (vi) zabranu približavanja djetetu; (vii) oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji; (viii) lišenje prava na roditeljsku skrb.

■ STRUČNI MEDICINSKI TIMOVI ZA SLUČAJEVE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA

Ministarstvo zdravlja imenovalo je stručne medicinske timove za slučajeve seksualnog zlostavljanja u kliničkim bolničkim centrima u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. Oni su nadležni za obavljanje prvog liječničkog pregleda djeteta žrtve.

■ INSTITUCIONALNI PRIMJERI POTPORE ŽRTVAMA

Identificirani institucionalni okvir pokazuje primjere dobre prakse koji bi se mogli koristiti kao izvor inspiracije za učinkovito funkcioniranje Barnahusa, npr. različita povjerenstva zadužena za analizu relevantnih trendova u kaznenom postupku.

8. IZAZOVI U USPOSTAVLJANJU BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ

Izazovi za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj identificirani su na temelju informacija dobivenih analizom pravnih izvora važećeg zakonodavnog okvira te relevantnih nacionalnih i međunarodnih dokumenata koji analiziraju stanje u zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja u Hrvatskoj i predviđaju posebne preporuke za Hrvatsku u tom pogledu. Nadopunjuju ih uvidi stručnjaka koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece dani u ispunjenim upitnicima i intervjuima. Poseban naglasak također je stavljen na izazove identificirane u Početnom izvješću kao i na potrebu primjene Europskih Barnahus standarda kvalitete.

Izazovi su predstavljeni tematski u točkama s naznakom izvora koji podupiru njihovu identifikaciju kako bi se osigurao pristup prilagođen čitatelju. Redoslijed predstavljanja ne znači da je onaj koji je prije naznačen važniji od onoga koji slijedi, jer su svi jednako važni za osiguravanje sveobuhvatnog i međusektorskog pristupa. Ako jedna ključna karika ne funkcionira, to će uzrokovati neispravnost cijelog procesa. Nadalje se naglašava da je svrha ove identifikacije otkriti područja u kojima su potrebne dodatna podrška i pomoć stručnjaka kako bi se osiguralo da sva područja učinkovito funkcioniraju za dijete.

■ PRAVNI OKVIR

- ✧ *donošenje i/ili izmjena važećih zakona i podzakonskih akata bez prethodne dubinske analize postojećeg zakonodavstva i procjene utjecaja njegove primjene u praksi kako bi se identificirali primjeri dobre prakse i izazovi koje je potrebno riješiti kako bi se osiguralo da su svi zakoni i podzakonski akti koji se odnose na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece izrađeni u skladu sa zaštitom najboljeg interesa djeteta, potrebama hrvatskog pravnog sustava, njegovim posebnostima i prazninama*

Što se tiče dokumenata nacionalne politike koji se odnose na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja, ovaj izazov identificiran je u ranije spomenutom Nacionalnom planu za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine. Nacionalni plan stoga u okviru Prioriteta 2., Posebnog cilja 2., predviđa mjeru 8. koja predviđa izradu analiza i ocjena provedbe prava zajamčenih žrtvama kaznenih djela protiv spolne slobode, uz ocjenu njihove primjerenosti; izradu komparativnih analiza zakonskih odredbi i sudske prakse u cilju učinkovitije kaznenopravne i prekršajnogpravne zaštite žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te izradu komparativnih analiza zakonskih odredbi pojedinih propisa u različitim područjima i sektorima, a sve radi unaprjeđenja zakonskih i drugih mjera za zaštitu djece od svih oblika nasilja. Osim toga, prema nalazima SWOT analize izrađene za potrebe Nacionalnog plana za zaštitu prava djeteta u Republici Hrvatskoj (2022. – 2026.), u Hrvatskoj nedostaju učinkoviti alati za sustavno mjerenje rezultata aktivnosti predviđenih dokumentima strateške politike.

S obzirom na relevantne međunarodne dokumente, u svojoj gore navedenoj Preporuci za Hrvatsku od 22. lipnja 2022. Odbor UN-a za prava djeteta poziva Hrvatsku da provede *ex ante* i *ex post* analizu utjecaja primjene najboljeg interesa djeteta. Uz to, Strategija Europske unije za učinkovitiju borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece poziva na utvrđivanje zakonodavnih praznina, dobrih praksi i prioritetnih radnji.

Određeni su dionici u intervjuima naveli da Hrvatska često usvaja i provodi relevantne međunarodne dokumente bez prethodne stvarne analize stanja i bez usklađivanja standarda izraženih u njima sa specifičnim potrebama hrvatskog pravnog sustava.

- ✧ *nedostatak sveobuhvatnog pristupa pri donošenju zakonodavstva u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece koje na jedinstven način uzima u obzir sve relevantne pravne postupke, dionike i pravce suradnje, jer postupci koji se bave seksualnim zlostavljanjem djece zahtijevaju MDIA pristup i zaštitu najboljeg interesa djeteta kao ključne žarišne točke*

Takav sveobuhvatan pristup predviđaju svi gore navedeni analizirani međunarodni dokumenti koje su usvojili UN, Vijeće Europe i EU. Uz to, u svojoj gore navedenoj Preporuci za Hrvatsku od 22. lipnja 2022. Odbor UN-a za prava djeteta poziva na dosljednu primjenu načela najboljeg interesa djeteta u svim zakonodavnim, upravnim i sudskim postupcima, uključujući one koji uključuju djecu žrtve i svjedoke zločina.

Mnogi dionici koji su ispunili upitnik ili sudjelovali u intervjuima navode da „*nema šire slike kod izrade zakona*” te da je način provođenja aktivnosti u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece raspršen u različitim zakonskim i podzakonskim aktima što koči potrebu da se osiguraju jedinstveni i jasni kodeksi ponašanja i učinkovit MDIA odgovor.

- ✧ *prekomjerna regulativa i nedostatak konsolidiranih i sveobuhvatnih podzakonskih akata koji uređuju postupke za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece što otežava neometanu primjenu MDIA odgovora i individualni pristup svakom djetetu prilagođen njegovim specifičnim potrebama i okolnostima slučaja:*
 - Slučajevi seksualnog zlostavljanja djece regulirani su različitim podzakonskim aktima koji ne predviđaju jedinstveno postupanje i međuresornu suradnju uključujući sve relevantne dionike (pomoću četiriju protokola trenutačno se uređuje postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece: Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima).

Prema mišljenjima mnogih ispitanih dionika i zaključcima izvedenim iz informacija koje su pojedini dionici dali putem upitnika, čini se da im je vrlo teško pratiti broj donesenih podzakonskih akata te da ih ponekad zbunjuje koji podzakonski akt trebaju primijeniti u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Neki su čak spomenuli da se zbog toga baš i ne pridržavaju postupaka predviđenih protokolima jer nisu prošli posebnu obuku o njihovoj primjeni ili nisu bili u mogućnosti prisustvovati obukama koje se organiziraju samo u Zagrebu. Kao rezultat toga, podržavaju donošenje posebnog zakona koji bi objedinio pravila postupanja u tim slučajevima i koji bi služio kao jedinstveni propis za sve stručnjake kojih se to tiče.

■ NEDOSTATAK PRAVE SPECIJALIZACIJE SUDACA

- ✧ *nepostojanje jasno unaprijed utvrđenih kriterija za imenovanje sudaca za mladež koji se odnose na uvjete izobrazbe i provjeru njihovih početnih znanja iz područja kriminalistike, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada s djecom*
- ✧ *sadašnji organizacijski sustav ne njeguje okružje koje bi motiviralo suce da postanu ili ostanu raditi kao suci za mladež: (i) osim rada na predmetima koji se odnose na djecu, dodjeljuju im se i predmeti koji se odnose na kaznena djela koja ne uključuju djecu što doprinosi njihovu opsežnom radnom opterećenju i koči njihovu istinsku specijalizaciju; (ii) kazneni predmeti koji se odnose na djecu ne donose dodatne bodove za postizanje propisane godišnje norme riješenih predmeta, iako zahtijevaju dodatna specifična znanja i specifičnu sklonost za zaštitu djece*
- ✧ *nedostatak početnih i kontinuiranih obuka za suce za mladež koje se temelje na MDIA pristupu*
- ✧ *izazovi vezani za smanjenje broja sudova za mladež*
- ✧ *nedostatak motivacije da kao suci za mladež rade na predmetima koji se tiču djece*

Prema važećem zakonodavstvu, dva su kriterija za imenovanje suca za mladež: (i) sklonost radu na predmetima koji se odnose na djecu i (ii) početno znanje iz područja kriminalistike, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada s djecom.

No, prema informacijama mnogih sugovornika, točnije sudaca za mladež, čini se da nema provjere ni ocjene ni za jedan od tih dvaju kriterija. Neki suci za mladež kažu da je važno da sudac za mladež bude „žena koja ima djecu” ili da „muškarci sa strogim izrazom lica nisu poželjni”, dodajući da se u nekim slučajevima „suci imenuju jer nitko drugi ne želi raditi na predmetima vezanim za djecu jer ne predviđaju dodatne bodove pri ocjenjivanju godišnje norme” ili da je „ponekad imenovanje svojevrsna kazna”. Taj je izazov također otkriven u Početnom izvješću.

Nadalje, podaci dobiveni s tim u vezi pokazuju da ne postoji obvezna ni praktična procjena potrebnih znanja koja bi sudac trebao posjedovati da postane sudac za mladež, niti za imenovanje niti kasnije tijekom rada na predmetima koji se tiču djece. Od njih se ne traži da pokažu potrebno specifično znanje ni svoju osjetljivost za rad na tim slučajevima.

To je povezano i s činjenicom da, prema informacijama sudaca za mladež i stručnih suradnika koji s njima rade, nedostaju prilagođene obuke o slučajevima seksualnog zlostavljanja djece koje bi doprinijele podizanju njihove stručnosti pružanjem informacija vezanih ne samo za kazneni postupak već i za znanja koja proizlaze iz područja socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada s djecom.

Osim toga, podaci dobiveni istraživanjem pokazuju da su manje-više svi imenovani suci za mladež raspoređeni i na druge kaznene predmete, što znači da se ne bave samo predmetima seksualnog zlostavljanja djece. Prema navodima intervjuiranih sudaca za mladež, omjer predmeta u korist onih koji se odnose na djecu ovisi i može varirati od 30 % do 70 %, ovisno o tijeku drugih kaznenih predmeta, npr. „od prije nekoliko godina uspjeli smo organizirati naš sud na način da predmeti koji se odnose na djecu dodijeljeni sucima za mladež obuhvate 70 % jer na našem sudu i općenito u našoj županiji ima mnogo slučajeva seksualnog zlostavljanja djece, međutim dugo godina je taj omjer bio više u korist ostalih kaznenih djela.” Čini se da ovaj izazov u značajnoj mjeri sprječava pravu specijalizaciju jer su suci za mladež opterećeni drugim predmetima koji nisu povezani s djecom zbog općeg nedostatka sudaca u sustavu.

Nadalje se ističe da je u Početnom izvješću uočen problem stvarne specijalizacije i moguće potrebe da se broj sudova za mladež smanji na četiri ili pet. Što se tiče potonjeg, ističe se da je oko 90 % sugovornika navelo da to smanjenje neće doprinijeti učinkovitijem odgovoru na seksualno zlostavljanje djece te da je ovdje stvarni problem već spomenuti nedostatak prave specijalizacije sudaca za mladež. Stoga bi prije svega sustav za mladež trebalo reorganizirati na način da se suci za mladež imenuju iz redova onih koji imaju istinski afinitet za takve predmete te da im se osigura ciljana početna i kontinuirana obuka. Posebno su dodali da bi u slučaju smanjenja broja sudova za mladež moglo biti ugroženo pravo na pristup sudu djece koja žive u udaljenim područjima koja su najčešće žrtve takvog zlostavljanja, npr. „ako idemo ovim putem smanjenja, ovdje je problem pristup sudu, nema autobusa, kako će djeca iz ruralnih sredina koja su najčešće žrtve dolaziti na sud, jedva da imaju novca za osnovne životne potrebe, prvo moraju zamoliti susjeda da ih odveze do autobusnog kolodvora pa onda putovati autobusom, a autobusne su linije često ograničene.”

Svi ovi izazovi zajedno rezultiraju nezainteresiranošću sudaca za rad na predmetima koji se odnose na djecu, a kod onih koji su suci za mladež, osjećaj da se njihov rad ne cijeni ili ne shvaća ozbiljno, npr. „Bio sam sudac za mladež 15 godina i kada sam vidio da nitko ne razumije kroz što prolazimo slušajući zlostavljanu djecu i odlučujući o njihovoj zaštiti od daljnjeg zlostavljanja te da je jedino važno jesam li ispunio svoju godišnju normu ili ne, jednostavno sam odlučio prestati raditi na tim slučajevima, tu više nema motivacije za mene.”

■ STRUČNI SURADNICI

- ✧ nedovoljan broj stručnih suradnika: u nekim regijama stručni suradnik koji je imenovan na općinskom sudu također pruža usluge obavljanja forenzičkih razgovora na županijskom sudu iste mjesne nadležnosti, što pokazuje da nisu svi sudovi imenovali stručne suradnike koji bi omogućili forenzički intervju i pružili podršku djetetu i nadležnom sucu u tom pogledu

- ✧ *nepostojanje centralne točke nadležne za praćenje rada stručnih suradnika, tendencija i zahtjeva za unapređenjem*
- ✧ *nedostatak njihova sudjelovanja u procesu donošenja odluka*
- ✧ *nepostojanje nadzora*
- ✧ *nedostatak ciljane, međusektorske i kontinuirane obuke*
- ✧ *nedostatak motivacije i osjećaj podcijenjenosti za uloženi trud*

Prema podatcima Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, 3 od 15 općinskih sudova s odjelima za mladež i 12 od 15 županijskih sudova s odjelima za mladež nije imenovalo stručne suradnike nadležne za rad na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Slijedom toga, postoji određeni broj njih koji obavljaju svoje dužnosti i pružaju svoja stručna znanja sucima za mladež na općinskom i županijskom sudu iste mjesne nadležnosti, tako što npr. pripremaju i omogućavaju provođenje forenzičkog intervjua. To negativno utječe na pripremu intervjua jer često nemaju vremena to učiniti unaprijed, već samo nekoliko minuta prije intervjua. Osim toga, to pridonosi njihovu opterećenju, jer često trče s jednog suda na drugi, npr. *„dugi sam niz godina tako funkcionirala, nosila sam posao kući jer nisam uspijevala sve završiti tijekom radnog vremena, a onda sam odlučila prestati, jer sam stalno intervjuirala drugu djecu, a nisam imala vremena za razgovor i brigu o vlastitom djetetu.“*

Svi stručni suradnici koji su ispunili upitnik ili bili intervjuirani, naveli su da ne postoji centralizirano tijelo nadležno za praćenje njihova rada, prepoznavanje dobrih praksi i izazova te uvođenje mjera za poboljšanje u tom pogledu. Čini se da razmjena informacija između njih ovisi o njihovoj vlastitoj inicijativi i osobnim vezama, npr. *„ne postoji državno tijelo koje bi nam pomoglo da ojačamo našu poziciju i čuje naše brige, sve ovisi o tome poznajemo li se i hoćemo li uzeti telefon i nazvati kolege, zato smo napravili Viber grupu kako bismo se mogli posavjetovati s kolegama i razmijeniti mišljenja, jer je naš posao dosta specifičan i nema nas puno, a edukacija praktički i nema.“* Također, nitko od stručnih suradnika nije naveo da je bio konzultiran u izradi potrebnih zakona ili da sudjeluje u projektima vezanim za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja.

Nadalje su napomenuli da ne postoji obvezni nadzor njihova rada kao kod npr. psihologa, jer je njihov posao prilično stresan zato što moraju pružiti podršku djetetu koje je pretrpjelo tešku traumu, imajući na umu potrebu zaštite njegova najboljeg interesa, pridonijeti osiguranju valjanosti djetetova iskaza te prilagoditi pitanja djetetu uz razumijevanje potrebe osiguranja relevantnosti postavljenih pitanja. Jedna stručna suradnica napomenula je *„Sama plaćam supervizije, jer mi je važno osigurati vlastitu dobrobit kako bih bila tu za dijete i mogla mu pružiti adekvatnu pomoć.“*

Stručni suradnici koji su sudjelovali u izradi ove pravne analize ukazali su na nedostatak ciljanih obuka, bilo samo za njih ili s drugim stručnjacima koji rade na ovim predmetima, kako bi se osigurala razmjena mišljenja i izazova. Neki od njih kažu da je prije mnogo godina organizirana samo jedna obuka kada im je objašnjeno kako voditi forenzičke intervjue s djecom na način prilagođen djeci. Dodali su da neki od njih primjenjuju protokol Nacionalnog instituta za zdravlje djece i ljudski razvoj prilikom intervjuiranja djece, dok neki ne, jer nisu prošli obuku o njegovoj primjeni. Pojedini stručni suradnici također su napomenuli da bi edukacije trebalo organizirati u cijeloj zemlji, jer bi zbog preopterećenosti teško pohađali one koje se organiziraju u Zagrebu.

Uz to, u skladu s Početnim izvješćem, trebalo bi bolje definirati ulogu stručnih suradnika suda, kao i zahtjeve za njihovu izobrazbu te bi oni trebali biti imenovani na svim nadležnim sudovima.

U tom kontekstu, stručni se suradnici često osjećaju nedovoljno cijenjenima, jer mnogi aspekti relevantni za osiguravanje pravosuđa prilagođenog djeci ovise o njihovoj volji i motivaciji bez istinskog interesa sustava, npr. *„trebalo mi je sto godina da ih uvjerim da kupe namještaj za djecu i druge materijale prikladne za djecu“*; *„što se*

tiče bojanki i sličnih stvari, često ih sam kupujem”; „očekuju da sve radimo brzo, a ne shvaćaju da prvo moram zadobiti povjerenje djeteta i učiniti da se dijete osjeća ugodno prije nego što počnem postavljati pitanja.”

Također se napominje da Odbor UN-a za prava djeteta u Preporuci za Hrvatsku od 22. lipnja 2022. poziva Hrvatsku da osigura promptno ispitivanje djece od strane posebno educiranih stručnjaka na način prilagođen djeci. Korištenje specijaliziranih stručnjaka također je istaknuto u Lanzarote konvenciji, Direktivi EU-a o seksualnom zlostavljanju djece i Direktivi EU-a o trgovanju ljudima.

■ INDIVIDUALNA PROCJENA DJETETA ŽRTVE ILI SVJEDOKA

- ✧ *nedosljedna primjena u kaznenom postupku: ne provode ju svi suci*
- ✧ *u nekim se slučajevima ne traži ocjena stručnog suradnika*
- ✧ *moгуćnost traženja pomoći od organizacija koje pružaju podršku i pomoć žrtvama ne provodi se redovito*

U skladu s važećim Zakonom o kaznenom postupku, sudac istrage za mladež prije obavljanja razgovora, a u suradnji s tijelima, organizacijama ili ustanovama koje pružaju podršku žrtvama, provodi individualnu procjenu žrtve. Ako je žrtva dijete, pretpostavlja se da postoji potreba za primjenom posebnih mjera zaštite i utvrđuje se koje posebne mjere zaštite treba primijeniti. Informacije dobivene od sugovornika pokazuju da se u praksi procjena provodi uz pomoć stručnih suradnika koji u pravilu traže relevantne informacije od nadležnih službi socijalne skrbi o obiteljskoj povijesti. Pojedini suci za mladež, međutim, ne provode individualnu procjenu djeteta zbog nagomilanih predmeta ili se ne konzultiraju sa stručnim suradnicima. Ovaj izazov posebno zabrinjava kod sudova koji nisu imenovali stručne suradnike koji mogu pomoći sucu za mladež u procjeni. Nadalje, čini se da zakonodavna mogućnost traženja pomoći od relevantnih organizacija koje pružaju podršku žrtvama kao što su relevantne nevladine organizacije, kao alternativa, nije istraжена, iako postoje mnoge nevladine organizacije i institucije ovlaštene za pružanje takve podrške i s dobrim rezultatima.

Također se napominje da je važnost kontinuirane procjene djeteta prije, tijekom i nakon kaznenog postupka istaknuta u Preporuci Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta.

■ AUDIO-VIDEO OPREMA ZA FORENZIČKE INTERVJUE

- ✧ *nedostatak dostupne i/ili funkcionalne audio-video opreme na sudovima*

Velika većina sugovornika navela je da su sudovi opremljeni audio-video opremom za obavljanje forenzičkih intervju s djecom. Što se tiče onih koji ne posjeduju potrebnu opremu (samo na razini općinskih sudova), ta se prepreka premošćuje korištenjem opreme višeg (županijskog) suda.

Osim toga, tijekom razgovora otkriveno je da je trenutačna oprema na nekim sudovima zastarjela i da bi ju trebalo zamijeniti modernijim uređajima. Mnogi sugovornici primijetili su da je internetska veza često loša što uzrokuje smetnje u vezi, npr. *„odlično je što imamo tu mogućnost intervjuiranja djeteta, međutim, veza je loša, veza puca i zbog toga ponekad moramo prekinuti razgovor i zakazati ga ponovno.”*

Također se napominje da ključni međunarodni dokumenti poput Lanzarote konvencije, Direktive EU o seksualnom zlostavljanju djece i Preporuke Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta predviđaju važnost korištenja modernih tehnologija u intervjuiranju djece.

■ OKRUŽJE PRILAGOĐENO DJECI I SPRIJEČAVANJE KONTAKTA ŽRTVE I POČINITELJA

- ✧ *nedostatak prostorija za ispitivanje prilagođenih djeci u policijskim postajama, na sudovima i u zdravstvenim ustanovama koje provode liječnički pregled djece žrtava*
- ✧ *nedostatak strukturnih kapaciteta kod većeg broja sudova, posebice onih koji su u manjim gradovima, da u potpunosti spriječe mogućnost da dijete žrtva vidi počinitelja*

Na početku se napominje da je Odbor UN-a za prava djeteta u svojoj Preporuci za Hrvatsku od 22. lipnja 2022. pozvao na osiguravanje ispitivanja djece u prostorima prilagođenim djeci. Taj je zahtjev također istaknut u Lanzarote konvenciji, Direktivi EU o seksualnom zlostavljanju djece i Direktivi EU o trgovanju ljudima.

Prema analiziranim podacima dobivenim putem upitnika i razgovora, čini se da je većina nadležnih sudova odredila posebnu prostoriju za forenzičko intervjuiranje djece. Osim toga, čini se da te prostorije nisu uređene na način prilagođen djeci te se pretežno koriste i u druge svrhe. Konkretno, to su obično uredi stručnih suradnika ili sudski kabineti, koji se mogu koristiti za razgovore s djecom samo u određene dane/sate, ili prostorije za prepoznavanje počinitelja.

Nadalje se čini da je većini sudova teško spriječiti mogući kontakt između djeteta i počinitelja unatoč mjerama koje su poduzete u tom pogledu, npr. „*usklađujemo se s pravosudnim policajcem tako da prvo osiguramo da okrivljenik uđe u zgradu i tada dajemo znak stručnom suradniku da uvede dijete*”; „*međutim, dijete i dalje mora proći kroz isti ulaz, proći kroz isti hodnik u kojemu se mogu vidjeti sudnice, ponekad ima ljudi koji plaču ili okrivljenika koji se dovode u lisicama itd.*” To je osobito vidljivo kod manjih sudova koji imaju samo jedan ulaz i jedno malo parkirno mjesto. Jedan konkretan primjer pokazuje da se sud nalazi uz zatvor, pa postoji mogućnost da dijete vidi zatvorske rešetke i druge počinitelje.

Podaci dobiveni od Ministarstva unutarnjih poslova također pokazuju da velik broj policijskih prostorija ima sobe prilagođene djeci za obavljanje policijskih razgovora. Konkretno, osigurano je 60 takvih prostorija u cijeloj zemlji. Međutim, nisu sve dizajna prilagođenog djeci, npr. s malim namještajem i bojankama. Osim toga, iz dobivenih je informacija također zaključeno da postoje mnoge zdravstvene ustanove koje pregledavaju djecu žrtve, a nemaju prostorije prilagođene djeci.

Na kraju, u Početnom izvješću također je uočeno da posebne prostorije za intervjuiranje djece nisu uvijek dostupne.

■ FORENZIČKI INTERVJUI

- ✧ *odstupanja u načinu obavljanja forenzičkih intervjua između Zakona o sudovima za mladež i Zakona o kaznenom postupku u pogledu dobi djeteta*

Zakon o sudovima za mladež kao posebni zakon propisuje da se djeca mlađa od 16 godina ispituju na način propisan Zakonom o kaznenom postupku. S druge strane, Zakonom o kaznenom postupku propisano je da se djeca ispituju ovisno o dobnoj skupini (npr. djeca do 14 godina obvezno se ispituju uz korištenje audio-video opreme, dok djeca u dobi od 14 i 18 mogu biti ispitana na taj način, ovisno o okolnostima). Ovo odstupanje također je otkriveno u Početnom izvješću u kojem se navodi da procedure za ispitivanje djece nisu uvijek jasne u praksi.

Prema mišljenju velike većine sugovornika, sva djeca mlađa od 18 godina trebaju biti ispitana sukladno odredbi važećeg Zakona o kaznenom postupku koja predviđa korištenje audio-video opreme. Samo je nekolicina navela da bi to trebalo ovisiti o posebnim okolnostima slučaja. Utvrđeno je i da mnogi sudovi ovu vrstu forenzičkog intervjuiranja u pravilu provode za svu djecu mlađu od 18 godina jer se „*na taj način umanjuje pritisak koji doživljava dijete i minimalizira mogućnost kontakta između djeteta i počinitelja*” ili „*dijete je svaka osoba mlađa od 18 godina i potrebno je spriječiti sekundarnu traumatizaciju*” ili „*sama činjenica da djeca moraju dolaziti na sud dovoljno je stresna, a kamoli svjedočenje.*”

To se može povezati i s Odborom UN-a za prava djeteta koji je u svojoj Preporuci za Hrvatsku od 22. lipnja 2022. pozvao na jedinstveno definiranje djeteta u nacionalnom zakonodavstvu ističući da su prema Konvenciji o pravima djeteta, djeca sve osobe mlađe od 18 godina. Osim toga, važnost provođenja forenzičkih intervjua korištenjem audio-video veze također je naglašena u Lanzarote konvenciji, Direktivi EU o seksualnom zlostavljanju djece i Preporuci Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta predviđaju važnost korištenja modernih tehnologija u intervjuiranju djece, na način da ne predviđaju mogućnost ostvarivanja ovog prava samo za određenu skupinu djece ovisno o njihovoj dobi.

✧ *višestruko ispitivanje*

Ovaj je izazov posebno identificiran u predraspravnoj fazi kaznenog postupka kada dijete prvi put dolazi u kontakt s različitim institucijama opisujući što se dogodilo. Prema analiziranim podacima, dijete može biti ispitano više od dva puta od strane npr. stručnjaka koji rade u vrtiću, školi, socijalnoj službi, zdravstvenoj ustanovi. Mnogi sugovornici napomenuli su kako ti stručnjaci često kreću u istragu kako bi utvrdili što se dogodilo prije nego obavijeste policiju ili državno odvjetništvo. Iako postoji nekoliko podzakonskih akata koji predviđaju da u takvim slučajevima postavljanje pitanja treba biti ograničeno i da pitanja moraju biti postavljena na obziran način, postoji visok rizik pridonošenja ponovnoj traumatizaciji, jer se od djeteta traži da ponovi što se dogodilo pred različitim tijelima, a ti se razgovori ne prihvaćaju kao dokaz pred sudom. Na primjer: „*te ustanove često provode vlastitu istragu prije nego što pozovu policiju*” ili „*čini se da ne žele odmah prijaviti, jer bi to moglo osramotiti njihovu ustanovu koja bi trebala štiti djecu*.” Jedan od intervjuiranih sugovornika istaknuo je da „*višestruko ispitivanje treba biti zabranjeno Ustavom*.”

Što se tiče samog kaznenog postupka, ističe se da se s djetetom obavlja i policijski razgovor radi prikupljanja informacija, a taj se iskaz ne može koristiti kao dokaz tijekom suđenja. Prvi forenzički intervju koji je prihvatljiv kao dokaz onaj je obavljen na dokaznom ročištu. No, praksa pokazuje da je do tada dijete već ispitano dva, tri ili više puta. Osim toga, Zakonom o kaznenom postupku propisano je da nadležni sudac može ponovno ispitati dijete, a da jasno ne propisuje u kojim je slučajevima to moguće. Taj je izazov također identificiran u Početnom izvješću.

Međutim, podaci dobiveni upitnicima, razgovorima i analizom sudske prakse pokazuju da nakon što je dijete ispitano na dokaznom ročištu, neće biti ponovno ispitano. U vrlo malom broju slučajeva provode se dodatna ispitivanja, npr. drugostupanjski sud može odrediti ponovno ispitivanje, ali ih Vrhovni sud upućuje na to da se dodatno ispitivanje obavlja isključivo ako je to potrebno za utvrđivanje činjenica i ovisno o ocjeni suca.

Ključna potreba za ograničavanjem višestrukih intervjua također je naglašena Direktivom EU o seksualnom zlostavljanju djece i Direktivom EU o trgovanju ljudima.

✧ *izazovi koji proizlaze iz ovlasti policije da obavlja razgovore s djecom u predraspravnoj fazi kaznenog postupka*

Prema Početnom izvješću, činjenica da se djetetov iskaz dobiven tijekom policijskog razgovora ne smatra dokazom smatra se izazovom. Osim toga, prema informacijama dobivenim iz MUP-a, MUP je uložio značajne financijske i obrazovne napore kako bi policijske postaje bile prilagođene djeci, kako bi s djetetom postupao policijski službenik za mladež te kako bi ti policijski službenici dobili početnu i kontinuiranu obuku o tome kako učinkovito zaštititi dječja prava. Ove napore treba priznati i pohvaliti kao važan primjer stavljanja najboljeg interesa djeteta na prvo mjesto. Tome u prilog ide i činjenica da je često u ovoj fazi postupka djetetovo sjećanje još uvijek svježije i ono je spremno svjedočiti, unatoč proživljenom stresu. Osim toga, prema analizi podataka prikupljenih iz razgovora, čini se da je većina sugovornika nesklona omogućiti policiji da obavi razgovor s djetetom na način koji bi bio prihvaćen kao dokaz pred sudom, iako su svi ocijenili suradnju s policijom vrlo dobrom ili izvrsnom te istaknuli napore koje Ministarstvo unutarnjih poslova ulaže kako bi policijskim službenicima osiguralo kontinuirane relevantne obuke MDIA pristupu, često u suradnji s relevantnim nevladinim organizacijama. To je ponajprije zbog proceduralnog razloga jer „*na razgovorima koji se nazivaju informativnim razgovorima obrana nije prisutna te se stoga ne poštuje načelo kontradiktornosti i jednakosti stranaka, zbog čega taj iskaz ne možemo koristiti kao dokaz na suđenju*.” Nadalje se napominje da je policija tijelo kaznenog progona koje pomaže državnom odvjetniku (jednoj od stranaka u postupku)

u predraspravnoj fazi kaznenog postupka. Zbog toga dokazno ročište na kojem se ispituje dijete vodi sudac istrage za mladež kako bi se osigurala nepristranost.

✧ *nedostatak vremena za pripremu forenzičkog intervjua i jedinstvenog pristupa za provođenje intervjua*

Prema informacijama dobivenim razgovorima, u velikom broju slučajeva stručni suradnici zbog velikog broja neriješenih predmeta te zbog činjenice da neki pružaju usluge i na općinskom i na županijskom sudu nemaju dovoljno vremena za pripremu djeteta. Neki su naveli da pripreme obavljaju putem telefona, posebno ako djeca dolaze iz udaljenih područja, ili 15 minuta prije samog intervjua. Također, čini se da nisu predviđena jedinstvena pravila ponašanja stručnih suradnika za obavljanje forenzičkih intervjua. Točnije, neki primjenjuju protokol Nacionalnog instituta za zdravlje djece i ljudski razvoj, dok drugi nisu prošli obuku za njegovu primjenu. To se također može povezati s činjenicom da ne postoji centralizirano državno tijelo koje regulira stručne suradnike i da je prisutan nedostatak organiziranih obuka u tom pogledu.

✧ *nedostatak senzibiliteta branitelja*

Mnogi su sugovornici istaknuli kako branitelji često nisu senzibilizirani za činjenicu da pred njima stoji dijete, bez obzira na to što bi trebali štiti najbolji interes svog klijenta. To rezultira postavljanjem sugestivnih pitanja i korištenjem dječjih poteškoća kao alata za umanjivanje valjanosti djetetova svjedočenja, npr. „na kraju ispitivanja kada sudac za mladež pita ima li dodatnih pitanja, obrana često kaže da dijete laže i stručni suradnik to mora prenijeti djetetu, što ih dodatno traumatizira, tim više što ih je u mnogim slučajevima počinitelj naveo da vjeruju da su oni krivi i da su na neki način pridonijeli zlostavljanju.”

■ MEDICINSKA PROCJENA I LIJEČENJE

✧ *nemogućnost obavljanja zdravstvenog pregleda djeteta žrtve izvan zdravstvene ustanove (klinika, bolnica, dom zdravlja)*

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti trenutačno ne postoji zakonska mogućnost pregleda djeteta žrtve izvan zdravstvene ustanove. To je također navedeno u Početnom izvješću. No, čini se da prema članku 41. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenu djelatnost mogu obavljati i druge pravne i fizičke osobe sukladno posebnim propisima te da tu djelatnost obavljaju posebne jedinice ministarstva nadležnog za pravosuđe sukladno posebnim propisima. Moglo bi se zaključiti da, ako se Barnahus u Hrvatskoj uspostavi pod okriljem Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, postoji zakonska osnova da se omogući liječnički pregled djece žrtava izvan zdravstvene ustanove.

✧ *nedostatak ciljane psihološke podrške djeci žrtvama i članovima obitelji koji nisu počinitelji kaznenog djela*

Prema Preporuci za Hrvatsku od 22. lipnja 2022. koju je donio Odbor UN-a za prava djeteta, Hrvatska se poziva na jačanje sveobuhvatne psihosocijalne pomoći djeci žrtvama, uključujući terapiju usmjerenu na traumu. Uz to, u Direktivi EU o seksualnom zlostavljanju djece naglašava se potreba osiguravanja podrške i pomoći žrtvama prije, tijekom i nakon kaznenog postupka kako bi se osigurao psihički i fizički oporavak djeteta.

Prema informacijama iz razgovora, čini se da u tom pogledu postoje izazovi, jer nedostaje licenciranih dječjih psihologa i psihijatarata za pružanje potrebne podrške djeci. Mnogi su sugovornici također istaknuli prošireni utjecaj seksualnog zlostavljanja djece na članove obitelji koji nisu počinitelji kaznenog djela, a kojima također treba pružiti podršku u tom pogledu, npr. „imala sam majku koju je obitelj izopćila, jer je prijavila seksualno zlostavljanje djeteta i trebale su joj podrška i pomoć jednako kao i djetetu” ili „roditelji su često slabo obrazovani i sami ne znaju što učiniti ili kako pomoći djetetu, zato je bitno da se i oni savjetuju.”

Pojedini su sugovornici napomenuli da će u tom smislu biti vrlo teško organizirati 24-satnu dostupnost medicinskog osoblja u Barnahusu.

✧ *nedostatak ginekologa s adekvatnom medicinskom opremom prilagođenom anatomiji djeteta žrtve*

Prema informacijama dobivenim u razgovorima, u Hrvatskoj navodno samo pet ginekologa raspolaže takvom medicinskom opremom. S tim u vezi, napominje se da je nedostatak medicinskog osoblja na regionalnoj razini utvrđen i Nacionalnim planom za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine. U Prioritetu 2., Posebnom cilju 2., predviđa Mjeru 3. prema kojoj predviđa uvjete za pružanje kvalitetnih i pravovremenih regionalno dostupnih ginekoloških i/ili uroloških usluga tijekom pregleda djece žrtava u zdravstvenim ustanovama (klinikama) prilagođenim potrebama djece, kao i osiguravanje psihološkog tretmana djece žrtava i pružanje stručne podrške tijekom pregleda/terapije.

■ MEĐUAGENCIJSKO PLANIRANJE I VOĐENJE SLUČAJEVA

✧ *nedostatak međuagencijskog planiranja i upravljanja slučajevima koji dovodi do neadekvatnog MDIA pristupa u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece*

✧ *izazovi u suradnji službi socijalne skrbi i zdravstvenih ustanova*

U Početnom izvješću prvobitno je otkriveno da je MDIA pristup fragmentiran i da relevantne institucije ne rade pod „jednim krovom”. Svakodnevna primjena Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja čini se izazovnom. Također postoje razlike u vođenju predmeta u Zagrebu u usporedbi s drugim područjima.

Ove nalaze potvrdile su informacije dobivene u razgovorima. Na primjer: „Mislim da su službe socijalne skrbi pod pritiskom da kvačicom označe sve kvadratiće predviđene raznim propisanim procedurama pa jednostavno nisu u mogućnosti prilagoditi svoj pristup individualnim potrebama djeteta” ili „kada pitamo zdravstvenu ustanovu, često ne daju podatke potrebne za našu procjenu zbog propisa o zaštiti podataka, iako postoje propisi koji omogućuju našu suradnju u tom pogledu” ili „ponekad je teško dobiti informacije od škola, jer im se ne sviđa što se zlostavljanje dogodilo pod njihovom paskom” ili „bilo bi dobro da nas sudovi obavještavaju o ishodu kaznene prijave kako bismo znali trebamo li poduzeti dodatne mjere zaštite.” Neki od sugovornika napominju da jednostavno nemaju iste resurse kao njihovi kolege u Zagrebu, što im otežava pružanje iste razine usluga.

Važnost minimiziranja takvog izazova još je više osnažena relevantnim međunarodnim dokumentima koji su MDIA pristup stavili u središte pozornosti u ovim slučajevima, npr. Konvencija o pravima djeteta, Lanzarote konvencija, Strategija Europske unije za prava djeteta, Preporuka Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta. Nadalje, Odbor UN-a za prava djeteta u svojim je Preporukama za Hrvatsku iz lipnja 2022. pozvao Hrvatsku da osigura međuresorni pristup kako bi se spriječila ponovna viktimizacija djeteta. MDIA pristup također je i u srži europskih Barnahus standarda kvalitete.

■ DOSTUPNOST INSTITUCIJA KOJE SE BAVE SLUČAJEVIMA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE IZ UDALJENIH PODRUČJA

Velika većina sugovornika istaknula je problem opće nedostupnosti institucija koje se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece djeci žrtvama iz udaljenih područja. To uključuje dostupnost sudova za mladež, policijskih postaja, državnih odvjetništava, ustanova socijalne skrbi i zdravstvenih ustanova, jer se nalaze u glavnim gradovima regija. Ovaj je izazov dodatno pogoršan činjenicom da se velik broj ovih slučajeva događa u ruralnim i udaljenim područjima koja su slabo povezana s glavnim gradovima, npr. „kako će dijete doći na sud kad je autobusna linija otkazana i obitelj mora zamoliti susjeda da ih odveze”, ili „većina te djece živi na selu i u lošim životnim uvjetima što otežava prisustvovanje forenzičkom intervjuu.” U Početnom izvješću zabilježen je teritorijalni jaz u pogledu dostupnosti službi za zaštitu djece (Zagreb u odnosu na regije).

■ OPĆI MANJAK STRUČNJAKA KOJI SE BAVE SLUČAJEVIMA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Prema informacijama dobivenim iz razgovora, čini se da postoji opći nedostatak raznih stručnjaka koji rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Taj je nedostatak također zabilježen u Početnom izvješću. Kao što je već navedeno, čini se da nisu svi nadležni sudovi imenovali stručne suradnike te da zbog izazova u postojećem organizacijskom sustavu postoji nemotiviranost stručnjaka kompetentnih za obavljanje te dužnosti. Također je naglašeno da postoji nedostatak osoblja kompetentnog za transkribiranje snimljenih forenzičkih intervjua što je ključno za reproduciranje snimaka tijekom suđenja.

Većina ispitanika primijetila je nedostatak stručnjaka za socijalnu skrb što povezuju s općom preopterećenošću sustava socijalne skrbi te pretjerano formalističkim procedurama koje uz neprivačan financijski aspekt ne doprinose atraktivnosti tih radnih mjesta. Dodatni je element odvratanja vrlo stresan utjecaj zbog rada na vrlo osjetljivim slučajevima koji uključuju jednu od najranjivijih skupina društva, npr. *„ponekad se osjećam kao da će mi glava eksplodirati nakon što čujem za sve monstroznosti koje je dijete doživjelo.”*

Još jedan zabrinjavajući čimbenik koji je otkriven u razgovorima mali je broj pedijatara, dječjih psihologa, dječjih psihijatara i dječjih ginekologa, kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini, npr. *„u našoj općini postoji samo jedan državni dječji psihijatar”*. To ozbiljno otežava potrebu da se osigura da liječničke preglede obavljaju stručnjaci za djecu i to na način prilagođen djetetu. Identificirani izazovi posebno su problematični za osiguravanje zaštite najboljeg interesa djeteta u kontekstu osiguravanja MDIA pristupa u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece.

Nadalje, informacije dobivene upitnicima i razgovorima pokazuju da se prilično značajan broj slučajeva seksualnog zlostavljanja djece odnosi na posebno ranjivu djecu kao što su djeca s fizičkim ili mentalnim poteškoćama, poteškoćama u razvoju ili djeca koja dolaze iz obitelji s financijskim poteškoćama. Kako bi im se osigurale odgovarajuća pomoć i podrška, potrebno je predvidjeti dostupnost stručnjaka kao što su logopedi, rehabilitatori i drugi kojih nema dovoljno, kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini, npr. *„mnogi počinitelji ciljaju djecu s teškoćama u razvoju, jer se njima lako manipulira; obrana štoviše koristi njihovu nesposobnost da diskreditira valjanost djetetova svjedočenja”*.

■ OPĆI NEDOSTATAK OBUKE ZA STRUČNJAKE KOJI RADE NA SLUČAJEVIMA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Prema informacijama dobivenim od gotovo svih sugovornika, čini se da postoji opći nedostatak obuke za sve stručnjake koji rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, uključujući suce za mladež, stručne suradnike, policijske službenike, državne odvjetnike te stručnjake u području socijalne skrbi, zdravstva i prosvjete. Taj je nedostatak također zabilježen u Početnom izvješću. Od ključne je važnosti osigurati ciljanu sustavnu i kontinuiranu obuku svih stručnjaka koji će biti uključeni u funkcioniranje Barnahusa.

■ OTPOR PREMA PROMJENAMA I NEDOSTATAK POVJERENJA U SUSTAV

Prema općoj percepciji intervjuiranih sugovornika, uključujući i djecu žrtve seksualnog zlostavljanja, čini se da postoji opće nepovjerenje u sustav. Osim toga, mnogi sugovornici spomenuli su da je u prošlosti bilo nekih pokušaja uspostavljanja Barnahusa koji su pali u vodu, što je također otkriveno u Početnom izvješću. Neki sugovornici pokazuju i određeni otpor prema promjenama zbog prijašnjih neuspjelih pokušaja da se potakne poboljšanje sustava zaštite djece. Zato je od iznimne važnosti iskoristiti ovaj moment i opću potporu stručnjaka koji rade s djecom i institucija te podršku Vijeća Europe i EU-a za uspostavljanje Barnahusa modela u Hrvatskoj.

STATISTIČKI PODATCI

- ✧ *nedostatak centraliziranog prikupljanja podataka od strane jednog nadležnog tijela*
- ✧ *nepostojanje centralizirane analize podataka koja podrazumijeva utvrđivanje trenutačnog stanja, primjera dobre prakse i izazova na temelju kojih bi se donosile preporuke za jačanje zaštite djece od zlostavljanja za jačanje zakonodavnog, strateškog i institucionalnog okvira za zaštitu djece*

Prema informacijama dobivenim putem upitnika i razgovora, podatke vezane za seksualno zlostavljanje djece trenutačno prikupljaju: Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Državno odvjetništvo, Državni zavod za statistiku, pojedini općinski i županijski sudovi, neki stručni suradnici. Kriteriji za prikupljanje podataka ovise o njihovim nadležnostima. Ne postoji centralizirano tijelo koje bi objedinjavalo podatke prikupljene od navedenih dionika niti odredbe koje jamče centralizirano prikupljanje i analizu podataka. Zbog toga je teško identificirati relevantne izazove i tendencije vezane za ovu vrstu zlostavljanja te pripremiti prilagođene preporuke usmjerene na popunjavanje uočenih praznina, kao i izmjenu zakona.

Velika većina sugovornika istaknula je potrebu određivanja središnjeg tijela nadležnog za prikupljanje i analizu podataka te uvođenje integriranog sustava prikupljanja podataka koji bi omogućio objedinjenu statistiku i sustavno praćenje tendencija vezanih za seksualno nasilje nad djecom.

Važnost razvoja integriranog sustava prikupljanja podataka također je bitan element za pružanje adekvatnog odgovora na seksualno zlostavljanje djece predviđeno Konvencijom o pravima djeteta, Lanzarote konvencijom, Direktivom EU o seksualnom zlostavljanju djeteta, Strategijom Europske unije za prava djeteta, Preporukom Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta. Nadalje, Odbor UN-a za prava djeteta u svojim je Preporukama za Hrvatsku iz lipnja 2022. pozvao Hrvatsku da osigura takvo prikupljanje podataka. Nedostatak sustavnog prikupljanja statističkih podataka u ovim slučajevima također je zabilježen u Početnom izvješću.

TERITORIJALNA RASPROSTRANJENOST SLUČAJEVA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Teritorijalna rasprostranjenost slučajeva pripremljena je na temelju podataka koje je dostavio Državni zavod za statistiku, koji trenutačno djeluje kao jedino državno tijelo koje prikuplja i objedinjuje podatke o slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Podatke dostavljaju razna državna tijela kao što su nadležni sudovi i Državno odvjetništvo. Međutim, prema svojim nadležnostima, Zavod ima zadaću prikupljati i objedinjavati podatke, ali nema ovlasti za njihovu analizu. Podaci su usmjereni na prikaz tendencija vezanih za kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona, koja obuhvaćaju kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Podaci obuhvaćaju petogodišnje razdoblje od 2019. do 2023. godine. Autorica zahvaljuje Zavodu na doprinosu i trudu da omogući istraživanje ove Pravne analize i oblikovanje Preporuka prema brojčanim vrijednostima koje otkrivaju stanje na terenu.

Ukupan broj osuđenih počinitelja po spolu

Ukupno je osuđeno 570 počinitelja, od čega su većina muškarci (552) 96,84 %, a manjina žene (18) 3,16 %.

Ukupan broj osuđujućih presuda

Ukupno je izrečeno 570 osuđujućih presuda od čega 268 uvjetnih kazni zatvora (47,02 %) i 250 bezuvjetnih kazni zatvora (43,86 %).

Tablica 9. Petnaest sudova s najvećim brojem osuđujućih presuda za kaznena djela povezana sa seksualnim zlostavljanjem i seksualnim iskorištavanjem djece

U tablici u nastavku prikazano je petnaest sudova s najvećim brojem osuđujućih presuda za kaznena djela povezana sa seksualnim zlostavljanjem i seksualnim iskorištavanjem djece. Ti su sudovi izrekli ukupno 310 osuđujućih presuda što iznosi 54,38 % u odnosu na ukupno donesene osuđujuće presude (570).

BR.	OSUĐUJUĆIH	PRESUDA SUDA	
		BR. OSUĐUJUĆIH PRESUDA	POSTOTAK U ODNOSU NA UKUPAN BR. OSUĐUJUĆIH PRESUDA
1.	OPĆINSKI KAZNENI SUD U ZAGREBU	71	12,46 %
2.	OPĆINSKI SUD U OSIJEKU	54	9,47 %
3.	OPĆINSKI SUD U BJELOVARU	35	6,14 %
4.	OPĆINSKI SUD U SPLITU	23	4,03 %
5.	OPĆINSKI SUD U ČAKOVCU	19	3,33 %
6.	OPĆINSKI SUD U PULI-POLA OPĆINSKI SUD U VUKOVARU	17 (SVAKI)	2,99 %
7.	OPĆINSKI SUD U SISKU	16	2,81 %
8.	OPĆINSKI SUD U KOPRIVNICI	15	2,63 %
9.	OPĆINSKI SUD U SLAVONSKOM BRODU OPĆINSKI SUD U VELIKOJ GORICI	14 (SVAKI)	2,46 %
10.	ŽUPANIJSKI SUD U ZAGREBU	11	1,93 %
11.	ŽUPANIJSKI SUD U OSIJEKU ŽUPANIJSKI SUD U VARAŽDINU	9 (SVAKI)	1,58 %
12.	OPĆINSKI SUD U VARAŽDINU	8	1,40 %
13.	ŽUPANIJSKI SUD U VELIKOJ GORICI OPĆINSKI SUD U ZADRU	7 (SVAKI)	1,23 %
14.	OPĆINSKI SUD U GOSPIĆU	6	1,05 %
15.	OPĆINSKI SUD U KARLOVCU	5	0,89 %

Kada bi se ove brojke prevele na raspodjelu kaznenih djela vezanih za seksualno zlostavljanje i seksualno iskorištavanje djece po općinama, pokazalo bi se da najveći broj osuđujućih presuda imaju Zagrebačka županija i Grad Zagreb (103), i to 18,07 % od ukupnog broja osuđujućih presuda.

Tablica 10. Rasprostranjenost kaznenih djela povezanih sa seksualnim zlostavljanjem i seksualnim iskorištavanjem djece po županiji

BR.	OSUĐUJUĆIH PRESUDA	U ŽUPANIJI	
		BR. OSUĐUJUĆIH PRESUDA	POSTOTAK U ODNOSU NA UKUPAN BROJ OSUĐUJUĆIH PRESUDA
1.	ZAGREBAČKA I GRAD ZAGREB	103	18,07 %
2.	OSJEČKO-BARANJSKA	60	10,53 %
3.	BJELOVARSKO-BILOGORSKA	35	6,14 %
4.	SPLITSKO-DALMATINSKA	23	4,03 %
5.	MEĐIMURSKA	19	3,33 %
6.	ISTARSKA VARAŽDINSKA VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	17 (SVAKI)	2,99 %
7.	SISAČKO-MOSLAVAČKA	16	2,81 %
8.	KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	15	2,63 %
9.	BRODSKO-POSAVSKA	14	2,46 %
10.	ZADARSKA	7	1,23 %

11.	LIČKO-SENJSKA	6	1,05 %
12.	KARLOVAČKA	5	0,88 %

TRAJANJE ZATVORSKE KAZNE

Statističke podatke o izrečenim sankcijama u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece dostavio je Državni zavod za statistiku. Obuhvaćaju razdoblje od pet godina od 2019. do 2023. godine i uključuju kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona – kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Ukupno je izrečeno 570 osuđujućih presuda od čega 268 uvjetnih kazni zatvora (47,02 %) i 250 bezuvjetnih kazni zatvora (43,86 %). Kada je riječ o njihovu trajanju, većina zatvorskih kazni (uključujući uvjetne i bezuvjetne) izrečena je u trajanju duljem od 6 do 12 mjeseci (46,67 %) kako je navedeno u nastavku. Izrečene su samo dvije (uvjetne) kazne zatvora u trajanju duljem od 15 godina, uključujući i jednu kaznu dugotrajnog zatvora. Iz toga se može zaključiti da su sudovi u gotovo 50 % kaznenih predmeta iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona izrekli zatvorske kazne u propisanom nižem rasponu.

Napominje se da je u Početnom izvješću utvrđeno da su kazne često ograničene na uvjetnu kaznu. To potvrđuju i prikazani statistički podatci. Međutim, treba napomenuti da je razlika između bezuvjetnih (250) i uvjetnih kazni (268) prilično mala, npr. razlika je 3,16 %.

Tablica 11. Uvjetna i bezuvjetna kazna zatvora za kaznena djela iz glave XVII. Kaznenog zakona

ZATVORSKA KAZNA								
	> 15* (godina)	> 10 – 15 (godina)	> 5 – 10 (godina)	> 3 – 5 (godina)	> 2 – 3 (godine)	> 1 – 2 (godine)	> 6 – 12 (mjeseci)	> 3 – 6 (mjeseci)
BEZUVJETNA	2	10	26	56	18	43	91	4
UVJETNA (PROBACIJA)	0	0	0	0	14	61	175	13
UKUPNO	2	10	26	56	32	104	266	17

* uključujući kaznu dugotrajnog zatvora

TRAJANJE KAZNENOG POSTUPKA

Relevantni podatci također su dobiveni od Državnog zavoda za statistiku, a odnose se na kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona u razdoblju od 2019. do 2023. godine. Prikazano trajanje uključuje razdoblje od podnošenja kaznene prijave do donošenja pravomoćne odluke i odnosi se na optužene počinitelje. Iz Tablice 12. u nastavku vidljivo je da je u razdoblju od 2019. do 2023. godine za kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona optuženo ukupno 659 počinitelja. U velikoj većini slučajeva (79,36 %) ti su kazneni postupci trajali više od 12 godina. Ovi su zaključci također u skladu s nalazima u Početnom izvješću u kojem su utvrđena kašnjenja u kaznenim postupcima vezanim za seksualno zlostavljanje djece.

Tablica 12. Trajanje kaznenog postupka za kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona

OPTUŽENI POČINITELJI OD PODNOŠENJA KAZNE PRIJAVE DO DONOŠENJA PRAVOMOĆNE ODLUKE						
	≤ 1 (mjesec)	> 1 – 2 (mjeseci)	> 2 – 4 (mjeseci)	> 4 – 6 (mjeseci)	> 6 – 12 (mjeseci)	> 12 (mjeseci)
UKUPNO	0	3	15	20	100	523

■ VRSTE KAZNENIH DJELA

Autorica zahvaljuje Ministarstvu unutarnjih poslova na dostavljenim statističkim podacima o vrstama kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona za razdoblje od 2019. do 2023. godine koji pomažu u utvrđivanju učestalosti svakog kaznenog djela propisanog navedenim Poglavljem važećeg Kaznenog zakona. Vidljivo je da je takvih kaznenih djela bilo ukupno 4.291, od čega se većina odnosi na spolno zlostavljanje djece mlađe od 15 godina propisano člankom 158. (1.709) te iskorištavanje djece za pornografiju propisano člankom 163. (1.653). kao što je prikazano u tablici 13. u nastavku. Kada se zbroje, čine 78,35 % svih kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona od 2019. do 2023. godine.

Tablica 13. Kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona od 2019. do 2023.

KAZNENO DJELO	GODINA					UKUPNO
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	
Spolna zlorporaba djeteta mlađeg od 15 godina (članak 158.)	435	235	411	261	367	1.709
Spolna zlorporaba djeteta starijeg od 15 godina (članak 159.)	2	1	2	2	9	16
Zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina (članak 160.)	35	29	47	28	55	194
Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba (članak 161.)	16	18	24	20	18	96
Podvođenje djeteta (članak 162.)	61	7	7	21	8	104
Iskorištavanje djece za pornografiju (članak 163.)	163	227	363	440	460	1.653
Iskorištavanje djece za pornografske predstave (članak 164.)	2	3	4	3	3	15
Upoznavanje djece s pornografijom (članak 165.)	86	90	91	109	128	504

■ STATISTIČKI PODATCI O BROJU DJECE ŽRTAVA

Ove statističke podatke također je ustupilo Ministarstvo unutarnjih poslova, a odnose se na djecu žrtve kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona za razdoblje od 2019. do 2023. godine. Uključuju ukupno 3.124 djece žrtava. Većina se odnosi na spolno zlostavljanje djece mlađe od 15 godina propisano člankom 158. (1.560) te iskorištavanje djece za pornografiju propisano člankom 163. (740). kao što je prikazano u tablici 14. u nastavku. Kada se zbroje čine 73,62 % svih kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona od 2019. do 2023. godine.

Tablica 14. Djeca žrtve od 2019. do 2023.

KAZNENO DJELO	GODINA/BR. DJECE ŽRTAVA					UKUPNO
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	
Spolna zlorporaba djeteta mlađeg od 15 godina (članak 158.)	389	224	363	242	342	1.560
Spolna zlorporaba djeteta starijeg od 15 godina (članak 159.)	2	1	1	2	3	9

ANALIZA PRAVNOG, STRATEŠKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA U POGLEDU ZAŠTITE DJECE I POSTUPANJA U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD DJECOM, UKLJUČUJUĆI I SEKSUALNO NASILJE U HRVATSKOJ

Zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina (članak 160.)	35	31	49	29	50	194
Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba (članak 161.)	17	17	25	20	18	97
Podvođenje djeteta (članak 162.)	5	5	6	8	5	29
Iskorištavanje djece za pornografiju (članak 163.)	102	120	148	171	199	740
Iskorištavanje djece za pornografske predstave (članak 164.)	1	2	4	2	3	12
Upoznavanje djece s pornografijom (članak 165.)	86	80	86	106	125	483

9. OSIGURAVANJE SUDJELOVANJA DJECE U USPOSTAVLJANJU BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ

Ovo je poglavlje pripremila gđa Helenca Pirnat Dragičević, pravobraniteljica za djecu, uz stručnu pomoć Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba. Autorica zahvaljuje gđi Pirnat Dragičević i stručnjacima Poliklinike na dragocjenom doprinosu u cilju osiguravanja da se u uspostavljanju Barnahus modela u Hrvatskoj uvažavaju glasovi djece kako bi se zadovoljile sve dječje potrebe u kaznenim postupcima zbog seksualnog zlostavljanja djeteta.

Sudjelovanje djece osigurano je provođenjem dviju anketa čiji je cilj bio identificirati dječja stajališta o četirima ključnim područjima relevantnim za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj: (1) razumijevanje dječjih prava i sudjelovanje u procesu donošenja odluka; (2) razumijevanje postojanja seksualnog zlostavljanja djece (oblici, napadač, razlozi, dob i spol žrtve) od strane djece; (3) potreba zaštite djece od seksualnog zlostavljanja (izvori informacija, postojanje sustava podrške, obrazovne aktivnosti) i (4) razmišljanja djece o Barnahus modelu u Hrvatskoj (potreba, ključne značajke).

Ova ključna područja razrađena su u 18 pitanja koja su pažljivo pripremili stručnjaci koji rade s djecom i za djecu kako bi osigurali zaštitu najboljeg interesa djeteta tijekom procesa prikupljanja podataka. Odlučeno je da će pitanja poslužiti kao osnova za dvije ankete koje će uključivati dvije različite skupine djece.

Konkretno, u prvoj je anketi sudjelovala skupina od 15 djece koja su članovi Mreže mladih savjetnika osnovane pod pokroviteljstvom pravobraniteljice za djecu. Pozvana su da ispune Upitnik koji je sadržavao tih 18 pitanja.

Druga anketa bila je namijenjena prikupljanju uvida od djece žrtava seksualnog zlostavljanja kako bi se osiguralo da se glasovi djece žrtava čuju i uzmu u obzir prilikom pripreme za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj, jer posjeduju neposredno iskustvo o tome kako funkcioniraju kazneni postupci povezani s tom vrstom zlostavljanja, posebice razina MDIA pristupa i stupanj zaštite najboljeg interesa djeteta. Navedena pitanja poslužila su kao osnova za prikupljanje informacija od djece žrtava uz stručnu pomoć Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba koji je proveo razgovore s djecom žrtvama. Stručnjaci su poseban naglasak stavili na obzirno vođenje razgovora na način prilagođen djeci kako bi se spriječila moguća ponovna traumatizacija.

Metoda prikupljanja podataka: Za potrebe obiju anketa pripremljen je upitnik koji uključuje četiri gore navedena ključna područja koja su razrađena u 18 pitanja zatvorenog tipa. Većina pitanja uključivala je višestruki izbor odgovora. Upitnik je izrađen u skladu s nacionalnim Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003.) i važećim nacionalnim zakonodavstvom. U završnoj fazi izrade upitnika, djeca članovi MMS-a dala su dječje gledište o upitniku u obliku jezičnih i sadržajnih prilagodbi. Djeca koja su sudjelovala u izradi upitnika nisu sudjelovala u anketi.

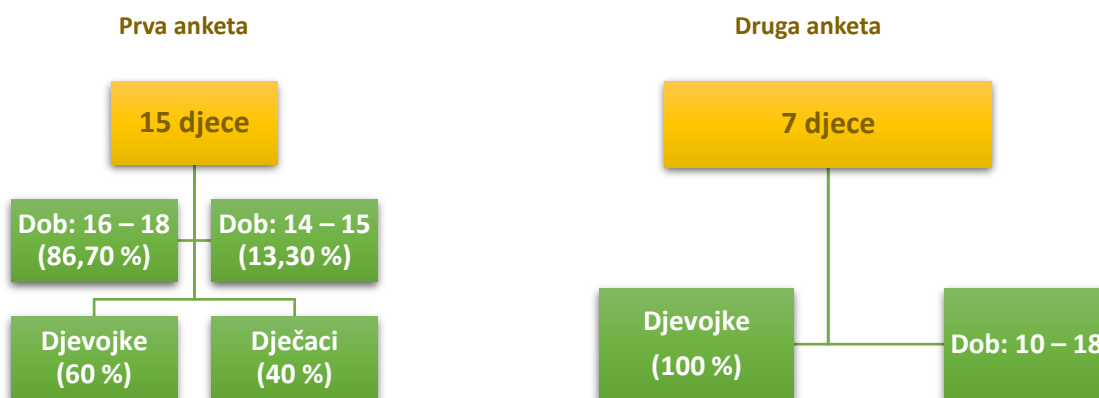
U okviru prve ankete koja je provedena između svibnja i lipnja 2024., pripremljen je internetski obrazac upitnika kako bi se olakšao proces ispunjavanja. Može se pogledati [ovdje](#). Djeca sudionici unaprijed su upoznati s Barnahus projektom, kao i s postupcima prikupljanja, obrade i čuvanja podataka. Njihovo sudjelovanje u anketi bilo je dobrovoljno, a iako su mogli odustati od sudjelovanja u bilo kojem trenutku, nijedan sudionik to nije odlučio učiniti.

Što se tiče druge ankete, upitnik je korišten kao osnova za intervjuiranje djece žrtava seksualnog zlostavljanja. Intervju je stoga proveden na polu-strukturiran način imajući na umu potrebu da se spriječi bilo kakva daljnja traumatizacija djece žrtava.

Primjerak ankete: Prva anketa provedena je među članovima Mreže mladih savjetnika („MMS”) čiji je zadatak davati savjete iz dječje perspektive pravobraniteljici za djecu. U ovoj anketi sudjelovali su pripadnici pete i šeste generacije MMS-a. U anketi je sudjelovalo ukupno 15 djece. Sudionici su bili u dobi od 14 do 18 godina, a najviše ih je bilo u dobi između 16 i 18 godina (86,70 %), dok su manji postotak (13,30 %) činili mlađi sudionici u dobi od 14 do 15 godina. Što se tiče spola, 60 % sudionika bilo je ženskog spola, a 40 % muškog (slika 1.).

U drugoj anketi sudjelovalo je sedmero djece koja su i sama bila žrtve seksualnog zlostavljanja. Sudionici su bili ženskog spola, u dobi od 10 do 18 godina. Uzorak je odabran zato što se sastoji od djece žrtava koja su trenutačno na liječenju u Poliklinici za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba te su zbog toga bila dostupna i voljna sudjelovati u drugoj anketi (tablica 15.).

Tablica 15. Dob i spol djece sudionika

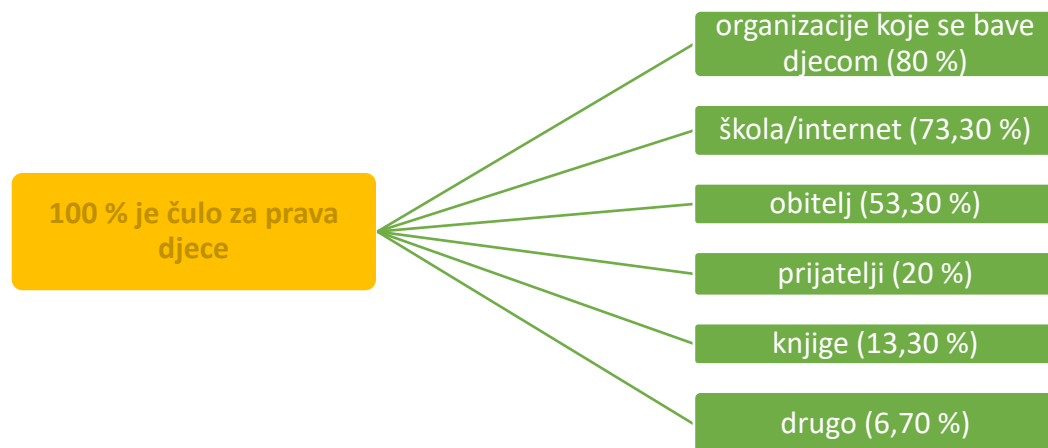
Rezultati su prikazani odvojeno za prvu i drugu anketu prema ključnim područjima koja su bila u središtu istraživanja provedenog u okviru sudjelovanja djece.

■ PRVA ANKETA: INTERNETSKI UPITNIK ZA DJECU

Prvo ključno područje: Razumijevanje prava djece i sudjelovanje u postupku odlučivanja

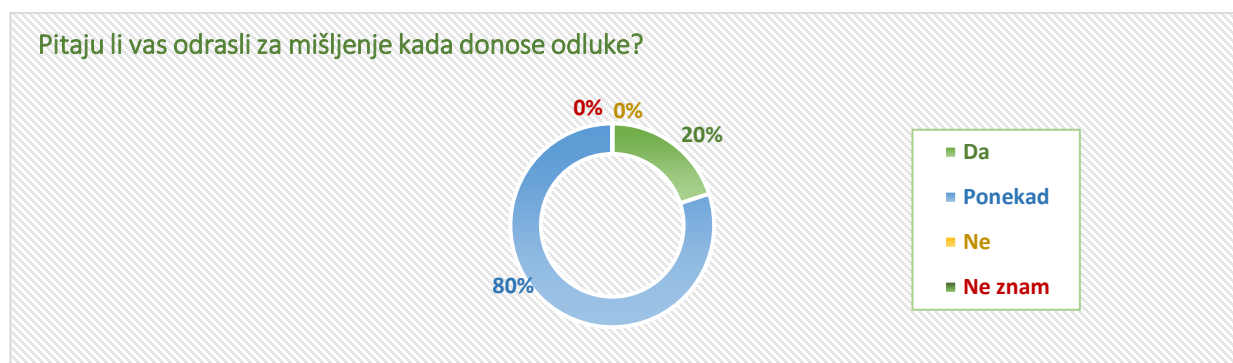
Svi sudionici (100 %) potvrdili su da su upoznati s dječjim pravima, što je bilo i očekivano s obzirom na to da su članovi MMS-a (tablica 16.). Što se tiče izvora informacija o dječjim pravima, najveći postotak sudionika (80 %) navodi da su informacije o dječjim pravima dobivali preko organizacija koje rade s djecom, poput MMS-a. Nadalje, 73,30 % sudionika navelo je da su o dječjim pravima saznali u školi i putem interneta. Obitelj je kao izvor informacija o pravima djeteta na trećem mjestu (53,30 %), dok se knjige navode kao najmanje korišten izvor (tablica 16.).

Tablica 16. Izvori informacija o pravima djece

U vezi sa sudjelovanjem djece u procesima donošenja odluka koje ih se tiču, 80 % djece navelo je da ih se ponekad pita za mišljenje kada se donose odluke, dok je 20 % izjavilo da odrasli ne uključuju njihovo mišljenje u procese donošenja odluka (tablica 17.).

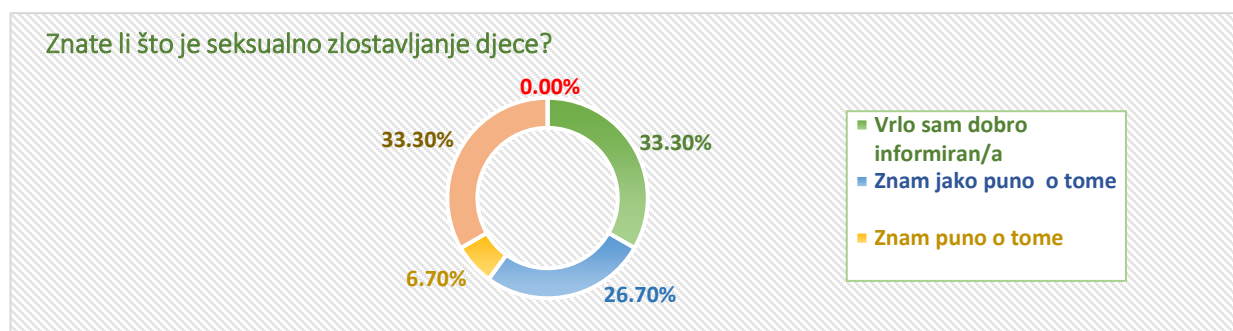
Tablica 17. Sudjelovanje djece u postupku odlučivanja

Drugo ključno područje: Seksualno zlostavljanje djece

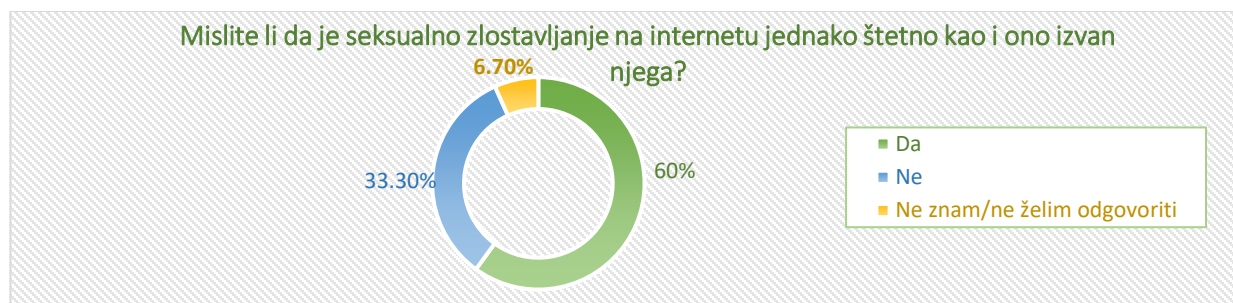
Sva su djeca navela da imaju određena saznanja o seksualnom zlostavljanju djece. Više od polovice djece (60 %) navelo je da su ili vrlo dobro informirani o temi (33,3 %) ili da znaju dosta toga o seksualnom zlostavljanju djece (26,70 %). Štoviše, 6,70 % djece vjeruje da zna puno, dok 33,30 % smatra da zna nešto o tome. Nitko od djece koja su odgovorila na upitnik nije naveo da ne zna ništa o seksualnom zlostavljanju djece (tablica 18.).

Tablica 18. Svijest djece o temi seksualnog zlostavljanja

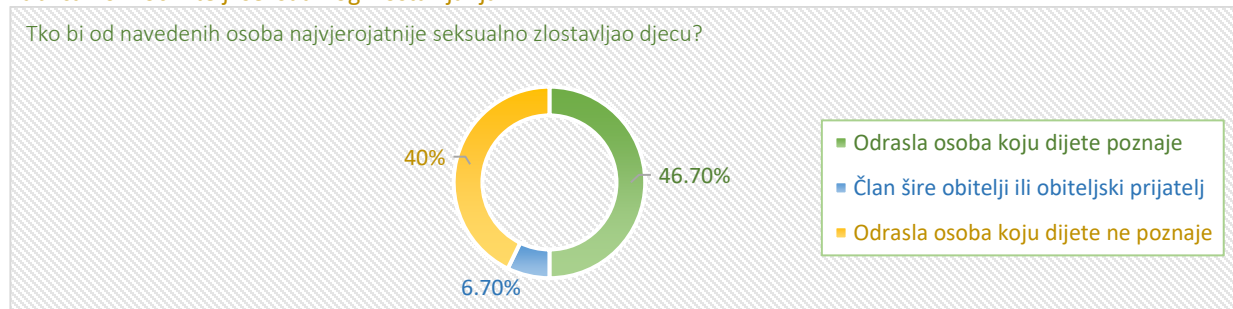
Što se tiče seksualnog zlostavljanja djece na internetu i izvan njega, 60 % djece smatra da je seksualno zlostavljanje djece u digitalnom svijetu jednako štetno za djecu kao i zlostavljanje u „stvarnom” svijetu, dok 33,30 % smatra suprotno. Jedno dijete (6,70 %) nije željelo ili znalo odgovoriti na ovo pitanje (tablica 19.).

Tablica 19. Utjecaj seksualnog zlostavljanja djece na internetu i izvan njega na djecu

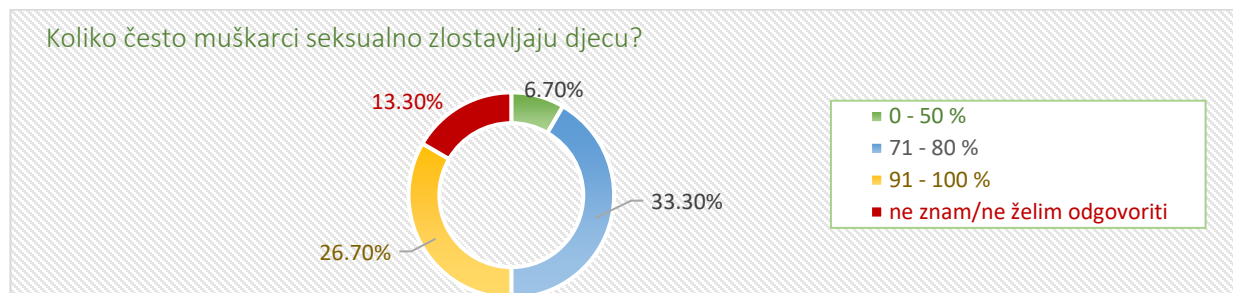
Prema mišljenju djece, najveći postotak smatra da je zlostavljač odrasla osoba koju dijete poznaje (46,70 %). Nekolicina djece konkretnije definira zlostavljača kao člana šire obitelji ili obiteljskog prijatelja (6,70 %). Ukupno je 40 % djece navelo da je zlostavljač djetetu nepoznata odrasla osoba (40 %). Nitko od djece nije identificirao roditelje/skrbnike, članove uže obitelji ili maloljetne osobe koje su djetetu poznate ili nepoznate kao zlostavljača (tablica 20.).

Tablica 20. Počinitelji seksualnog zlostavljanja

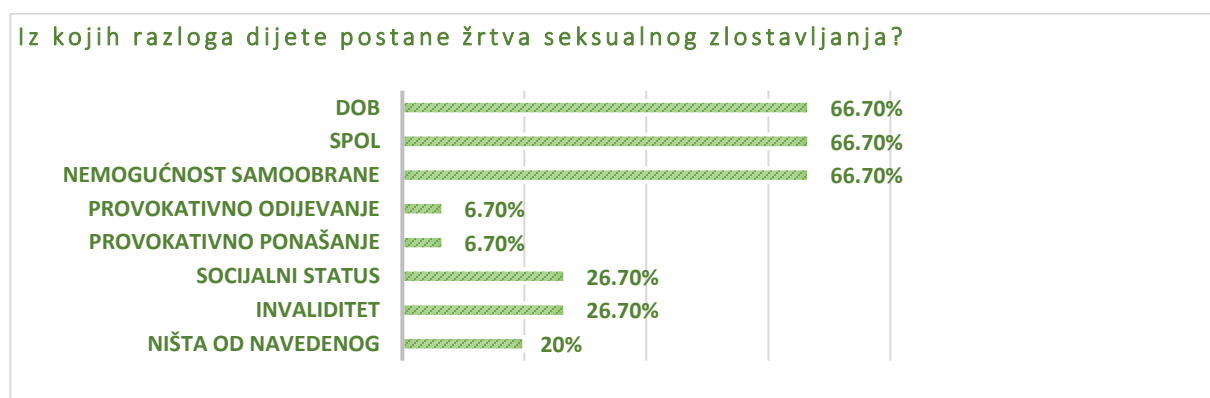
U odnosu na spol zlostavljača i procjenu djece o učestalosti seksualnog zlostavljanja djece od strane muškaraca, mišljenja su podijeljena. Ukupno 33,30 % djece smatra da je u 71 – 80 % slučajeva seksualnog zlostavljanja djece zlostavljač muškarac, dok 26,70 % smatra da je zlostavljač muškarac u 91 – 100 % slučajeva zlostavljanja djece. Jedan ispitanik (6,70 %) smatra da su muškarci zlostavljači u 0 – 50 % slučajeva zlostavljanja djece, što znači da ne smatra da su zlostavljači pretežno muškarci. Određeni broj djece (13,30 %) nije odabrao nijedan od ponuđenih odgovora (tablica 21.).

Tablica 21. Učestalost seksualnog zlostavljanja djece od strane muškaraca

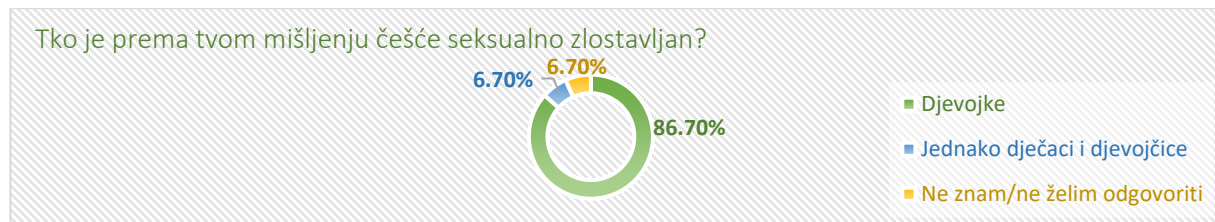
Što se tiče rizičnih čimbenika koji pridonose seksualnom zlostavljanju djece, djeca su kao najznačajnije navela sljedeća tri čimbenika (po 66,70 % svaki): dob djeteta, spol djeteta, činjenicu da je dijete slabije i zato što se ne može braniti. Manji udio djece (26,70 %) smatra da socijalni status djeteta i prisutnost određenih poteškoća u razvoju ili invaliditeta mogu biti čimbenici koji mogu pridonijeti da dijete postane žrtvom seksualnog nasilja (26,70 %). Najmanji broj djece smatra da tome pridonosi djetetov način odijevanja ili ponašanja (po 6,70 %), dok 20 % smatra da nijedan od ponuđenih odgovora, odnosno karakteristika, osobina i ponašanja djeteta ne utječe na vjerojatnost da dijete postane žrtvom seksualnog nasilja (tablica 22.).

Tablica 22. Rizični čimbenici koji pridonose tome da djeca postanu žrtvama seksualnog zlostavljanja

S obzirom na spol žrtve, značajan postotak djece (86,70 %) smatra da su djevojčice češće žrtve seksualnog zlostavljanja djece od dječaka. Nitko od djece ne smatra da su dječaci češće žrtve seksualnog nasilja od djevojčica. Manji broj djece smatra da su žrtve podjednako djevojčice i dječaci (6,70 %), a isti postotak djece nije dao odgovor (tablica 23.).

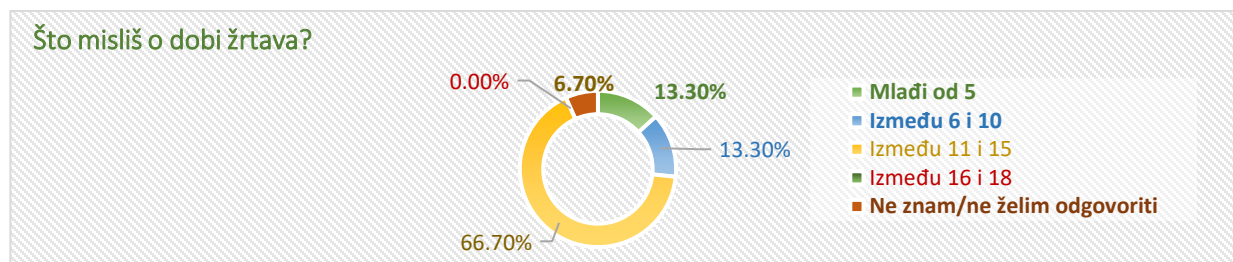
Tablica 23. Spol djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja

S obzirom na dob žrtve, najveći postotak (66,70 %) smatra da su djeca u dobi od 11 do 15 godina najvjerojatnije seksualno zlostavljana. Otprilike četvrtina (26,60 %) smatra da su djeca mlađa od 11 godina najvjerojatnije

seksualno zlostavljana: 13,30 % smatra da se radi o djeci od 6 do 10 godina, dok 13,30 % smatra da se radi o djeci mlađoj od 5 godina. Nitko od djece ne vjeruje da starija djeca, odnosno ona u dobi od 16 do 18 godina, imaju najveću vjerojatnost seksualnog zlostavljanja. Jedno dijete (6,70 %) nije željelo ili znalo odgovoriti na ovo pitanje (tablica 24.).

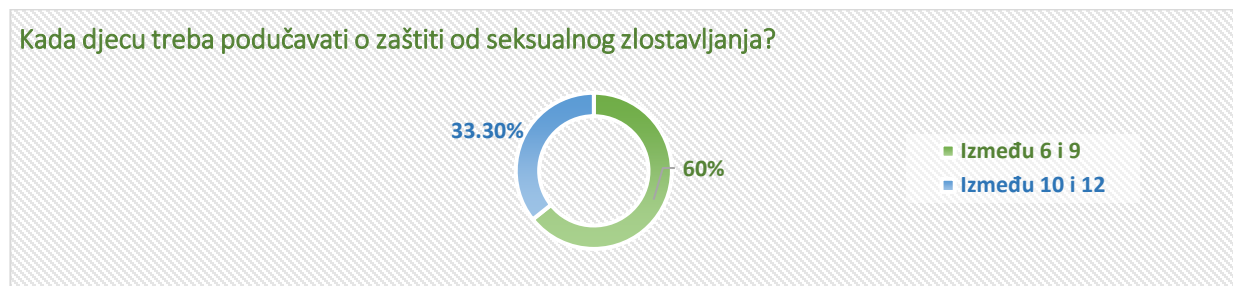
Tablica 24. Dob djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja

Treća tema: Zaštita djece od seksualnog zlostavljanja

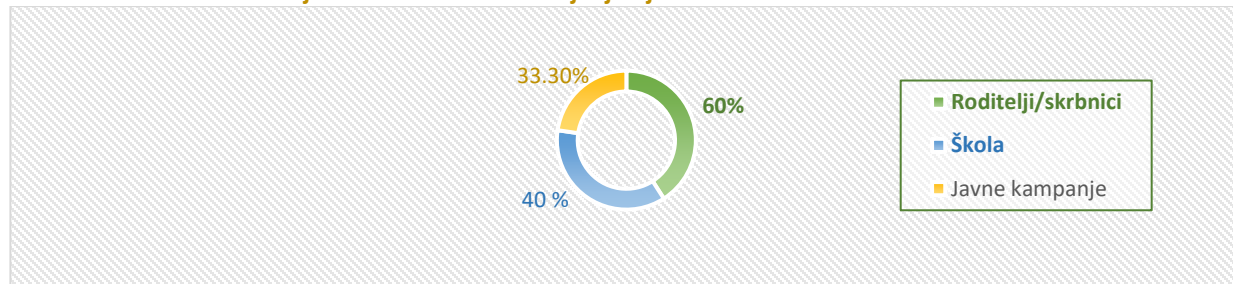
Što se tiče dobi u kojoj treba započeti s edukacijom djece o zaštiti od seksualnog zlostavljanja, više od polovice djece (60 %) smatra da je rana školska dob, točnije od 6 do 9 godina, prikladno vrijeme. Nasuprot tome, 33,30 % smatra da je nešto starija dob, od 10 do 12 godina, prikladnija. Jedno dijete nije odgovorilo na to pitanje (tablica 25.).

Tablica 25. Najprikladnija dob za početak informiranja djece o zaštiti od seksualnog zlostavljanja

Što se tiče izvora informacija o zaštiti od seksualnog zlostavljanja djece, njih 60 % navelo je da je o ovoj temi razgovaralo sa svojim roditeljima i/ili drugim skrbnicima. Dodatno, 40 % je izjavilo da su informacije dobivali u školama. Javne kampanje također su navedene kao izvori informacija (33,30 %) (tablica 26.).

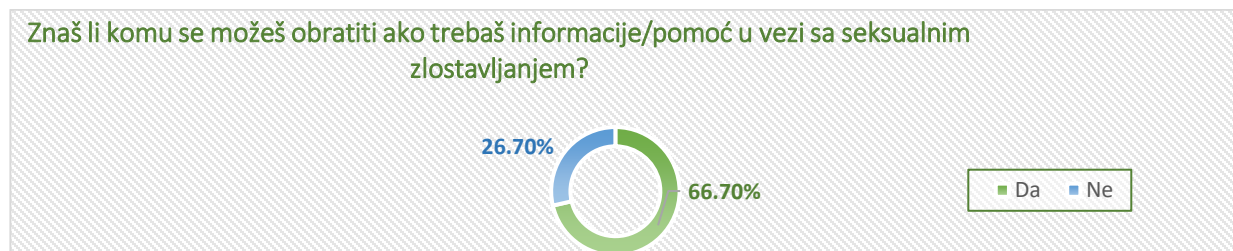
Tablica 26. Izvori informacija o seksualnom zlostavljanju djece

66,70 % djece navelo je da zna komu se obratiti za informacije ili savjet u vezi sa zlostavljanjem djece, dok 26,7 % ne zna komu se obratiti (tablica 27.). Prilikom odabira osobe ili ustanove kojoj će se obratiti u slučaju zlostavljanja djece, djeca ponajprije pomisle na roditelje/skrbnike (93,30 %) i policiju (93,30 %), a zatim na članove obitelji (86,70 %). Djeca bi pomoć i podršku potražila i od odrasle osobe od povjerenja ili raznih telefonskih linija (73,30 %), organizacija koje se bave prevencijom nasilja (66,70 %) te socijalnih radnika (53,30 %). Manji postotak smatra da

bi se mogli obratiti prijateljima, liječnicima i pedagoškim djelatnicima u školi (33,30 %), dok najmanji broj (26,70 %) smatra da bi se mogli obratiti predstavniku vjerske zajednice (slika 14.).

Tablica 27. Postojanje podrške za djecu u slučajevima seksualnog zlostavljanja

Tablica 28. Osobe od povjerenja u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece

93,30 %	• roditelji/skrbnici, policija
86,70 %	• član obitelji (brat, sestra itd.)
73,30 %	• odrasla osoba od povjerenja, telefonska linija za pomoć
66,70 %	• organizacija koja se bavi pravima djece
53,30 %	• socijalni radnici
33,30 %	• prijatelj, liječnik, škola
26,70 %	• predstavnik vjerske zajednice

Četvrto ključno područje: Mišljenja djece o Barnahus modelu

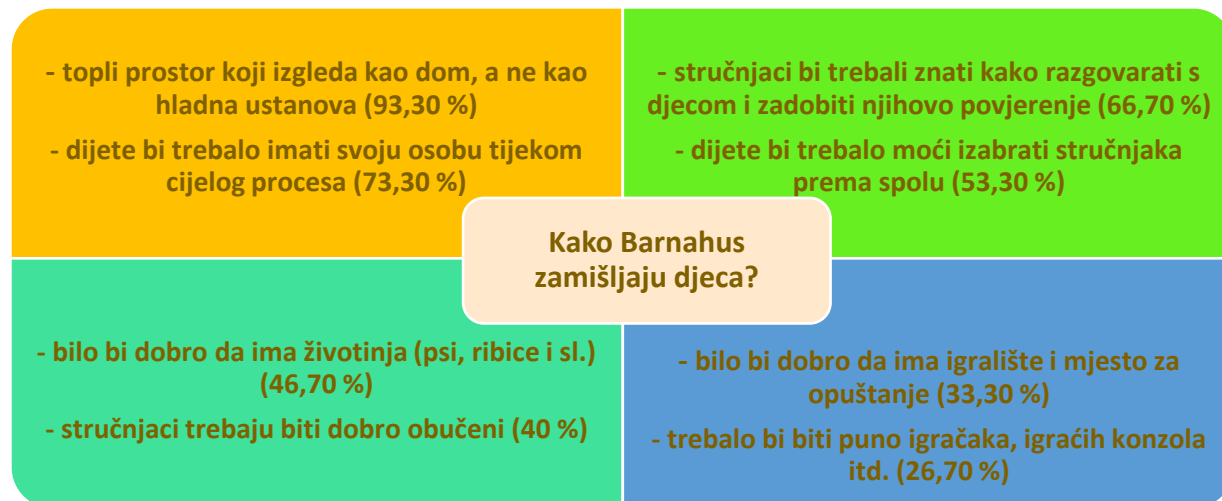
Više od tri četvrtine djece (86,70 %) smatra postojanje „Dječje kuće” po Barnahus modelu u Hrvatskoj pozitivnim, dok 13,30 % nema mišljenje ili ne želi odgovoriti na pitanje (tablica 29.).

Tablica 29. Stavovi djece o Barnahus modelu

Djeca sudionici potom su opisala kako bi „Dječja kuća” prema Barnahus modusu trebala izgledati (tablica 30.).

Tablica 30. Ključne značajke Barnahus modela u Hrvatskoj

■ DRUGA ANKETA: INTERVJU S DJECOM ŽRTVAMA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA

Podaci prikupljeni drugom anketom od djece žrtava seksualnog zlostavljanja prikazani su na deskriptivan način ističući najupečatljivije dječje citate.

Razumijevanje prava djece i sudjelovanja djece

„Mislim da su prije svega u pitanju djeca, pa bi bilo lakše kada bi dijete moglo izraziti što misli o sebi.”

Djeca žrtve definiraju dječja prava kao „sve vrste normi i, recimo, neke zakone koji favoriziraju djecu i koji su dobri za njih.” Ističu važnost dječjih prava jer su „dječja prava važna za mene da mogu nešto napraviti, da se mogu izraziti i da ne moram biti bez ikakvih prava samo zato što nemam 18 godina.”

Također smatraju da je potrebno stvoriti uvjete za uključivanje stavova djece u postupke donošenja odluka poručujući da „pa dobro, mišljenje djece je važno jer se njih najviše tiče, a u takvim slučajevima, kada se rade takvi planovi, djecu treba više pitati o njihovu mišljenju, o tome što žele.”

Značenje seksualnog zlostavljanja

„ugrožavanje djetetova prostora, ugrožavanje djetetova djetinjstva, maltretiranje djeteta”

Na temelju vlastitog iskustva, djeca žrtve seksualno zlostavljanje opisuju kao „nešto što nije nimalo ugodno, nešto što se nikako ne bi trebalo događati u svijetu i nešto što mi se stvarno ne sviđa da postoji.” Definiraju ga i kao čin u kojem je dijete slabije, iskorištavano i podređeno zlostavljaču napominjući „osoba bez dopuštenja seksualno uznemirava dijete ili jednostavno to čini, a da dijete uopće ne zna što je to i iskorištava ga za svoje potrebe” ili „radilo se samo o ispunjavanju volje i želje nasilnika, a o žrtvi se nije razmišljalo.”

Opisujući najčešće oblike seksualnog zlostavljanja, djeca žrtve najčešće navode dodirivanje i upućivanje neprimjerenih komentara djetetu. Neka od njih također govore o „manjim” i „većim” oblicima zlostavljanja, npr. „recimo, malo manji slučajevi, češći, ali ja bih ih ipak kategorizirala ovdje – stvari poput širenja slika i psihološka prisila usmjerena na snimanje i dijeljenje intimnih fotografija i teže vrste seksualnog zlostavljanja bile bi stvari poput silovanja, pedofilija ili nešto slično.” Djeca žrtve također ukazuju na dodirivanje intimnih dijelova tijela kao i drugih dijelova tijela („dodirivanje intimnih dijelova” ili „ne mora ni biti intimno, mogu biti samo ruke, lice, vrat” ili „a počinitelj se, ne znam, previše približi, dodirne te”).

Djeca žrtve također povezuju komentare s osjećajem nelagode kao što su „čudno ponašanje i oni komentari koji nam stvaraju nelagodu” što im signalizira da bi trebali napustiti tu komunikaciju ili odnos, npr. „dobro, to je prvi znak da se trebamo udaljiti od te osobe.”

U kontekstu zlostavljanja na internetu, djeca žrtve prepoznaju i odrasle osobe i svoje vršnjake kao počinitelje, a najčešći je oblik širenje fotografija putem društvenih mreža („širenje slika i psihička prisila na snimanje i dijeljenje intimnih fotografija”). Također smatraju da je zlostavljanje na internetu „lakši” oblik nasilja u usporedbi sa seksualnim zlostavljanjem uživo („ali ne vidim ga na istoj razini kao ovo, također je traumatično, ali mislim da je ovo puno gore nego na internetu”).

Koncept žrtve

„djevojke od 13 do 18 godina, tako nešto, jer ih muškarci, pogotovo stariji, smatraju prenaivnima da bi razumjele neke stvari”

Djeca žrtve navode da su žrtve seksualnog zlostavljanja najčešće ženskog spola jer su „djevojčice nježnije, lakše ih je napasti, ranjivije, pogotovo ako su mlađe ili slično” iako su svjesne da „dječaci također mogu biti žrtve”. Što se tiče starosti, mišljenja su im podijeljena. Neki smatraju da su mlađa djeca češće žrtve, dok drugi smatraju da su starija djeca ugroženija. Iako potvrđuju da svatko može biti žrtva, navode određene čimbenike koji mogu pridonijeti tome da djeca postanu žrtve, npr. loši odnosi s roditeljima, česti izlasci i kasni izlasci, poteškoće u razvoju. Što se tiče spola i dobi, neki smatraju da su žrtve češće „u pubertetu i tinejdžeri” ili „mislim, naravno, mlađa djeca”.

Ispitanici smatraju da svatko može postati žrtva („Može biti bilo tko, mogu biti djeca iz siromašnih obitelji, mogu biti bogata djeca, mogu biti normalna djeca koja su u normalnim uvjetima”). Također prepoznaju specifične karakteristike ili ponašanja djece koja mogu povećati vjerojatnost da postanu žrtvama seksualnog nasilja. Kao primjer navode loše odnose u obitelji („Mislim da se može dogoditi da ako dijete nema dobar odnos s roditeljima, ono ga traži kod druge osobe”), česte izlaske („jer što si kasnije vani, veća je vjerojatnost da ćeš naići na više ljudi, ili pijanica, ili jednostavno više odraslih koji se žele zabaviti”) i teškoće u razvoju jer je njima „lakše manipulirati, a onda je takvoj osobi lakše nauditi.”

Najčešći počinitelji

„oni se jednostavno predstavljaju kao topli ljudi koji vam nikada ne bi učinili ništa loše, a na kraju učine”

Djeca žrtve opisuju počinitelja kao starijeg muškarca koji je djeci poznat povezujući to s društvenom ulogom muškaraca („muškarci su dominantni, pa zato to i žele učiniti”). Prikazuju ga kao nekoga tko se djeci lažno predstavlja kao dobar i pozitivan, ali kada se otkrije, to je osoba s lošim namjerama i određenim životnim problemima. Također se spominju osobe na višim položajima kao što su treneri i učitelji („vjerojatno oni na višim položajima osjećaju da mogu činiti više toga”).

Veći broj djece žrtava slaže se da je počinitelj češće poznata osoba („Mislim da je to češće netko tko je djetetu poznat. Ujak, djed, ponekad otac, očuh.”). Tek na upit voditelja intervjua, djeca žrtve spomenu da počinitelj može biti i maloljetnik („Može biti i dijete njihove dobi. Mlađi to vjerojatno ne bi učinili, ali to može biti mlađa ili starija osoba, čak i odrasla osoba.”).

Prema riječima sudionika, počinitelj ne odskače od većine po izgledu („možda će neki izgledati normalno, mislim, izvana normalno”), ali ističu neke karakteristike počinitelja („mentalno zdravlje je loše, vjerojatno su prošli kroz svašta u životu” ili „droga i alkohol, uglavnom alkohol”). Dodaju da je ponašanje počinitelja u početku ljubazno, ugodno i pozitivno prema djetetu („Pa, najčešće su to oni na koje nikad ne biste posumnjali, dobri dečki.”).

Izvori informacija

„a u medijima, to je uvijek samo kada se radi o nekim poznatim osobama, sada je rijetkost vidjeti veliki naslov o običnoj osobi”

Roditelji su prvi izbor za svu intervjuiranu djecu žrtve („da, dobro, mislim da se prvo treba obratiti svojim roditeljima za pomoć, a onda će oni poduzeti daljnje potrebne korake”), uz ponešto spominjanja da puno razgovaraju sa svojim roditeljima, pogotovo nakon što su i sama doživjela seksualno nasilje („pa, najviše sam razgovarala s mamom jer me je htjela saslušati, bilo mi je ugodno razgovarati s njom, ali razgovarala sam i sa sestrama”).

Također prepoznaju društvene medije kao izvor, ističući važnost osobnog iskustva koje im pomaže da bolje razumiju temu i suosjećaju s onim što su drugi prošli, učeći pritom kako se zaštititi („pa, postoje neke stranice na društvenim mrežama koje vode, recimo, stručnjaci za ova pitanja; na primjer, ljudi počnu pričati o tome na TikToku, kao što influenceri obično pokreću te rasprave”). Mediji im nisu toliko zanimljivi jer ne pružaju osobne priče, osim onih koje uključuju slavne osobe („mogu uplašiti i uznemiriti ljude, ali ponekad može biti korisno da netko shvati da mu se to dogodilo, pa može to prijaviti ili naučiti kako se obraniti, kako to prijaviti; ali često to može biti uznemirujuće”).

Nisu naveli školu kao izvor informacija, navodeći da se u školama o ovoj temi ili uopće ne govori ili se govori vrlo malo („u školi sigurno ne, to se zataškava, to je kao tabu tema u školi”) iako svi naglašavaju potrebu značajnog jačanja uloge škole u edukaciji i osvješćivanju djece o seksualnom nasilju i zaštiti od seksualnog nasilja („da, trebalo bi toga biti više, i treba u školama, na primjer, više rasprava s djecom o tome što je seksualno zlostavljanje i kako djeluju zlostavljači te na koje sve načine djeca mogu biti zlostavljana”).

Osobe od povjerenja

„moglo bi se nastaviti, pa mislim da je definitivno bolje to prijaviti, ali razumijem da neki to možda ne žele prijaviti s obzirom na npr. ako je to traumatičan događaj, ne žele ga ponovno proživljavati”

Djeca žrtve navela su da bi se prvo obratila roditeljima, a svakako bi pružila osobnu podršku svojim vršnjacima i pokušala pomoći razgovorom („pa, ako stvarno vidim ili saznam da se to dogodilo ili sumnjam, prvo bih razgovarala s njima, ako žele razgovarati o tome, ako ne sa mnom, onda bih im rekao da razgovaraju s roditeljima, ako ne mogu s roditeljima, onda je tu, kao, Hrabri telefon”).

Navode i institucije kojima bi se obratili, uz vidljiv stupanj nepovjerenja u sustav („Mislim da starija odgovorna osoba, ali ne poduzimaju uvijek nešto”; „ako imate vidljive, ne znam, ožiljke, modrice ili nešto slično, onda policija, apsolutno”; „ali policija neće učiniti puno”; „Centar za socijalnu skrb bolje nego škola, škola tu ne radi puno”).

Neki sudionici smatraju da se problem može riješiti razgovorom s počiniteljem bez uključivanja institucija (“i onda ako je osoba dovoljno psihički jaka, mislim da je u redu samo razgovarati s roditeljima, a to se može riješiti između roditelja i možda razgovarati s osobom koja je zlostavljač; ako se radi o nečem manjem, onda bismo moji prijatelji i ja prišli toj osobi i razgovarali s njom, pokušavajući riješiti problem koji je nastao”).

Što se tiče prijavljivanja, svi se jednoglasno slažu da nasilje treba prijaviti jer „prijavljivanjem šaljemo poruku da se to zaustavi, drugim riječima, da se zlostavljanje prekine, a neprijavljivanjem, ne znam, praktički samo dajemo toj

osobi do znanja, dajemo joj više slobode da nastavi, da tako kažem." Sudionici razumiju da proces prijave nije lak, ali vjeruju da to ne bi trebalo obeshrabriti žrtvu (*"čak i ako ne žele, ja bih im savjetovao da to učine; nisam ni ja isprva htio, ali na kraju, mislim da je bolje da jesam jer ne znam kako bih sad sve to podnio"*). U konačnici imaju puno razumijevanja za dijete koje ne želi prijaviti nasilje iako bi ga poticali da to učini.

Postupak prijavljivanja

"bilo je neugodno, recimo, kad smo išli u socijalnu predati neke papire i dati tu izjavu, i onda te pitaju o slučaju nasred hodnika s puno ljudi okolo, a ti moraš reći da je to privatno i nije za svačije uši"

Kao najteže iskustvo tijekom prijavljivanja, djeca žrtve istaknula su potrebu opetovanog prepričavanja svojih izjava: *"događaj morate prepričati tisuću i jedan put, a morate biti svjesni da je sustav takav kakav je; razgovor s policijom bio je prilično stresan; sjedila sam tamo osam sati, gladna, i da, stvarno je dugo trajalo."* Spomenuli su i određeni gubitak dostojanstva i privatnosti. Još jedan problem koji su identificirali bio je dugotrajan proces, koji je ponekad dovodio do nepovjerenja u sustav: *"moj je problem što traje toliko dugo; ovo traje četiri godine; i na kraju se ništa neće riješiti."*

Sudionici su također izrazili zabrinutost zbog nedostatnih kazni za počinitelje: *"kazne su preblage jer osoba ostavlja žrtvu s time cijeli život, cijeli život, sa sjećanjem koje nije baš dobro, dobivanje takve male kazne nepravedno je; sustav je takav kakav jest, nikad neće dobiti dovoljnu kaznu u zatvoru, neće doživjeti ni pola pakla kroz koji si ti prošao, a najgore je što se moraš psihički pripremiti na ono s čime se moraš suočiti."*

Uz to, sudionici su spomenuli potrebu za većom psihološkom potporom za dijete tijekom cijelog procesa: *"jer je to događaj o kojem morate s nekim razgovarati, inače vjerojatno to ne biste mogli sami"*, uz napomenu da su se ponekad osjećali kao *"objekt"* čija je jedina važnost dati izjavu (*"bila sam potpuno isključena, nakon što sam dala izjavu više ih nisam zanimala"*); *"na primjer, tu sam mogao nešto reći, nemam pojma, ali tijekom procjene nisam mogao reći ni riječ, da, doslovno, samo čitati, rješavati zadatke, slagati slagalice"*).

Barnahus kao model za budućnost

[stručnjaci koji rade u Barnahusu trebali bi biti]
"bez osuđivanja jer možda smo pogriješili i mogli bolje, ali toga smo svjesni i ne treba nam netko o tome držati predavanja"; "tužno je što to uopće moram reći, ali trebali bi biti pristojni"

Djeca žrtve smatraju da treba postojati *"Dječja kuća"* (*"Mislim da bi bilo super da sve bude na jednom mjestu, da svima bude lakše, da ne moraju ići s jednog mjesta na drugo, već umjesto toga samo na jedno mjesto; mislim da bi to bilo puno bolje."*). Što se tiče mjesta, smatraju da *"ne bi trebalo biti u centru grada; osobno preferiram prirodu, svježi zrak i zelenilo; lakše je i kada nije bučno i gužva; možete se smiriti i sve."*

Sudionici su istaknuli da su najvažniji aspekti ozračje i osjećaj sigurnosti i ugođe u Dječjoj kući (*"da se djeca ne osjećaju 'ajme, došao sam jer imam traumu', nego da se dijete osjeća sigurno"*); *"i jednostavno ozračje ne smije biti napeto, sve oči uprte u vas kao da ste počinitelj, a ne žrtva; treba biti toplo i ugodno, uz ugodno ozračje"*).

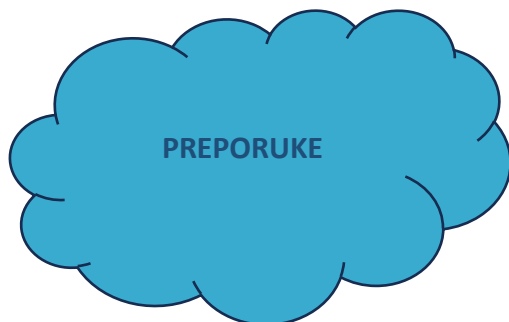
Neki su sudionici dali detaljnije prijedloge za uređenje interijera Dječje kuće (*"unutra ne bi trebalo biti plavo ili bijelo; plavo uvijek podsjeća na bolnice, a bijelo je strašna boja za djecu; trebalo bi biti nešto poput bež, s dugama naslikanim na zidovima, različite stolice, oslikani zidovi"*); ili *"ovdje bi trebalo biti puno malih stolova s bojicama, više igračkica, knjiga; trebala bi biti odvojena soba s vrećama za sjedenje i TV-om gdje mogu gledati crtiće; trebala bi se osjećati kao u dječjem vrtiću"*).

Što se tiče stručnjaka koji bi radili u Barnahusu, istaknuli su potrebu za stručnjacima koji razumiju djecu, znaju raditi s njima i ne osuđuju ih (*„idealni je stručnjak onaj tko uistinu razumije djecu i dobar je u komunikaciji s djecom svih uzrasta“*; *„trebaju biti ljubazni; ne bi se trebali ponašati loše prema njima, na primjer; ne bi trebali biti prestrogi i trebali bi poštovati djecu“*; *„da pomognu smanjiti napetost i izbjeći nepotrebnu paniku ili druge probleme“*).

Kada je riječ o kvalifikacijama stručnjaka, napomenuli su da *„naziv posla nije toliko bitan koliko ono što oni rade“*, dodatno naglašavajući važnost pristupa stručnjaka u radu s djecom. Kod nabiranja konkretnih stručnjaka najčešće su se spominjali psihijatri i psiholozi (*„mogli bi biti i psihijatri, ali više kao netko tko obavi preliminarni razgovor prije glavne rasprave; bili bi kao glavni doktori, kao mama ili tata, dok bi psiholozi bili kao teta ili tetak koji ih malo razmazi, kao baka“*). Drugi su također napomenuli da bi bilo dobro da su prisutni i drugi stručnjaci, poput policajaca, državnih odvjetnika i odvjetnika (*„policajac bi trebao biti pri podnošenju prijave, a državni bi odvjetnik trebao biti prisutan i kod davanja izjave; sve što se radi u trenutačnom procesu treba biti učinjeno odjednom; to bi bilo izvrsno“*).

Djeca žrtve istaknula su da je važno imati osobu od povjerenja jer *„djetetu nakon takvog događaja treba vremena, bez obzira na dob, da izgradi povjerenje i sve kaže, da se navikne na jednu osobu; zato vam treba samo jedna osoba, najviše dvije.“* Također smatraju da je imati istu osobu tijekom cijelog procesa važno za uspostavljanje povjerenja (*„mislim da je važno imati jednu osobu kojoj vjeruju, tako da joj mogu sve reći, a ne izostaviti dijelove jer se ne osjećaju ugodno“*). Također smatraju da je važno da dijete ima mogućnost izbora spola stručnjaka jer *„budući da sam djevojka, nakon ovakvog iskustva najugodnije je razgovarati sa ženom; mislim da bi bilo odlično da su većina stručnjaka žene; ako je dječak doživio zlostavljanje, možda bi mu bilo lakše razgovarati s muškarcem.“* I još *„sjajno je što svako dijete može birati je li mu lakše razgovarati s muškarcem ili ženom.“*

10. PREPORUKE ZA USPOSTAVLJANJE BARNAHUS MODELA U HRVATSKOJ

Preporuke su pripremljene u skladu s utvrđenim pravnim, strateškim i institucionalnim okvirom, primjerima dobre prakse i izazovima kao i uvidima stručnjaka koji rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, analiziranom sudskom praksom i stajalištima djece, uključujući djece žrtava seksualnog zlostavljanja. Osim toga, poseban naglasak stavljen je na standarde koje su UN, Vijeće Europe i EU iskazali u analiziranim dokumentima koji se odnose na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja kao i europskim Barnahus standardima kvalitete. Njihov je cilj osigurati odgovor hrvatskih nadležnih tijela u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece usmjeren na dijete. Predstavljani su po temi.

■ NAJBOLJI INTERES DJETETA

Najbolji je interes djeteta primarni čimbenik u svim radnjama i odlukama u Barnahusu koje se tiču djeteta i roditelja/skrbnika koji nije počinitelj prekršaja.

Preporuka 1. *Preporučuje se najbolji interes djeteta postaviti kao ključnu vodilju svih aktivnosti vezanih za uspostavljanje i funkcioniranje Barnahus modela u Hrvatskoj.*

■ PRISTUP USMJEREN NA OBITELJ

Pristup usmjeren na obitelj trebao bi zamijeniti svoj institucionalni pandan stavljanjem naglaska na: (i) prepoznavanje obitelji koja nije prekršitelj kao središnje točke djetetova života i djetetova primarnog izvora snage i podrške; (ii) priznavanje jedinstvenosti i različitosti djece i obitelji; (iii) priznavanje da roditelji koji nisu prekršitelji donose relevantan uvid na razini pružanja skrbi i na razini sustava; (iv) prepoznavanje da skrb usmjerena na obitelj jača sposobnosti, a ne usredotočuje se na slabosti; (v) poticanje razvoja istinskih odnosa suradnje između obitelji i stručnjaka; (vi) olakšavanje međusobne podrške obitelji i pružanje psihološke i financijske podrške kako bi se zadovoljile potrebe obitelji.

Preporuka 2. *Preporučuje se primjena pristupa usmjerenog na obitelj u uspostavljanju Barnahus modela u Hrvatskoj koji će biti ukorijenjen u obiteljskim vezama kao primarnom izvoru podrške i razumijevanja u suradnji sa stručnjacima koji rade za djecu i s djecom.*

■ SUDJELOVANJE DJECE

Sudjelovanje djece trebalo bi biti osigurano tijekom cijelog procesa donošenja odluka vezanih za provedbu Barnahus modela u Hrvatskoj, kao što je osigurano tijekom izrade ove Pravne analize. Osim toga, svaka naknadna procjena Barnahusa nakon njegova uspostavljanja trebala bi biti dopunjena uključivanjem dječjih glasova i stavova. Što se tiče aktivnosti i odluka koje donose stručnjaci u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, oni bi trebali osigurati poštovanje i ispunjenje prava djece da izraze svoje stavove i dobiju pravodobne informacije na način prilagođen djetetu.

Preporuka 3. *Preporučuje se osiguravanje sudjelovanja djece u procesu donošenja odluka vezanih za osnivanje, funkcioniranje i ocjenjivanje Barnahus modela u Hrvatskoj.*

■ NEDISKRIMINACIJA

Primarna ciljna skupina za primanje usluga u Barnahus modelu u Hrvatskoj trebala bi biti sva djeca žrtve i svjedoci kaznenih djela povezanih sa seksualnim zlostavljanjem djece. Sekundarna ciljna skupina njihova je obitelj/skrbnik koji nije počinitelj prekršaja.

Predlaže se imati na umu da mnoga djeca žrtve seksualnog zlostavljanja imaju fizičke ili mentalne poteškoće, pate od poteškoća u razvoju, dolaze iz lošeg socioekonomskog okružja i pripadnici su određenih ranjivih skupina. Zbog toga je važno osigurati da se sa svakim djetetom postupa jednako bez obzira na nedostatke i da im se u Barnahusu pruža jednaka razina kvalitete usluga.

Nadalje, predviđeno je i razmatranje proširenja djelokruga Barnahusa na druge skupine djece unutar pravosudnog sustava, posebice djecu žrtve obiteljskog nasilja u kontekstu kaznenog i prekršajnog prava zbog dugotrajnog utjecaja negativnih posljedica obiteljskog nasilja koje može uključivati i seksualno nasilje; i djecu o čijim pravima odlučuje sud u obiteljskim postupcima koji se odnose na odlučivanje s kojim će roditeljem dijete živjeti te o pravima na susrete i druženja jer u tim postupcima roditelji često jedni protiv drugih pokreću kaznene postupke zbog navoda o zlostavljanju djeteta što može dodatno traumatizirati dijete. To se može učiniti u fazi koja slijedi nakon procjene početnog operativnog razdoblja uspostavljenog Barnahusa.

Preporuka 4. *Preporučuje se osigurati da se sa svom djecom koja koriste usluge Barnahus modela u Hrvatskoj jednako postupa bez obzira na njihov spol, dob, socioekonomsko i kulturno podrijetlo te bilo koju drugu osnovu za diskriminaciju koja bi ih mogla dovesti u nepovoljniji položaj u odnosu na drugu djecu.*

Preporuka 5. *Preporučuje se da sva djeca žrtve i svjedoci kaznenih djela povezanih sa seksualnim zlostavljanjem djece budu primarni korisnici Barnahus usluga u Hrvatskoj, a članovi njihove obitelji/skrbnici koji nisu počinitelji prekršaja sekundarni korisnici.*

Preporuka 6. *Preporučuje se procijeniti potrebu proširenja opsega usluga Barnahusa na druge skupine djece koja sudjeluju u sudskim postupcima, kao što su djeca žrtve obiteljskog nasilja i drugih vrsta nasilja.*

■ ZAKONODAVNI ZAHTJEVI

Prije svega, naglašava se da je Hrvatska već izradila namjenski strateški dokument usmjeren na osiguravanje široke zaštite žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, uključujući djecu, koji, između ostalog, pruža pravnu osnovu za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj. Naime, Nacionalnim planom za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine predviđeno je osnivanje Dječje kuće, po Barnahus modelu, kao interdisciplinarnog i višesektorskog centra za djecu žrtve i svjedoke. Provedba je predviđena: (i) izradom analize za njezino osnivanje; (ii) uspostavljanjem pravnog okvira za početak rada; (iii) uspostavljanjem administrativnih kapaciteta za provedbu i pružanje potrebne obuke u tom pogledu; (iv) izradom komunikacijske strategije za njezino osnivanje radi podizanja svijesti opće i stručne javnosti o štetnosti seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece.

Osim toga, čini se da postoji visoka razina spremnosti hrvatskog pravnog i institucionalnog okvira za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj. Što se tiče zakonodavnog okvira, Hrvatska je predvidjela tri ključna zakona kojima se regulira postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, a to su važeći Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku i Zakon o sudovima za mladež. Ti zakoni propisuju kaznena djela koja uključuju slučajeve seksualnog zlostavljanja djeteta, uspostavljanje sudaca za mladež specijaliziranih za vođenje pojedinih kaznenih postupaka, potrebu provođenja individualne procjene djeteta te širok katalog prava djece žrtava uključujući pravo na podršku i pomoć tijekom cijelog postupka, pravo na prisutnost osobe od povjerenja i pravo na odbijanje svjedočenja. Nadalje, predviđaju način obavljanja forenzičkog intervjua s djetetom, pomoć stručnih suradnika kao važnog mosta između

djeteta i suca te korištenje audio i video opreme. Nekoliko podzakonskih akata propisuje obvezne kodekse ponašanja za stručnjake koji rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, kao što su policija, državni odvjetnici, suci, socijalni/zdravstveni/obrazovni djelatnici kako bi se osigurao multidisciplinarni i međuagencijski (MDIA) pristup.

Uzimajući u obzir navedeno i podatke dobivene putem upitnika i razgovora, predlaže se donošenje posebnog zakonodavnog akta, npr. Zakona o dječjoj kući prema Barnahus modelu („Barnahus zakon”) koji bi konsolidirao, objedinio i osnažio dosadašnje napore nadležnih državnih tijela u pružanju adekvatnog zakonodavnog i institucionalnog odgovora na seksualno zlostavljanje djece. Pritom treba staviti naglasak na pripremu tog Zakona kao posebnog zakona kako bi se spriječila eventualna preklapanja ili neslaganja s važećim Kaznenim zakonom, Zakonom o kaznenom postupku i Zakonom o sudovima za mladež, kao i drugim zakonskim aktima koji reguliraju način rada stručnjaka koji rade na tim slučajevima (npr. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Obiteljski zakon). Taj namjenski Zakon mogao bi se nadograđivati na već uspostavljeni zakonodavni okvir uzimajući u obzir identificirane primjere dobre prakse i izazove te bi djelovao kao krovni zakon za sve relevantne postupke u vezi sa slučajevima seksualnog zlostavljanja djece kako bi se poboljšala primjena MDIA pristupa.

Što se tiče sadržaja, predlaže se uključivanje relevantnih odredbi o ključnim načelima funkcioniranja, djelokrugu nadležnosti, organizacijskom i funkcionalnom aspektu Barnahusa (lokacija, organizacijska struktura, osoblje, način funkcioniranja), vrsti usluga koje se pružaju i korisnicima, detaljan kodeks ponašanja kojim se propisuje način na koji će se provoditi aktivnosti svih stručnjaka koji rade u Barnahusu, detaljno objašnjenje organizacijskih i operativnih aspekata forenzičkog intervjua s jasnom naznakom da će njegovo provođenje biti obvezno u odgovarajućim kaznenim postupcima i da će dobiveni iskaz imati dokaznu snagu, odredbi o prikupljanju i analizi podataka, razmjeni informacija, početnoj i kontinuiranoj obuci stručnjaka koji rade u Barnahusu i s njim, ocjenjivanju i izvješćivanju tijela pod čijim će okriljem Barnahus djelovati.

Preporuka 7.

Preporučuje se donošenje zakonodavnog akta (namjenskog zakona) kojim će se urediti uspostavljanje i funkcioniranje Barnahus modela u Hrvatskoj u skladu s MDIA pristupom, posebice obvezni forenzički intervjui utemeljeni na dokazima za svu djecu žrtve i svjedoke seksualnog zlostavljanja djece mlađe od 18 godina.

■ DOSTUPNOST LJUDSKIH POTENCIJALA

Analizirani podaci pokazuju opći nedostatak ljudskih potencijala koji se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece i njihovu veliku radnu opterećenost. To uključuje policijske službenike za mladež, državne odvjetnike za mladež, suce za mladež, stručne suradnike, djelatnike socijalne skrbi i zdravstvene djelatnike. Zato je važno najprije provesti dublji uvid u stvarni broj trenutačnih stručnjaka koji bi bili dostupni i spremni za rad u Barnahusu te procijeniti opći interes i motivaciju za rad u Barnahusu. U tom smislu, ističe se da bi Barnahus u prvim fazama imao neizmjernu korist od znanja i iskustva koje posjeduju stručnjaci koji trenutačno rade na tim slučajevima. Njihovo znanje i iskustvo i praktični uvid mogli bi značajno pridonijeti osiguravanju glatkog prijelaza sa sadašnje organizacije na onu koja će biti predviđena u Barnahusu. Dodatni element koji također treba uzeti u obzir potreba je da se osigura primjerena financijska naknada za osoblje Barnahusa kako bi se osjećali cijenjenim, motiviranim i dobili odgovarajuću naknadu za radno opterećenje koje uključuje visoku razinu stresa.

Preporuka 8.

Preporučuje se provesti dubinsko ispitivanje raspoloživosti i spremnosti ljudskih potencijala potrebnih za učinkovito funkcioniranje Barnahus modela u Hrvatskoj te utvrditi potreban broj osoblja i financijsku naknadu za obavljanje njihovih aktivnosti, imajući na umu dostupnost stručnjaka koji trenutačno rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece kako bi mogli iskoristiti njihovo znanje i iskustvo i osigurati glatki prijelaz sa sadašnje organizacije na onu koja će biti predviđena u Barnahusu.

■ PROSTOR

U skladu s analiziranim podacima, predlaže se formiranje prostorija Barnahusa odvojeno od ostalih institucija koje rade na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece. Konkretno, većina sugovornika, ali i djece koja su sudjelovala u anketama, uključujući i djecu žrtve, navela je da bi izgradnja Barnahusa kao ustanove odvojene od drugih nadležnih tijela doprinijela sprječavanju dodatne traumatizacije djeteta jer je za dijete već i sama činjenica da mora ići na sud, u policijsku postaju ili u ustanovu socijalne/zdravstvene skrbi dovoljno stresna. Predlaže se da se Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije odredi kao tijelo pod čijim će okriljem djelovati Barnahus.

Istraživanje pokazuje da većina sugovornika predlaže osiguravanje regionalne pokrivenosti Barnahusa uspostavljanjem istog u svim glavnim regijama, odnosno središnjoj Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji i Istri. To potvrđuju i statistički podatci o teritorijalnoj rasprostranjenosti kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona. U tom su smislu predviđena dva pristupa ovisno o osiguranoj financijskoj strukturi.

Prvi pristup: Predlaže se početno osnivanje Barnahusa u Zagrebu kao pokusne Dječje kuće, jer Zagrebačka županija pokriva sudove s najvećim brojem kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona. U sljedećem razdoblju i u skladu sa stečenim lekcijama predviđena je procjena potrebe za uspostavljanjem dodatnih Barnahusa u glavnim regijama. Posebnu pozornost treba posvetiti procjeni pogoršava li se djetetovo stanje zbog potrebe putovanja iz mjesta stanovanja u Zagreb. Međutim, u tom razdoblju prilagodbe mogli bi se poslati mobilni timovi koji bi prevezli dijete u Zagreb ili obavili forenzički intervju na sudu opremljeni potrebnom audio-video opremom u slučajevima u kojima putovanje u Zagreb ne bi bilo izvedivo ili bi bilo štetno za dobrobit djeteta.

Drugi pristup: Predlaže se istovremeno uspostavljanje četiriju Barnahusa u Hrvatskoj u Zagrebu, Osijeku, Puli i Splitu. Time bi se odmah osigurala potrebna regionalna distribucija i obuhvatili sudovi koji prema statističkim podacima imaju najveći broj kaznenih djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona.

Financijska struktura: U skladu s praksom drugih zemalja EU-a i Preporukom Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta, predlaže se korištenje Instrumenta za tehničku potporu (TSI) koji je EU velikodušno stavio na raspolaganje zemljama EU-a koje žele uspostaviti Barnahus u svojoj jurisdikciji. S tim u vezi napominje se da TSI pokriva jedinstvenu uslugu za pomoć državama članicama u suočavanju s izazovima reformi. Potpora može biti u obliku, na primjer, strateških i pravnih savjeta, studija, obuke i stručnih posjeta na terenu. Može pokriti bilo koju fazu u procesu reforme. Međutim, treba napomenuti da TSI ne pokriva troškove povezane s radovima obnove i izgradnje. Osim toga, ovisno o potrebnim financijskim sredstvima i broju Barnahusa, također se predlaže istraživanje postoje li dostupne i odgovarajuće nekretnine u državnom vlasništvu koje bi se mogle koristiti za osnivanje Barnahusa. Druga bi opcija bila istražiti mogućnost korištenja bespovratnih sredstava EGP-a i Norveške koje Norveška, Island i Lihtenštajn stavljaju na raspolaganje za deset zemalja korisnica u Europi, uključujući Hrvatsku.

Neovisno o tome koji će se pristup primijeniti, predlaže se primarno procijeniti proračun i aktivnosti planiranja koje će biti potrebne za uspostavljanje Barnahusa.

Pristupačnost: Predlaže se uspostaviti Barnahus u području dobro povezanim javnim prijevozom i dostupnim djeci s posebnim potrebama. Upravo je taj element istaknulo nekoliko sugovornika.

Preporuka 9. *Preporučuje se da se Barnahus model u Hrvatskoj stavi pod okrilje Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije kao nadležnog nacionalnog tijela za uspostavljanje i praćenje njegova funkcioniranja.*

Preporuka 10. *Preporučuje se dubinska analiza dostupnih financijskih modaliteta za uspostavljanje Barnahusa koje osigurava EU i bespovratna sredstva EGP-a i Norveške, kao i analiza mogućnosti korištenja dostupnih nekretnina u vlasništvu države.*

Preporuka 11. *Preporučuje se donošenje odluke o broju Barnahusovih prostora u Hrvatskoj kako bi se predvidio potreban proračun, plan aktivnosti i poslovni plan za uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj i po mogućnosti uspostavljanje četiriju Barnahusa kako bi se osigurala regionalna pokrivenost i jednak pristup Barnahus uslugama, imajući na umu kulturološke različitosti državnih regija i regionalnu rasprostranjenost slučajeva seksualnog zlostavljanja djece.*

Preporuka 12. *Preporučuje se smjestiti prostore Barnahusa u blizini javnog prijevoza kako bi se osigurala dostupnost svoj djeci, a posebno onoj s posebnim potrebama.*

■ OKRUŽJE PRILAGOĐENO DJECI

Unutarnje okružje: Barnahus treba biti uređen na način koji je prikladan za djecu i obitelji te dob djece. Prostor mora biti fizički siguran za djecu svih uzrasta i razvojnih sposobnosti. Potrebno je osigurati odvojene, zvučno izolirane i privatne prostorije za provođenje forenzičkog intervjua i liječničkog pregleda, za pružanje savjetovanja i za osiguravanje stanki i odmora između aktivnosti.

Sprječavanje kontakta s okrivljenikom: Kontakt između počinitelja i djeteta treba spriječiti u svakom trenutku i tijekom svih aktivnosti u Barnahusu. S tim u vezi predlaže se predvidjeti najmanje dva odvojena ulaza i nekoliko odvojenih prostorija kako se dijete i počinitelj ne bi vidjeli za vrijeme boravka u Barnahusu.

Prostorija za intervju: Prostorija za intervju treba biti predviđena za dijete i stručnjaka koji vodi intervju. Audio i video praćenje forenzičkog intervjua uživo potrebno je omogućiti nadležnom sucu, državnom odvjetniku i obrani u prostoriji u drugoj prostoriji, kao i međuagencijskom timu koji je dodijeljen djetetu.

Preporuka 13. *Preporučuje se projektirati Barnahus na način prilagođen djeci s odgovarajućim brojem prostorija za svaku od usluga koje se pružaju i osigurati da je kontakt između djeteta i okrivljenika u svakom trenutku onemogućen.*

■ RESTRUKTURIRANJE PRAVOSUĐA

Na temelju provedenog istraživanja predlaže se usmjeravanje restrukturiranja pravosuđa na istinsku specijalizaciju sudaca za mladež koji bi radili isključivo ili pretežno (npr. 70 % svog radnog opterećenja) na predmetima koji se odnose na djecu, uključujući kaznene postupke povezane s kaznenim djelima počinjenim na štetu djeteta i onima u kojim su počinitelji maloljetnici. Posebno treba predvidjeti stvarno ocjenjivanje uvjeta za imenovanje suca za mladež, npr. sklonost radu na predmetima koji se odnose na djecu i početno znanje iz područja kriminalistike, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada s djecom. U tom smislu potrebno je propisati obvezu početne i kontinuirane obuke sudaca za mladež i onih koji žele biti imenovani. Nadalje, podsjeća se da se suci za mladež imenuju na razdoblje od pet godina s mogućnošću ponovnog imenovanja. U tom smislu predlaže se procjena suca za mladež prilikom odlučivanja o ponovnom imenovanju uzimajući u obzir pohađane obuke te njegovu motivaciju i spremnost da nastavi obavljati tako stresan zadatak. Ovo je predloženo kao prva faza restrukturiranja pravosudnog sustava za maloljetnike.

Naknadno, nakon što se provedu obvezne početne i kontinuirane obuke, kao i stvarna procjena ključnih kriterija za imenovanje, moglo bi se razmotriti smanjenje broja sudova za mladež. Valja, međutim, napomenuti da se u ovom trenutku većina sugovornika protivi ideji smanjenja broja sudaca za mladež, a da se najprije ne osigura njihova istinska specijalizacija. Mišljenja su da bi to moglo pridonijeti postojećem velikom opterećenju predmetima što bi moglo otežati njihovu obvezu stavljanja najboljeg interesa djeteta na prvo mjesto. U razmatranju smanjenja broja sudova za mladež, predlaže se da se najprije identificiraju sudovi s kontinuirano velikim brojem predmeta koji se odnose na djecu i da je potrebno osigurati njihovu teritorijalnu rasprostranjenost. Osim toga, važan rizični čimbenik identificiran u ovom istraživanju nedostatak je javnog prijevoza u ruralnim i udaljenim područjima u kojima živi veliki broj djece. Potrebno je razmotriti alternative za prevladavanje ove prepreke i osiguravanje prava na pristup sudu.

Preporuka 14. *Preporučuje se osigurati istinsku specijalizaciju sudaca za mladež predviđanjem redovite procjene zakonskih zahtjeva za imenovanje i ponovno imenovanje sudaca za mladež te osiguravanjem početne i kontinuirane obuke kao jednog od ključnih kriterija za imenovanje.*

Preporuka 15. *Preporučuje se detaljan pregled trenutačnog stanja pravosudnog sustava uzimajući u obzir suce za mladež, broj i težinu predmeta koji su im dodijeljeni te ovisno o ishodu utvrditi potrebu za smanjenjem broja sudova za mladež imajući u vidu potrebu identifikacije sudova za mladež sa kontinuirano velikim brojem predmeta koji se odnose na djecu i potrebu da se osigura njihova teritorijalna rasprostranjenost, kao i dostupnost djeci žrtvama i svjedocima.*

■ FORENZIČKI INTERVJUI

Obvezan forenzički intervju za svu djecu mlađu od 18 godina: Na temelju izjava velike većine sugovornika, predviđa se uvođenje obveznog forenzičkog intervjua za svu djecu mlađu od 18 godina uz korištenje audio-video veze i uz pomoć stručnog suradnika. S tim u vezi, ističe se da dva glavna međunarodna dokumenta vezana za zaštitu prava djece od zlostavljanja, točnije UN-ova Konvencija o pravima djeteta i Lanzarote konvencija, definiraju dijete kao osobu mlađu od 18 godina ne razlikujući njihov pristup pravima koja su u njima predviđena na temelju različitih dobnih skupina djece. Važno je osigurati jedinstven pristup svoj djeci jer bi provođenje forenzičkog intervjua na načine drukčije od opisanog moglo biti štetno za dobrobit djeteta i pridonijeti ponovnoj traumatizaciji. Jednom kada se forenzički intervju snimi, može se reproducirati i pregledavati tijekom suđenja, pa čak i u ponovljenom postupku nakon korištenja pravnog lijeka. To je jedan od najvažnijih ishoda tog intervjua koji ima za cilj spriječiti dodatnu traumatizaciju djeteta. Osim toga, time bi se uklonila i dosadašnja razlika između važećeg Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež u pogledu dobi predviđene za ovu vrstu forenzičkog intervjua. U tom kontekstu, ističe se da bi to zahtijevalo izmjenu važećeg Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež.

Status utemeljenosti na dokazima i postupci za provođenje forenzičkog intervjua: Mnogi sugovornici istaknuli su potrebu propisivanja da se forenzički razgovor obavljen u Barnahusu smatra dokazom pred sudom. Predlaže se poduprijeti taj prijedlog odražavajući ga u primjenjivom zakonodavstvu kako bi se izbjegli svi mogući nesporazumi i ojačao status dokaza forenzičkog intervjua. Osim toga, potrebno je detaljno opisati protokol za provođenje forenzičkog intervjua kako bi se osiguralo da se obavlja na način prilagođen djeci.

Lokacija i snimanje: Predlaže se propisati obvezno provođenje svih forenzičkih intervjua u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u Barnahusu te da se koriste kao dokaz u kaznenom postupku. Provodit će se u posebno opremljenoj prostoriji, uz audio-video snimanje i vodit će ga stručnjak za djecu. U tom smislu važno je osigurati dovoljne količine funkcionalne audio-video opreme za intervju u Barnahusu.

Audio-video oprema: Potrebno je osigurati funkcionalnu audio-video opremu za provođenje forenzičkog intervjua. Također se predlaže da se provede istraživanje dostupnosti i funkcionalnosti audio-video opreme za ispitivanje djece na nadležnim sudovima. To je od posebne važnosti ako će se u početnoj fazi uspostaviti samo jedan Barnahus u Zagrebu, jer će u tom razdoblju prilagodbe i dalje u nekim slučajevima biti potrebno ispitati djecu na sudu.

MDIA prisutnost: Forenzički intervju vodit će voditelj intervjua s djecom koji će biti u prostoriji s djetetom i koji će mu prenositi pitanja koja postavlja sudac za mladež na način prilagođen djetetu uz korištenje odgovarajuće tehničke opreme. Ostali članovi međuagencijskog tima mogu pratiti forenzički intervju uživo u drugoj prostoriji ili pogledati njegovu snimku.

Prilagođeno djetetu: Prilikom prenošenja pitanja djetetu, voditelj intervjua stavit će poseban naglasak na zaštitu najboljeg interesa djeteta i prenijeti pitanja na način prilagođen djetetu imajući na umu djetetovu dob, razvoj, moguće izazove i potrebe te kulturno podrijetlo.

Sprječavanje nepotrebnih dodatnih forenzičkih intervjua: Broj forenzičkih razgovora koji se provode u Barnahusu trebao bi biti sveden na najmanji mogući, a svaki dodatni trebao bi obaviti isti stručnjak za dijete koji je proveo prvi. Također je poželjno detaljnije propisati situacije u kojima se mogu provoditi dodatni intervjui kako bi se spriječile moguće zlouporabe tog instituta i poslala jasna slika da svako dodatno ispitivanje djeteta dodatno pogoršava njegovu traumu. To bi zahtijevalo izmjene važećih zakonskih akata.

Preporuka 16. *Preporučuje se uvođenje obveznog forenzičkog intervjua i intervjua utemeljenog na dokazima za svu djecu mlađu od 18 godina u Barnahusu korištenjem audio-video veze pod vodstvom voditelja intervjua s djecom.*

Preporuka 17. *Preporučuje se utvrditi dostupnost i funkcionalnost audio-video opreme za ispitivanje djece na nadležnim sudovima ako će mogućnost ispitivanja djece na sudovima ostati kao opcija uz ispitivanje djece u Barnahusu i ako će nadležna tijela predvidjeti sudjelovanje u razgovoru suca istrage i stranaka u postupku putem interneta.*

■ SPRJEČAVANJE NEOPRAVDANOG KAŠNJENJA

Potrebno je osigurati provođenje kaznenog postupka hitno i bez odgode kako je propisano važećim Zakonom o kaznenom postupku i Zakonom o sudovima za mladež kako bi se izbjegle dodatne traume. Prema percepciji djece žrtava koja su sudjelovala u ovom istraživanju potrebno je nekoliko godina do donošenja odluke i čini se da imaju opće nepovjerenje u sustav koji pravovremeno okončava kaznene postupke. Osim toga, prema prikupljenim statističkim podacima, u najvećem broju slučajeva (gotovo 80 %) kazneni postupak protiv okrivljenika trajao je više od 12 mjeseci. Potreba za pravovremenim provođenjem aktivnosti u Barnahusu uključuje ne samo forenzički intervju već i pružanje usluga socijalne i zdravstvene skrbi. Time se pridonosi i osiguravanju potrebnog dokaznog materijala jer u ovim slučajevima uglavnom nema neposrednih očevidaca, a nedostaju i materijalni dokazi.

Preporuka 18. *Preporučuje se utvrditi i analizirati razloge predugog trajanja postupaka u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece te poduzimanje odgovarajućih mjera kojima će se osigurati da se kazneni postupci u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece provode brzo i bez odgode.*

■ MEDICINSKA PROCJENA I LIJEČENJE

Lokacija: Važno je osigurati da se medicinska procjena i liječenje provode u Barnahusu u skladu s europskim Barnahus standardima kvalitete i potrebom da se osigura da svi stručnjaci pod istim krovom pružaju podršku i pomoć djetetu, osim ako je bolničko okruženje nužno u određenim slučajevima.

Međutim, kako je prethodno navedeno, prema važećem Zakonu o zdravstvenoj zaštiti trenutačno ne postoji zakonska mogućnost pregleda djeteta žrtve izvan zdravstvene ustanove. No, čini se da prema članku 41. stavku 3. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenu djelatnost mogu obavljati i druge pravne i fizičke osobe sukladno posebnim propisima te da tu djelatnost obavljaju posebne jedinice ministarstva nadležnog za pravosuđe sukladno posebnim propisima. Ministarstvo zdravstva potvrdilo je da, ako će model Barnahus djelovati pod okriljem Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, nema potrebe mijenjati Zakon o zdravstvenoj zaštiti, jer će pravna osnova za pružanje zdravstvenih usluga biti navedeni članak 41. stavak 3. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

To dodatno pojačava prijedlog za uspostavljanje Barnahusa u Hrvatskoj pod okriljem Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije kako bi se osigurala zakonska osnova da se omogućiti liječnički pregled djece žrtava izvan zdravstvene ustanove.

Pristupačnost: Predlaže se da se predvidi da zdravstveni djelatnici budu lako dostupni (u neposrednoj blizini Barnahusa) kako bi se zajamčila njihova brza dostupnost djetetu žrtvi i da su prostori opremljeni potrebnom

medicinskom opremom prilagođenom potrebama djeteta, jer se prema provedenim istraživanjima čini da je trenutačno samo pet zdravstvenih ustanova u Hrvatskoj opremljeno takvim instrumentima.

Preporuka 19. *Preporučuje se osigurati dostupnost i pravovremenost zdravstvenih usluga za djecu korisnike Barnahusa sukladno odgovarajućoj zakonskoj osnovi osiguravanjem potrebne medicinske opreme, posebice za ginekološke preglede, te osiguravanjem raspoloživosti pružatelja zdravstvenih usluga na regionalnoj i nacionalnoj razini.*

Preporuka 20. *Preporučuje se da Barnahus model u Hrvatskoj djeluje pod okriljem Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, jer su njegove ustrojstvene jedinice ovlaštene pružati zdravstvene usluge izvan zdravstvenih ustanova sukladno članku 41. stavku 3. važećeg Zakona o zdravstvenoj zaštiti.*

■ PREGLED MENTALNOG ZDRAVLJA I LIJEČENJE

Procjena i liječenje: Procjenu djeteta treba obaviti odmah po dolasku djeteta u Barnahus i treba ju prilagoditi potrebama djeteta i okolnostima slučaja. Procjena treba uključivati procjenu potrebnog trajanja liječenja koje se može pružiti na kratkoročnoj i/ili dugoročnoj osnovi bez obzira na trajanje kaznenog postupka.

Dostupnost: Predlaže se da se predvidi da stručnjaci koji pružaju potrebnu podršku mentalnom zdravlju budu stalno zaposleni u Barnahusu kako bi se osigurala njihova brza dostupnost djetetu žrtvi i članovima obitelji koji nisu počinitelji, uključujući krizne intervencije.

Preporuka 21. *Preporučuje se uspostaviti poseban protokol za procjenu i pružanje liječenja djeci korisnicima Barnahusa prilagođenog njihovim individualnim potrebama i u trajanju potrebnom za jačanje njihove dobrobiti.*

Preporuka 22. *Preporučuje se osigurati da stručnjaci koji obavljaju preglede i liječenje mentalnog zdravlja budu stalno zaposleni u Barnahusu kako bi se osigurala njihova brza i stalna dostupnost djeci i članovima njihove obitelji/skrbnicima koji nisu počinitelji prekršaja, uključujući krizne intervencije.*

■ MDIA PRISTUP

Formalni status: Barnahus bi trebao biti ugrađen u pravosudni sustav, policiju, službu za zaštitu djece i zdravstveni sustav bez obzira na to djeluje li u okviru određene institucije ili zasebno. U tom pogledu sustav osigurava da Barnahus radi s djecom i za djecu okupljajući sve stručnjake pod istim krovom i sprječavajući da se dijete dovodi iz jedne ustanove u drugu.

Strukturirana i transparentna MDIA suradnja: Zakonodavstvo koje regulira Barnahus trebalo bi predvidjeti detaljne protokole djelovanja za stručnjake koji rade s djetetom, uključujući njihove pojedinačne obveze koje proizlaze iz njihovih specifičnih kompetencija za zajedničke aktivnosti s drugim stručnjacima. Nekoliko je razloga za predviđanje takvog MDIA pristupa: (i) osigurati da stručnjaci dođu djetetu i pruže svoje usluge pod jednim krovom kako bi se spriječilo lutanje djeteta od jedne do druge ustanove što dodatno pogoršava njegovu traumu; (ii) sprječavanje protoka vremena, što je ključni element koji bi mogao potkopati valjanost djetetova svjedočenja, jer u mnogim slučajevima nedostaje izravnih svjedoka i materijalnih dokaza koji bi poduprli djetetove izjave o događajima; (iii) osiguravanje da obučeni tim pruža usluge djetetu na način prilagođen djetetu; (iv) razmjena informacija između stručnjaka relevantnih za donošenje odluka u okviru njihovih pojedinačnih nadležnosti. Prilikom izrade relevantnog kodeksa ponašanja stručnjaka, predviđena je nadogradnja na postojeće podzakonske akte, posebice Protokol o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja koji već detaljno opisuje kako stručnjaci trebaju provoditi svoje aktivnosti, te ih prilagoditi potrebama Barnahusa. Treba predvidjeti da MDIA pristup počinje već kod prijave zlostavljanja i traje tijekom svih aktivnosti koje se provode u Barnahusu.

Preporuka 23. *Preporučuje se uspostavljanje detaljnog i sveobuhvatnog protokola o postupanju za stručnjake koji rade s djetetom žrtvom ili svjedokom, uključujući njihove pojedinačne obveze koje proizlaze iz njihovih specifičnih kompetencija za zajedničke aktivnosti s drugim stručnjacima u skladu s MDIA pristupom.*

■ VODITELJI INTERVJUA S DJECOM

Predlaže se osnivanje centraliziranog tijela, po mogućnosti unutar Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, koje bi bilo zaduženo za praćenje potreba i tendencija vezanih za voditelje intervjua s djecom i stručne suradnike kako bi se osiguralo da se njihov glas čuje u relevantnim postupcima odlučivanja i uvođenje mjera usmjerenih na jačanje njihove uloge, poput potrebne obuke i nadzora. Nadalje je potrebno osigurati da voditelji intervjua s djecom prođu obuku o forenzičkom intervjuu i protokolima utemeljenim na dokazima.

Preporuka 24. *Preporučuje se osnivanje ustrojstvene jedinice unutar Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije čiji bi zadatak bio identificirati izazove i potrebe voditelja intervjua s djecom i stručnih suradnika te predvidjeti mjere za jačanje njihovih uloga i kompetencija u pravosuđu.*

Preporuka 25. *Preporučuje se osigurati da voditelji intervjua s djecom prođu početnu i stalnu obveznu obuku o forenzičkom intervjuiranju djece žrtava i svjedoka seksualnog zlostavljanja i o protokolima utemeljenim na dokazima u skladu s primjenjivim međunarodnim standardima, koje propisuju UN, Vijeće Europe i EU, te Ključnim zajedničkim kriterijima za Barnahus i Europskim Barnahus standardima kvalitete.*

■ MEĐUAGENCIJSKO PLANIRANJE I UPRAVLJANJE SLUČAJEVIMA

Formalni postupci i redovne rutine: Međuagencijska revizija i planiranje formalizirani su međusobno dogovorenim postupcima koji se redovito ocjenjuju. Potrebno je osigurati redovito dokumentiranje i pristup relevantnim informacijama članovima međuagencijskog tima.

Osoba koja pruža podršku: Predlaže se osigurati da vodstvo Barnahusa prati MDIA odgovor kako bi se osigurala stalna podrška i praćenje djeteta i članova obitelji koji nisu počinitelji prekršaja.

Preporuka 26. *Preporučuje se uvođenje postupaka za međuagencijsko planiranje i upravljanje slučajevima u Barnahusu, kao i potrebnog ocjenjivanja i praćenja kako bi se osiguralo da se usluge pružaju u skladu s potrebama djeteta i članovima njihovih obitelji / skrbnicima koji nisu počinitelji prekršaja.*

■ OBUKA

Predlaže se osigurati početnu i kontinuiranu obuku stručnjaka koji rade u okviru Barnahusa kako bi se osigurala njihova stvarna specijalizacija potrebna za rad na ovim slučajevima, informiranje relevantnih stručnjaka o tendencijama i pojavama vezanim za seksualno zlostavljanje djece, međusobna razmjena iskustava, čime bi se doprinijelo ne samo podizanju njihove svijesti već i jačanju međusobnog razumijevanja potrebnog za njihovu suradnju i zaštitu djece. Predlaže se i uključivanje novinara u obuku s relevantnim stručnjacima kako bi se senzibiliziralo njihovo razumijevanje utjecaja koje otkrivanje informacija u novinama o djetetu u vezi sa seksualnim zlostavljanjem ima na njegovu dobrobit. S tim u vezi, važno je istaknuti da je u okviru ovog projekta paralelno s Pravnom analizom izrađena i Analiza nedostataka u obuci. U njoj su navedene posebne preporuke u vezi s obrazovanjem i obukom stručnjaka koji rade s djecom žrtvama seksualnog zlostavljanja i za tu djecu.

Preporuka 27. *Preporučuje se predvidjeti interaktivne početne i kontinuirane obvezne obuke usmjerene na razmjenu informacija i prepoznavanje izazova za sve stručnjake koji rade s djecom i za djecu u Barnahusu, odnosno policiju, tužitelje, suce, voditelje*

intervjua s djecom, stručnjake koji pružaju psihološku podršku djeci, službe socijalne skrbi, zdravstvene službe i prosvjetne djelatnike kao i uključiti obvezne obuke u primjenjivo zakonodavstvo. Također se preporučuje imati na umu potrebu uključivanja podizanja svijesti o relevantnim međunarodnim standardima koji proizlaze iz primjenjivih dokumenata UN-a, Vijeća Europe i EU-a, Ključnih zajedničkih kriterija za Barnahus i Europskih Barnahus standarda kvalitete, tijekom pripreme plana i programa obuke, kao i specifičnosti i potrebe nacionalnog pravnog sustava i prakse.

Preporuka 28.

Preporučuje se uključivanje novinara u obuku za stručnjake koji rade s djecom i za djecu u Barnahusu kako bi se proširilo njihovo razumijevanje utjecaja koje otkrivanje informacija u medijima o djetetu u vezi sa seksualnim zlostavljanjem ima na njegovu dobrobit.

■ STATISTIČKI PODATCI

Na temelju analiziranih podataka predlaže se uspostavljanje namjenskog središnjeg tijela unutar Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, nadležnog za prikupljanje i analizu podataka, te uvođenje integriranog sustava prikupljanja podataka koji bi omogućio objedinjenu statistiku i sustavno praćenje tendencija vezanih za seksualno nasilje nad djecom. To bi omogućilo nadležnim tijelima praćenje rasprostranjenosti seksualnog zlostavljanja djece u Hrvatskoj i osiguralo izmjene zakonodavstva utemeljene na dokazima u skladu s identificiranim dobrim praksama i izazovima. To bi također omogućilo akademskoj zajednici i neovisnim stručnjacima pristup relevantnim podatcima potrebnim za istraživanje ove teme i oblikovanje preporuka u tom pogledu.

Preporuka 29.

Preporučuje se osnivanje ustrojstvene jedinice unutar Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije čiji bi zadatak bio prikupljanje, objedinjavanje i analiza podataka vezanih za seksualno zlostavljanje djece s ciljem prepoznavanja dobrih praksi i izazova te kako bi se osigurale izmjene zakona utemeljene na dokazima.

■ OCJENJIVANJE

Predlaže se predvidjeti redovito i kontinuirano ocjenjivanje funkcioniranja Barnahusa u Hrvatskoj s ciljem pravovremenog rješavanja eventualnih nedostataka i izgradnje na primjerima dobre prakse te usmjeravanja razvoja Barnahusa u skladu s procijenjenom situacijom na terenu i relevantnim međunarodnim standardima.

S tim u vezi, predlaže se provedba početnog ocjenjivanja nakon četverogodišnjeg razdoblja provedbe kako bi se gradilo na naučenim lekcijama i stečenom iskustvu. Nakon toga predlaže se ocjena i izvješće o praktičnim implikacijama Barnahusa unutar istog vremenskog okvira.

Preporuka 30.

Preporučuje se provedba početnog ocjenjivanja primjene Barnahus modela u Hrvatskoj nakon četverogodišnjeg razdoblja provedbe kako bi se utvrdio postignuti napredak i izazovi koji su se pojavili te kako bi se predvidjela daljnja redovita ocjenjivanja u istom vremenskom roku.

POPIS TABLICA

Tablica 1.	Popis sugovornika koji su dostavili ispunjene upitnike
Tablica 2.	Popis intervjuiranih dionika i datumi razgovora
Tablica 3.	Prezentacija općinskih i županijskih sudova s odjelom / bez odjela za mladež
Tablica 4.	Nacionalna pokrivenost sudova odjelima za mladež i državnim odvjetništvima za mladež na općinskoj i županijskoj razini
Tablica 5.	Nacionalna pokrivenost policijskim službenicima za mladež u Hrvatskoj po svakoj policijskoj upravi
Tablica 6.	Dostupnost stručnih suradnika na nadležnim županijskim i općinskim sudovima
Tablica 7.	Izvaci iz relevantne sudske prakse Vrhovnog suda i Ustavnog suda koji ukazuju na razvoj nacionalne sudske prakse tijekom godina kojom se jamči učinkovito intervjuiranje prilagođeno djeci u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece
Tablica 8.	Izvacci iz sudske prakse Visokog kaznenog suda i županijskih sudova koji pokazuju kontinuirane napore da se forenzički intervjui s djecom provode na učinkovit i djeci prilagođen način
Tablica 9.	Petnaest sudova s najvećim brojem osuđujućih presuda za kaznena djela povezana sa seksualnim zlostavljanjem i seksualnim iskorištavanjem djece
Tablica 10.	Rasprostranjenost kaznenih djela povezanih sa seksualnim zlostavljanjem i seksualnim iskorištavanjem djece po županiji
Tablica 11.	Uvjetna i bezuvjetna kazna zatvora za kaznena djela iz glave XVII. Kaznenog zakona
Tablica 12.	Trajanje kaznenog postupka za kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona
Tablica 13.	Kaznena djela iz glave XVII. važećeg Kaznenog zakona od 2019. do 2023.
Tablica 14.	Djeca žrtve od 2019. do 2023.
Tablica 15.	Dob i spol djece sudionika
Tablica 16.	Izvori informacija o pravima djece
Tablica 17.	Sudjelovanje djece u postupku odlučivanja
Tablica 18.	Svijest djece o temi seksualnog zlostavljanja
Tablica 19.	Utjecaj seksualnog zlostavljanja djece na internetu i izvan njega na djecu
Tablica 20.	Počinitelji seksualnog zlostavljanja
Tablica 21.	Učestalost seksualnog zlostavljanja djece od strane muškaraca
Tablica 22.	Rizični čimbenici koji pridonose tome da djeca postanu žrtvama seksualnog zlostavljanja
Tablica 23.	Spoj djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja
Tablica 24.	Dob djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja
Tablica 25.	Najprikladnija dob za početak informiranja djece o zaštiti od seksualnog zlostavljanja
Tablica 26.	Izvori informacija o seksualnom zlostavljanju djece
Tablica 27.	Postojanje podrške za djecu u slučajevima seksualnog zlostavljanja
Tablica 28.	Osobe od povjerenja u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece
Tablica 29.	Stavovi djece o Barnahus modelu
Tablica 30.	Ključne značajke Barnahus modela u Hrvatskoj

POPIS IZVORA

1. Akcijski plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2024. godine, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, <https://search.coe.int/cm?i=09000016804b2cf3>
2. Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama za razdoblje od 2020. do 2024. godine, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/StrucnaTijela//Akcijski%20plan%20za%20prevenciju%20nasilja%20u%20skolama%20za%20razdoblje%20od%202020.%20do%202024.%20godine.pdf>
3. Akcijski plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2024. godine, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Akcijski%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20RH%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202024.%20godine.pdf>
4. Akcijsko izvješće Republike Hrvatske u A. skupini predmeta protiv Hrvatske, zahtjev br. 7144/15, podneseno Odboru ministara Vijeća Europe 31. srpnja 2020., www.hudoc.exec.coe.int
5. Akcijsko izvješće Republike Hrvatske u predmetu M. i M. protiv Republike Hrvatske, zahtjev br. 10161/13, podneseno Odboru ministara Vijeća Europe 30. srpnja 2020., www.hudoc.exec.coe.int
6. Akcijsko izvješće Republike Hrvatske u predmetu Branko Tomašić i dr. protiv Hrvatske, zahtjev br. 46598/06, podneseno Odboru ministara Vijeća Europe, www.hudoc.exec.coe.int
7. Predmet A. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 55164/08, presuda od 14. lipnja 2010., www.hudoc.echr.coe.int
8. Predmet A. i B. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 7144/15, presuda od 20. lipnja 2019., www.hudoc.echr.coe.int
9. Predmet Bljakaj i dr. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 74448/12, presuda od 18. rujna 2014., www.hudoc.echr.coe.int
10. Predmet Branko Tomašić i dr. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2009., www.hudoc.echr.coe.int
11. Predmet Kurt protiv Austrije, ESLJP, zahtjev br. 62903/15, presuda od 15. lipnja 2021., www.hudoc.echr.coe.int
12. Predmet M. i M. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 10161/13, presuda od 16. svibnja 2013., www.hudoc.echr.coe.int
13. Predmet X protiv Bugarske, ESLJP, Veliko vijeće, zahtjev br. 22457/16, presuda od 2. veljače 2021., www.hudoc.echr.coe.int
14. Sudska praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske: odluka br. U-III-7231/2022
15. Sudska praksa Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske: presuda br. Kžd-6/2021, presuda br. Kžd-32/2021, presuda br. Kžd-19/2020, presuda br. Kžd-18/2021
16. Sudska praksa Općinskog suda u Osijeku: presuda br. Kzd-110/2020
17. Sudska praksa Županijskog suda u Splitu: presuda br. Kzd-43/18, presuda br. Kžd-42/2019
18. Sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske: rješenje br. KŽ-784/2001, presuda br. KŽ-299/2005, presuda br. KŽ-1102/2006, presuda br. KŽ-43/2008, rješenje br. KŽ-988/2009, presuda br. KŽm-8/2015, rješenje br. KŽm-30/2019, presuda br. Kžd-23/2019, rješenje br. KŽ-47/2020, presuda br. Kžd-13/2020, rješenje br. Kžd-15/2020, presuda br. Kžd-7/2021
19. Sudska praksa Županijskog suda u Splitu: presuda br. Kzd-41/17, presuda br. Kžd-113/2022, presuda br. Kžd-218/2022
20. Povelja o temeljnim pravima Europske unije https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
21. Dječje kuće u Hrvatskoj – Barnahus, dr. sc. Lana Petö Kujundžić, sutkinja Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske i Matea Babić, viša stručna suradnica Županijskog suda u Zagrebu, članak prezentiran na seminaru „Novine u kaznenom zakonodavstvu – 2024.” u Opatiji
22. Odbor potpisnica Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Prvo izvješće o provedbi od 4. prosinca 2015., <https://rm.coe.int/1st-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808ae53f>

23. Odbor potpisnica Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Drugo izvješće o provedbi od 31. siječnja 2018., <https://rm.coe.int/2nd-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808d9c85>
24. Odbor potpisnica Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Izvješće o provedbi od 10. ožujka 2022., <https://rm.coe.int/implementation-report-on-the-2nd-monitoring-round-the-protection-of-ch/1680a619c4>
25. Odbor potpisnica Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Osmo izvješće o aktivnostima od 6. ožujka 2024., <https://rm.coe.int/8th-activity-report-of-the-lanzarote-committee/1680af288d>
26. Završno mišljenje Odbora UN-a za prava djeteta za Hrvatsku od 22. lipnja 2022., (CRC/CRV/HRV/CO/5-6), https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FHRV%2FCO%2F5-6&Lang=en
27. Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/council-of-europe-convention-on-action-against-trafficking-in-human-beings#/>
28. Konvencija Vijeća Europe o kibernetičkom kriminalu, <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>
29. Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home?>
30. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>
31. Konvencija UN-a o pravima djeteta https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Convention_on_the_Rights_of_the_Child.pdf
32. Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2022. - 2027.), <https://www.coe.int/en/web/children/strategy-for-the-rights-of-the-child>
33. Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24)
34. Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24)
35. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF>
36. Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0093>
37. Direktiva 2011/36/EU od 5. travnja 2011. o sprječavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>
38. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Vijeće Europe, https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG
39. Preporuka Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava zaštite djece u najboljem interesu djeteta, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401238
40. Strategija Europske unije za učinkovitiju borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece, <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-promoting-our-european-way-of-life/file-eu-strategy-to-fight-child-sexual-abuse>
41. Strategija Europske unije o pravima djeteta, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-strategy-on-the-rights-of-the-child-and-the-european-child-guarantee.html#:~:text=The%20European%20Union%20%28EU%29%20strategy%20on%20the%20rights,by%20combating%20child%20poverty%20and%20fostering%20equal%20opportunities>
42. Obiteljski zakon (Narodne novine br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23)

43. Smjernice za donositelje politika o radu sa žrtvama i osobama koji su preživjele seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece, profesorica S. Caroline Taylor AM i Sofie Otiende, Vijeće Europe, ožujak 2024., <https://rm.coe.int/guidelines-for-policy-makers-on-engaging-with-victims-and-survivors-of/1680af81c9>
44. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, Vijeće Europe, listopad 2011., <https://search.coe.int/cm?i=09000016804b2cf3>
45. Priručnik za stručnjake i donositelje odluka o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve ili svjedoke kaznenih djela, Ured UN-a za droge i kriminal, https://www.unodc.org/e4j/data/_university_uni_/handbook_for_professionals_and_policymakers_on_justice_in_matters_involving_child_victims_and_witnesses_of_crime.html
46. Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine br. 100/18, 125/19, 147/20, 119/22, 156/22, 33/23, 36/24)
47. Početno izvješće, Zajednički projekt EU-a i Vijeća Europe „Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj”, prosinac 2023., <https://rm.coe.int/inception-report-of-the-barnahus-croatia-project/1680ae34ac>
48. Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19)
49. Studija o mapiranju multidisciplinarnih i međuresornih modela prilagođenih djeci u odgovoru na nasilje nad djecom u državama članicama Vijeća Europe, Odjel Vijeća Europe za prava djece, rujan 2023., <https://rm.coe.int/barnahus-a-european-journey-mapping-study-on-multidisciplinary-and-int/1680acc3c3>
50. Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Akcijski%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20RH%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202024.%20godine.pdf>
51. Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202026.%20godine.pdf>
52. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta u postupku povodom pritužbi, https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/CTC_4-11d.pdf,
53. Fakultativni protokol uz Konvenciju o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-sale-children-child>
54. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine br. 76/09, 92/14, 70/19)
55. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24)
56. Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima
57. Protokol o postupanju u slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja djeteta usvojen na sjednici Vlade Republike Hrvatske održanoj 13. studenoga 2014.
58. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji usvojen na sjednici Vlade Republike Hrvatske održanoj 19. lipnja 2019.
59. Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima usvojen na sjednici Vlade Republike Hrvatske održanoj 1. travnja 2024.
60. Preporuka (CM/Rec(2009)10) Odbora ministara Vijeća Europe zemljama članicama o integriranim nacionalnim strategijama za zaštitu djece od nasilja usvojena 18. studenoga 2009., <https://search.coe.int/cm?i=09000016805d023d>
61. Preporuka (CM/Rec(2023)2) Odbora ministara Vijeća Europe o pravima, uslugama i podršci žrtvama kaznenih djela, usvojena 15. ožujka 2023. <https://rm.coe.int/cm-rec-2023-2e-eng-recommendation-trafficking/1680ab4922>
62. Rezolucija 2005/20 Gospodarskog i socijalnog vijeća UN-a od 22. srpnja 2005. – Smjernice za pravosuđe u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela, <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf>

63. Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (Narodne novine br. 132/13)
64. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika (Narodne novine br. 20/22)
65. Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (Narodne novine br. 106/17)
66. Pravilnik o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima (Narodne novine br. 22/13)
67. Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23)
68. Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2030. godine, Ministarstvo zdravstva, <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/2022%20Objave/STRATE%C5%A0KI%20OKVIR%20RAZVOJA%20MENTALNOG%20ZDRAVLJA%20DO%202030..pdf>
69. Treći ciklus Univerzalnog periodičnog pregleda Vijeća za ljudska prava UN-a (2017. – 2022.), 36. sjednica Radne skupine – pregled za Hrvatsku, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/hr-index>